

891.54(08)

Ա-73

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱՆՈՒԹՅԱՆ Ա. ԵԿԵԼԵՑԱՆ ԳՐԱՏԱՆ

Հ. ԵՒ Զ. ԱՍԱՏՈՒՐ

ԹԱՆԳԱՐԱՆ

ՀԱՏԸՆՏԻՐ ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐՈՒ

ԱՐԶԱԿ ԵՒ ՈՏԱՆՈՒՐ

ՏԱՐԲԱՆԱՆ ԳԱՍԵՆԹԱՅԵ

Գ. ՏՊԵՐՈՒԹԻՆ

Ուսումնական Խորհուրդի փորձը և հաստատումը

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԱՇԽԱՏԱՆ

ՀԱՐԵՎ-ԷԼ-ՉՈՂԻՍ ԳՐԱՏԱՆ

1914

H. O. ACHDJIAN
LIBRAIRE et NEGO
de TIMBRES-POSTE
HARBI

ԳՐԱՎԱՃԱՌ-ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ
Ա. ԵԱԶԻԺԻԱՆ
Կ. ՊՈԼԻՍ

ՄԻԱԿ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ
ՏՈՒՐ, ՕՐ. ՏԱՐԱՅԻՃԻ, Գ. ԳԱՎԱԶԵԱՆԻ, Ա. ԱՐՊԵԱՆԻ,
Կ. ՊՈԼԻՍ (Յ. Բ. ԲԱՅԱՆԻ)

39208 154
55557

ԳՐԱՐԱՆ Ա. ԵԱԶԻԺԻԱՆ
Սուլթան Համամ, Պազրեհրլար 11
Կ. ՊՈԼԻՍ

Librairie A. YAZIDJIAN

11, Sultan Hamam, Bakrdjilar, CONSTANTINOPLE

1971
ՍՏՈՒԳՎԱԾ Է 1958

891-54(08)

Հ. ԵՒ Զ. ԱՍՏՏՈՒՐ

4-73

Թ Ա Ն Գ Ա Ր Ա Ն

ՀԱՏԸՆՏԻՐ ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐՈՒ

ԱՐՁԱԿ ԵՒ ՈՏԱՆԱԽՈՐ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ուսումնական և արհեստական վաճառքով

ԵՐՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՄՆՈՎԻՆ ԲԱՐԵԹՈՒՈՒԾ

1914

340023088

39208
55511

154

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

ԹԱՆԳԱՐԱՆին այս հասորը յատկացած է Տարրական Դասընթացի: Ասոր մեջ ամփոփած են պատմութենք, իրագիտական ծանոթութիւններ եւ մանկական ոտանաւորներ, ամենն ալ դիւրին եւ պարզ, յատկապէս այս դասագրքին համար բարգմանուած կամ հետեւողութեամբ պատրաստուած մեր կողմէ:

Ընթերցանութեան դասին կարեւորութիւնը բացատրած ենք արդէն այն յառաջաբաններուն մեջ զորս կը պարունակեն ԹԱՆԳԱՐԱՆին Միջին Դասընթացի եւ Բարձրագոյն Դասընթացի յատկացած հասորները: Հոս կ'ուզենք յիշեցնել մասնաւորապէս քե ռուսցիչը Տարրական Դասընթացի աշակերտներուն արտասանութեան շահ ու շաղիւր ըլլալու է, նոյնպէս յատուկ խնամով բացատրելու է իւրաքանչիւր նախադասութիւն, եւ ձգելու չէ ո եւ է զաղափար որ անհասկանալի մնայ անոնց: Այս տեսակետով կրնան օգտակար ըլլալ հատուածներուն տակ նշանակուած հարցումները, քիչ ռուսցիչը պէտք է գիտնայ քե անոնք ամբողջ նիւթը չեն ընդգրկել, եւ քե ինք պէտք է նորանոր հարցումներ մտածէ եւ ուղիւ աշակերտներուն, խօսակցելով անոնց հետ:

Միեւնոյն դիտողութիւնը՝ նաեւ բացատրուած բառերուն համար: Ուսուցիչը իւրաքանչիւր աշակերտի ըմբռնման եւ զարգացման աստիճանին համեմատ կրնայ մեկնել բառերը, որոնցմէ մէկ մասին իմաստները միայն նշանակած են այս գրքին մեջ:

Հոգ սարած ենք նաեւ այս հասորին նիւթերուն հետ առնչութիւն ունեցող պատկերներ պատրաստել տալու, որովհետեւ պատկերները շատ թելադրիչ են, եւ մանաւանդ ճարտական Դասընթացի աշակերտներուն համար մեծապէս կը դիւրացնեն ուսուցչին գործը, երբ գիտնայ օգուտ քաղել անոնցմէ. իւրաքանչիւր պատկեր ոչ միայն հաստատուններու լուսաբանութեան տեսակէտով կարեւոր է, այլ եւ կրնայ խօսակցութեան բազմաթիւ նիւթեր հայթայթել:

Պատմութիւններուն եւ ոտանաւորներուն տակ,— որոնց մէջ զգուշացած ենք վերացական գաղափարներէ, եւ շահացած ենք դիւրամբունելի իրողութիւններ միայն պատկերացնել, — ի վեր հանած ենք այն բարոյական նշանակութիւնները որոնք դուրս կու գան անոնցմէ: Պատմութիւններէ եւ առակներէ արտացոլացող բարոյական սկզբունքները շատ աւելի խորունկ տպաւորութիւն կը թողուն մասշտաբ միտքերու վրայ քան անշատ կերպով աւանդուած բարոյական դասերը:

Կը կարծենք ուրեմն որ այս դասագիրքը այդ վերջին տեսակէտով ալ կոչուած է օգտակար ըլլալ մեր նախակրթարաններու ուսանող մանկութեան:

Հ. ԵՒ Զ. ԱՍՏՆՈՒՐ

Թ Ա Ն Գ Ա Ր Ա Ն

ՀԱՏԸՆՏԻՐ ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐՈՒ

Ջութակը կ'առնէ ու կ'սկսէր նուագել (Տե՛ս էջ 8)

1. ԶՈՒԹԱԿԸ

Զաւէնին հայրը ջութակ⁽¹⁾ մը ունէր, և երբ ուզէր իր տղուն ուրախութիւն պատճառել, ջութակը կ'առնէր ու կ'սկսէր նուագել այն երգերը զոր Զաւէն մանկապարտեզին մէջ սորված էր. Կեցցե՛ ջուր, Թոյնիկն անա՛, Ծիծեռնակ, Էյն:

Եւ, Զաւէն կ'երգէր, ու հայրիկը անուշ անուշ կ'ընկերանար անոր մեղմիկ⁽²⁾ ձայնին՝ ջութակին վրայ: Զութակ զարնելը ամենեւին դժուար բան մը չէր երեւար փոքրիկ տղուն:

Բաւական էր որ հայրը ջութակը ծնօտին⁽³⁾ և կուրծքին մէջտեղը առնէր, ձախ ձեռքովը ջութակին կոթը բռնէր, մատերովը թելերուն զըպչէր, յետոյ աջ ձեռքովն ալ աղեղը⁽⁴⁾ պտըտցնէր լարերուն⁽⁵⁾ վրայ:

Զութակը կը նուագէր այն ատեն ինչ որ ուզէր: Դո՛նէ Զաւէն այսպէս կը կարծէր:

Ուստի, օր մը փա-

փաքեցաւ որ ինք ալ նուագէ:

Հայրը հաւանեցաւ: Տղան ջանաց ճիշդ հօրը ըրածին պէս, ջութակը կուրծքին վրայ զետեղել⁽⁶⁾, ու սկսաւ աղեղը շարժել լարերուն վրայ:

Բայց ի՛նչ անախորժ⁽⁷⁾ ձայն մը լսուեցաւ: Փոխանակ իր փափաքած անուշ եղանակը նուագելու, ջութակը

սկսաւ ճո՛ղչել, խռկալ, ճղալ, ու այնքան անհաճոյ⁽⁸⁾ ձիւղեր հանեց, որ տղան սարսափեցաւ:

Ու նուագարանը հօրը տալով հարցուց.

— Ի՛նչ ընելու է որ ջութակը աղուոր եղանակներ նուագէ:

— Տղա՛ս, պատասխանեց հայրը, նախ սորվելու է, և սորվելու համար՝ աշխատելու է:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Ո եւ է գործի մեջ յաջողելու համար, նախ պէ՛տք է աշխատել եւ սորվիլ:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(1) Զութակ. — Թելերով նուագարան մը (+խն),

(2) Մեղմիկ. — Կամաց և անուշ:

(3) Ծնօտ. — Բերնին տակի դուրս ցցուած մասը:

(4) Աղեղ. — Վրան բարակ թելերով ցպիկ մը որով ջութակ կը զարնեն:

(5) Լար. — Թել:

(6) Զետեղել. — Դնել:

(7) Անախորժ. — Չսիրուելիք:

(8) Անհաճոյ. — Չհաւնուելիք:

ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ. — Զաւէնին հայրը իր տղուն ուրախութիւն պատճառելու համար ի՛նչ կ'ընէր: — Ի՛նչ երգեր կը նուագէր: — Դիտե՛ք Կեցցե՛ ջուր երգը: — Զաւէն ի՛նչ կ'ընէր: — Հայրը ի՛նչպէս կը բռնէր նուագարանը: — Զաւէն օր մը ի՛նչ փափաքեցաւ: — Զաւէն յաջողեցա՞ւ երգ մը նուագել: — Ինչո՞ւ չյաջողեցաւ: — Յաջողելու համար ի՛նչ պէտք է:

2. ՏԱՍԸ ԳՈՐԾԱԻՈՐՆԵՐԸ

Մէկը կար մէկը չկար, սիրուն աղջիկ մը կար. ա- նունը Շողակ էր, և միս մինակ ստիպուած էր կռա- վարել մեծ ագարակ⁽¹⁾ մը:

«Եթէ արեւէն աւելի արագ և հովէն աւելի թեթե- ւաշարժ ըլլայի, նորէն չպիտի կարենայի այս տանը բոլոր գործերուն հասնիլ,» գոչեց օր մը Շողակ:

Եւ յուսահատ՝ նստած տեղը մնաց, թեւերը ծալած, մատերը անշարժ:

Այդ միջոցին պառաւ կին մը անցաւ իր մօտէն գա- ւազանի մը կոթնած:

— Գանգատներդ լսեցի, ըսաւ Շողակին, և տասը փոքրիկ գործաւորներ բերի քեզի որոնք բոլոր հրաման- ներդ պիտի կատարեն:

— Ո՛ւր են, աղաղակեց⁽²⁾ դեռատի⁽³⁾ աղջիկը:

— Հիմայ կը տեսնես:

Պառաւը, որ պարիկ⁽⁴⁾ մըն էր, իր վերարկուն կէս մը բացաւ, և դուրս հանեց տասը հատ թղուկ⁽⁵⁾՝ ան- հաւատար մեծութեամբ:

Երկու հատը կարճ՝ բայց հաստ էին:

— Ասոնք ըսաւ ամէնէն ուժովներն են, ամէն գոր- ծիդ պիտի օգնեն: Քովինները աւելի բարձրահասակ են, և շատ ճարտարութեամբ կը քաշեն ասեղը զոր իրենց եղբայրները, գլուխնին մատնոց մը անցուցած, կերպասին մէջ կը խոթեն պէտք եղած ատեն. և սա միւսներն ալ որ աւելի պզտիկ են շատ գործերու կրնան մատնակել: Հիմայ նայէ:

Տասը փոքրիկ թղուկները գործի սկսան: Ամէնէն

կոշտ և ամէնէն փափուկ աշխատութիւնները հետզհետէ կատարեցին:

Շողակ սքանչացած⁽⁶⁾ գոչեց.

— Ո՛հ, Տիկին, ասոնք փոխ տուէ՛ք ինծի:

— Կը նուիրեմ քեզի ասոնք, ըսաւ պարիկը, կը նուիրեմ, և որպէս զի կարենաս ամէն տեղ հետդ տա- նիլ, տասը մատերուդ մէջ պիտի դնեմ զանոնք: Երբեք մի՛ թողուր որ պարապ կենան, և բոլոր գործերդ պիտի տեսնեն:

Շողակ պարիկին խրատին հետեւեցաւ, և ագարակը յաջող գնաց իր վարչութեան⁽⁷⁾ տակ:

Այս պատմութիւնը հասկցաք, այնպէս չէ՞, ամէնքդ ալ որ տասնական մաս ունիք:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Աշխատեալք մարդ առեմ դժ- ուարտեալ կը յաղթի:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(1) Ագարակ. — Մեծ տուն մը պարտէզով շրջապատուած, ուր կենդանիներ կը մեծցնեն:

(2) Աղաղակել. — Պոռալ:

(3) Գեռատի. — Երիտասարդ:

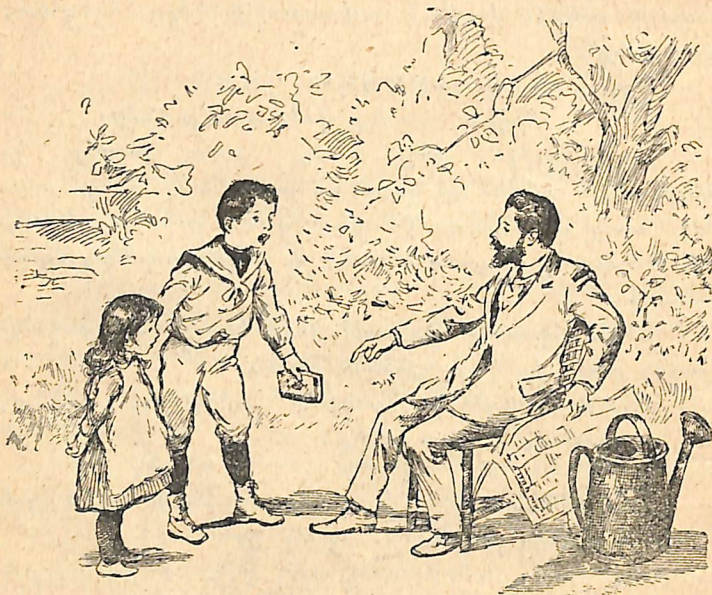
(4) Պարիկ. — Բարի էակ մը որ իրապէս չկայ (Բեբէ):

(5) Թղուկ. — Շատ պզտիկ մարդ:

(6) Սքանչացած. — Հիացած:

(7) Վարչութիւն. — Կառավարութիւն:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Շողակ ի՞նչ ընելու ստիպուած էր — Ագա- րակին մէջ ի՞նչ կենդանիներ կը պահեն — Օր մը ի՞նչ ըսաւ Շողակ — Այն ատեն ի՞նչ պատահեցաւ — Պարիկը ի՞նչ ըսաւ անոր — Պա- րիկը ի՞նչ հանեց վերարկուն մէջէն — Ի՞նչ ըրին թղուկները — Շողակ ի՞նչ ըսաւ անոնց աշխատիլը տեսնելով — Պարիկը մըր զրաւ զանոնք — Ի՞նչ հասկցաք այս պատմութենէն — Գիտէ՞ք ձեր մատերէն ամէն մէկին անունները:

3. ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ ԶՕՐԱԽՈՐԻՆՆ Է

- Ես ինք տարու եմ, Արան՝ երեք
Ձի կրնար համարիլ ան ինծի երեք.
Իրաւունք չունիմ միթէ իր ձեռքէն
Գիրքը առնելու, քանի որ իրմէն
Աւելի ուժով ու մեծ եմ արդէն:
- Անշուշտ, ըսաւ հայրն անոր ժպտաղէմ⁽¹⁾,
Բայց նախ թո՛ղ որ ես քու գիրքըդ առնեմ,
- Ա՛խ, ինչո՞ւ, հայրի՛կ, իմ գիրքըս կ'առնես.
- Վասն զի քեզմէ չառ ուժով եմ ես:

ԲԱՐՈՍԿԱՆ. — Զեզմե տարնեմու վրայ բռնութիւն
մի՛ բանեցնե՛ք. ձեզմե ուժովներն ալ միեւնոյն բանը կ'ը-
նեն ձեզի:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(1) **Ժպտաղէմ.** — Խնդում երեսով:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ինք տարու տղայ մը ի՞նչ կ'ըսէր իր հօրը —
Հայրը ի՞նչ պատասխանեց: — Երբ տղան պատճառը հարցուց, հայրը
ի՞նչ ըսաւ: — Հայրը իրաւունք տուեր էր տղուն ըրածին:

4. ԱՐՏԱՇԷՍ ԱՌԱՋԻՆ

Արտաշէս Առաջին՝ Հայոց ամենէն քաջ և պատե-
րազմասէր թագաւորներէն մէկն էր: Բայց այնչափ հպարտ

և փառասէր էր որ կ'ուզէր իր շուրջը գտնուած բոլոր ազգերուն վրայ տիրել և ամէնէն առաջինը ըլլալ:

Իրօք ալ յաջողեցաւ: Պարսից թագաւորը որ իրմէ վեր էր, ստիպուեցաւ անոր իշխանութեան ենթարկուիլ⁽¹⁾:

Բայց միշտ գոհ չէր իր ունեցածէն, և նոր երկիրներու տիրել կ'ուզէր. ուստի շարեւելքէն և հիւսիսէն շատ զօրք հաւաքեց և գէպի արեւմուտք քալեց մեծ բանակով:

Ուրկէ որ անցնէր, ուր որ գիշեր մը կենար, կը հրամայէր իր զօրքերուն որ մէկ մէկ քար դիզեն⁽²⁾, և այդ քարերով անագին բլուրներ⁽³⁾ կը ձեւանային:

Երբ իր զօրքերը գետէ մը ջուր խմէին, գետը կը նուազէր⁽⁴⁾:

Պատերազմի ատեն, իր զօրքերը երբոր նետ⁽⁵⁾ արձակէին⁽⁶⁾, արեւը կը խափանէր⁽⁷⁾, և լուսաւոր ցորեկը՝ մութ գիշեր կը դառնար:

Ու այնքան շատ էին, այնքան շատ իր զինուորները որ կարելի չէր զանոնք համբել:

Այսպէս բազմութեամբ Արտաշէս արեւմուտք անցաւ: Այն ատեն, Հայերը կռապաշտ էին, և Հայոց թագաւորը իր նուաճած⁽⁸⁾ ժողովուրդներուն ոսկի կուռքերը կը ժողվէր Հայաստան կը զրկէր:

Ուր որ գնաց, կործանեց, փլցուց, ու հարստութիւններ գրաւեց⁽⁹⁾. բայց եկաւ ժամանակ մը որ իր զօրքերը իրեն դէմ ելան, ու սկսան իրարու հետ ալ կռուիլ: Արտաշէս փախաւ, սակայն ճամբան բռնուեցաւ իր զինուորներէն և սպաննուեցաւ:

Այս մեծ աշխարհակալը⁽¹⁰⁾ միտած ատենը ըսաւ. «Աւա՛ղ փառացս անցաւորի»⁽¹¹⁾:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- (1) Ենթադրուիլ. — Մէկուն իշխանութեան տակ մտնել:
- (2) Գիզել. — Վրայէ վրայ դնել:
- (3) Բլուր. — Պզտիկ լեռ:
- (4) Նուազիլ. — Պակսիլ:
- (5) Նետ. — Փայտէ կոծով և երկամէ ծայրով հին զէնք մը:
- (6) Արձակել. — Նետել:
- (7) Խափանել. — Ծածկել:
- (8) Նուաճել. — Իր իշխանութեան տակ առնել:
- (9) Գրաւել. — Մէկուն ունեցածը ձեռքէն առնել:
- (10) Աշխարհակալ. — Շատ երկիրներ գրաւող:
- (11) Աւա՛ղ փառացս անցաւորի. — Մեղը անցած փառքերու:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ո՞վ էր Արտաշէս. — Ի՞նչպէս մարդ էր. — Ի՞նչ բանի կը փափաքէր. — Իր փափաքը կատարուեցա՞ւ. — Իր զօրքը հաւաքելով որ կո՞ղմ գնաց. — Իր զօրքերուն համար ի՞նչ կը պատմեն. — Հայերը այն ատեն ի՞նչ կրօնք ունէին. — Արտաշէս իր գացած տեղը ի՞նչ կ'ընէր. — Արտաշէս ի՞նչպէս մեռաւ. — Մեռած ատենը ի՞նչ ըսաւ:

5 ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ ՀԱՅԻԿԸ

Արշալոյսին մայրիկը հացերը փուռէն նոր հաներ էր, երբ իւր փոքրիկ աղջիկը դպրոցէն տուն եկաւ:

Արշալոյս այնչափ անուշ, այնչափ սիրուն ու բարի աղջիկ մըն էր որ ամէնքը կը սիրէին զինքը, այնչափ հաճոյակատար էր, որ ամէնքը կ'ուզէին զինքը գոհ ընել:

Մայրիկը կարագով ու հաւկիթով հացիկներ չիններ էր Արշալոյսին համար՝ որ զանոնք շատ կը սիրէր:

— Առ, աղջիկս, ըսաւ անոր մայրը, սա հացը, սա խնձորն ալ ու գնա՛ պարտէզը կեր:

Արշալոյս ցատքելով ցատքոտիով պարտէզ վազեց, և հոն ծառի մը տակ նստաւ:

Նախ ինձորը կերաւ, բայց համով հացերէն դեռ պատառ մը բերանը չդրած՝ տեսաւ որ փոքրիկ թռչուն մը կը մօտենայ իրեն, յետոյ, երկրորդ մը՝ յետոյ ուրիշներ՝ տասը քսան հատ ետեւէ ետեւ գորշ⁽¹⁾, կարմիր, դեղին, սևով ձերմակ աղուորիկ թռչուններ որոնք ձիւ ձիւ կ'երգէին:

Արշալոյս հասկցաւ որ անոնք անօթի էին, թերեւս⁽²⁾ իրմէ աւելի անօթի, և հաց կ'ուզէին: Կրնա՞ր անոնց խնդիրքը⁽³⁾ մերժել:

Ու սկսաւ իր հացը փշրել ու անոնց նետել:

Բայց այդ թռչուններուն ոչ մէկը միւսին կը նմանէր քնաւորութեամբ: Մէկ քանիները իր ոտքին առջեւ հանդարտ կեցած կ'սպասէին որ փշրանքը իրենց կտուցին⁽⁴⁾ համի: Ուրիշներ իր շուրջը կը դառնային վարպետութեամբ: Նոյն իսկ ոմանք գոլի պէս կու գային իր ձեռքի հացը կը կտցէին⁽⁵⁾:

Արշալոյս շարունակ կը փշրէր ու ամէնուն ալ կը նետէր, բայց ամէնուն ալ բերանը հաւասարապէս փշրանք չէր համներ: Հասկցաւ որ ամէնէն համարձակները և ամէնէն վարպետորդները միւսներուն բան չպիտի ձգէին:

— Ասիկա արդար բան չէ. ըսաւ, պէտք է ամէնքն ալ ուտեն:

Եւ շատ յոգնութիւն քաշեց մինչեւ որ ամէնքն ալ կշտացուց: Իր հացիկը ամբողջովին փոքրիկ երգիչներուն բաժնիք էր, բայց գոհ եւ ուրախ տուն դարձաւ:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Բարի աղջիկ մը եղջանիկ կ'ըրայ իր ունեցածը իրմէ աւելի կարօտներուն օգտին:

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- (1) Գորգ. — Մոխրագոյն:
- (2) Թերեւս. — Կարելի է:
- (3) Խնդիրք. — Աղաչանք:
- (4) Կտուց. — Թռչուններուն բերանը:
- (5) Կտցել. — Կտուցով պզտիկ պզտիկ փրցնել:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Երբ Արշալոյս տուն եկաւ, մայրիկը ի՞նչ ըսաւ իրեն: — Արշալոյս ի՞նչ ըրաւ: — Ո՞վ մօտեցաւ Արշալոյսին: — Թռչունները ինչպէ՞ս էին: — Արշալոյս ի՞նչ ըրաւ: — Թռչունները ի՞նչ կ'ընէին: — Ամէնքն ալ հաւասարապէս կ'ուտէին: — Արշալոյս ի՞նչ ըսաւ: — Արշալոյս ալ կերած:

39208
5555

6. ԷՄՄԱՆ ԵՒ ԹՈՉՆԻԿՆԵՐԸ

Ձիւնը սաստիկ կը տեղար
Ամպերն ի վար, օդն ի վար.
Գետինը սառ էր պատեր,

Եւ կտրեր էր հողը քար .
Զիւնը սաստիկ կը տեղար :

Թռչնիկները անօթի
Քաշուեր էին ալ մէկդի .
Հաց չունէին ուտելու ,
Եւ ոչ հատիկ մը հունտի(1)
Թռչնիկները անօթի :

Փոքրիկ էմման բարեսէր
Առտուն պարտեզ կը վաղէր ,
Եւ հաստ ու մեծ պատին տակ
Կը փչրէր հաց , միրգ(2) ու սեր
Փոքրիկ էմման բարեսէր :

— Զիւնին , բուքին(3) տակ այսպէս ,
Հարցուց հայրը , ի՞նչ կ'ընես :
— Ի՞նչ որ կ'ընես դուն , հայրի՛կ ,
Թշուառներուն կ'օգնեմ ես
Զիւնին , բուքին տակ այսպէս :

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ . — Երբ հաւի ըրրայ դժբախտ մը ախտ-
փեղ , մի՛ խնայե՛ք ոչ ձեր յոգնութիւնը , ոչ ձեր ուժը :

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(1) Հուճ . — Սերմ :

(2) Միրգ . — Պտուղ :

(3) Բուք . — Հովով խառն անձրեւ :

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ . — Օղը ի՞նչպէս էր : — Գետինը ի՞նչ եղեր էր : —
Թռչունները ի՞նչ վիճակի մէջ էին : — Հայրը ի՞նչ հարցուց էմմային : —
Էմման ի՞նչ պատասխանեց :

7. ՄԱՍԻՍ ԼԵՌԸ

Այս պատկերին մէջ կը տեսնէք երկու գազաթներ
որոնք հեռուն որոշ կ'երեւան . երկուքն ալ ձիւնապատ(1)
են : Մէկը շատ աւելի բարձր է և կը կոչուի մեծ Մասիս ,
իսկ միւսը կը կոչուի փոքր Մասիս : Այս լեռները կը կոչ-
ուին նաև մեծ Արարատ , փոքր Արարատ :

Մեծ Արարատը Հայաստանի ամէնէն բարձր լեռն է ,
և նոյն իսկ բոլոր աշխարհի ամէնէն բարձր լեռներէն մէկը :

Կ'ըսեն թէ Նոյ Նահապետին տապանը այս լեռան
վրայ կանգ առած է ջրհեղեղէն ետքը :

Հին ատենները Հայերը կը կարծէին թէ կարելի չէր
անոր գազաթը (2) ելլել , որովհետեւ Նոյի տապանին կտոր-
ուանքը այնտեղ կը մնային , և Աստուծոյ կողմէ արգիլ-
ուած էր անոնց մօտենալ :

Կը պատմուի թէ Յակոբ անուն եկեղեցական մը
փորձեց Մասիսէն վեր ելլել , և յաղթելով ճամբու դժ-
ուարութեանց , բաւական բարձրացաւ : Գիշերը սակայն
քունը տարաւ , և երբ առտուն արթնցաւ , ինքզինքը
գտաւ Մասիսի ստորոտը(3) . կրկին փորձեց վեր ելլել , և
միևեւոյն բանը պատահեցաւ :

Սակայն վերջին ատեններս Եւրոպացիք յաջողեցան
Արարատին գազաթը ելլել , ինչպէս երաժ են բոլոր բարձր
լեռներուն կատարը(4) :

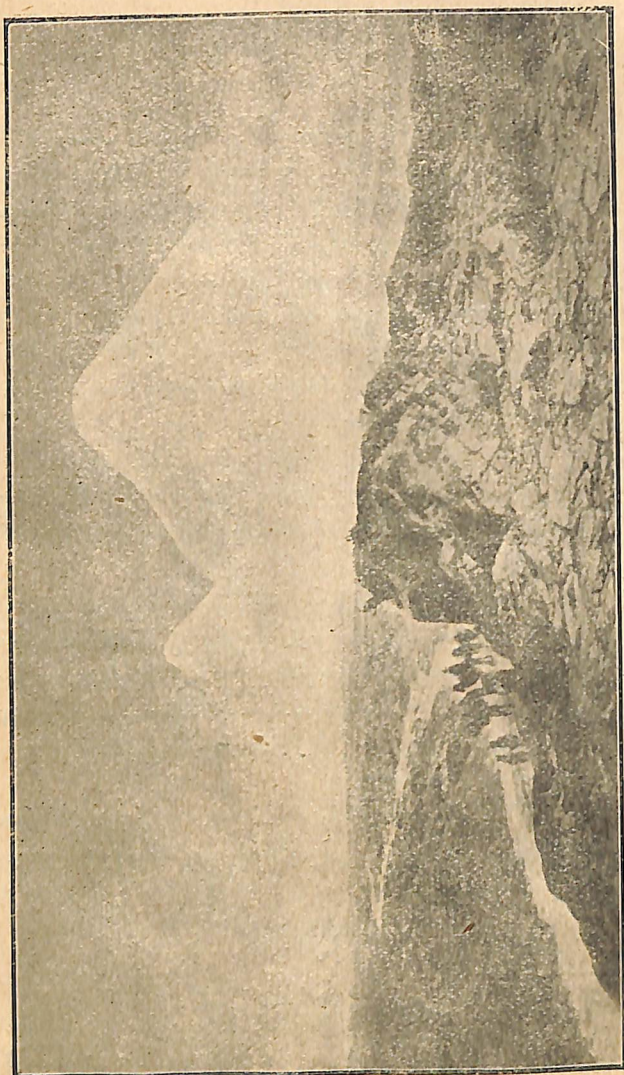
ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(1) Զիւնապատ . — Զիւնով ծածկուած :

(2) Գազաթ . — Գլուխ :

(3) Ստորոտ . — Տակը :

(4) Կատար . — Գլուխ :

ՄԱՐԹԻՍ ԼԵՈՒ

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Այս պատկերին մէջ ի՞նչ կը տեսնէք —
 Ի՞նչպէս են զազաթները — Ի՞նչպէս կը կոչուին ատոնք — Այդ
 լեռան վրայ ի՞նչ գիտէք — Ի՞նչ է Նոյի տապանը — Ի՞նչ է քրհե-
 դեղը — Հայաստանի ամէնէն բարձր լեռը ո՞րն է — Հին ատենները
 ի՞նչ կը կարծէին այդ լեռան մասին — Արարատին զուխը ելլել
 փորձողին ի՞նչ պատահեր էր — Հիմայ Արարատին կատարը ելլող-
 ներ կա՞ն:

8. ԶԱՐԵԶԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

Զարեհ փոքրիկ տղեկ մըն էր, հազիւ վեց տարեկան:
 Աստու մը, երբ անկողնէն ելաւ ու գնաց նախաճաշ
 ընելու, մայրը ըսաւ իրեն.

«Տղա՛ս, այսօր բան մը չունիմ քեզի տալու. ոչ հաց
 կայ, ոչ պանիր, ոչ հաւկիթ: Աղօթէ՛ Աստուծոյ որ
 ողորմի մեզի:»

Զարեհ անօթի գուրս ելաւ որ դպրոց երթայ: Սիրտը
 կը մարէր, և աչքերը արցունքով կը լեցուէին մտածելով
 որ իր պզտիկ եղբայրը, Արշակ և մայրիկը անօթի կը
 մնային:

Բայց մօրը պատուէրը⁽¹⁾ չէր մոռցեր, և դպրոց եր-
 թալէ առաջ, եկեղեցի գնաց Աստուծոյ ողորմութիւնը
 խնդրելու:

Եկեղեցին մարդ չկար, և Զարեհ ծունկի դալով
 սկսաւ բարձր ձայնով աղօթել ու ըսել.

«Ո՛վ Աստուած, երկու եղբայր ենք, և մայր մը ու-
 նինք որ այրի⁽²⁾ է: Խեղճ մայրիկս շատ կ'աշխատի զմեզ
 կերակրելու համար, բայց երէկ գործ չէ գտեր, և ուսե-
 լիք բան մը չունինք: Ողորմէ՛ մեզի, և քիչ մը ուտելիք
 ղրկէ՛ որպէս զի անօթի չմնանք:»

Երբ աղօթքը աւարտեցաւ⁽³⁾, Զարեհ աչքերը սրբեց ու դպրոց գնաց:

Իրիկունը երբ տուն դարձաւ, սեղանը պատրաստուած էր, և մէջ տեղը դրուած՝ աղուոր տապկած հաւ մը, խաչած հաւկիթներ, պանիր ու պտուղներ:

«Ո՛հ, գոչեց ուրախութեամբ ձեռքերը իրարու դարնելով, Աստուած աղօթքս լսեր է: Մայրիկ, հրեշտակ մը բերաւ ասոնք:»

— Ո՛հ, պատասխանեց մայրը, բայց Աստուած ձայնդ լսեց: Այս առտու եկեղեցին աղօթած ատենդ՝ զիմացի մեծ ապարանքին տիկինը պահարանին մէջ է եղեր, լսեր է քու աղօթքդ, ու ետեւէդ դպրոց գալով հարցուցեր հասկցեր է քու ով ըլլալդ, և շատ մը ուտելիքներ զրկեր է մեզի:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Աստուած կ'ողորմի ամեն անոնց որ իրեն կը դիմեն:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(1) Պատուէր. — Խրատ:

(2) Այրի. — Ամուսինը մեռած:

(3) Աւարտեցաւ. — Վերջացաւ:

(4) Ապարանք. — Մեծ և փառաւոր տուն:

ՀԱՐՏՈՒՄՆԵՐ. — Զարեհ ե՞րբ անկողնէն ելաւ, մայրը լիճ ըսաւ իրեն. — Զարեհ ի՞նչ ըրաւ, — Ինչո՞ւ աչքերը արցունքով կը լեցուէին. — Զարեհ ինչո՞ւ եկեղեցի գնաց. — Ի՞նչ աղօթք ըրաւ. — Իրիկունը երբ տուն դարձաւ, ի՞նչ գտաւ սեղանին վրայ. — Այդ հաւը ո՞վ զրկեր էր:

9. ԱՂՕԹՔ ԸՐԷ

Աղօթք ըրէ՛, փոքրիկ աղջիկ,
Երբ արթննաս առտուն կանուխ,
Եւ իրիկուան մութը սաստիկ
Երբ տարածէ իր քօղը թուխ:

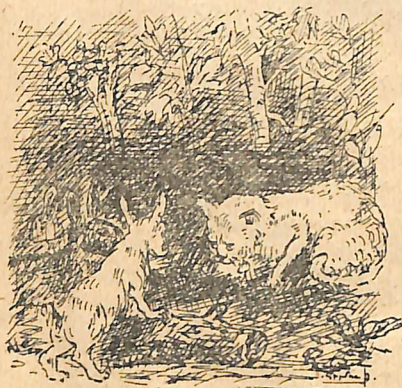
Անձիդ համար երբ աղօթես,
Աստուծմէ խելք ուզէ՛ միայն.
Որ ծնողքդ սիրեն զքեզ,
Երբեք քեզմով դժբախտ չըլլան:

Աղօթք ըրէ՛ հիւանդներուն
Եւ որք աղոց համար անդօր.
Աղօթքիդ մէջ միշտ խնդրէ՛ դուն
Որ Հայրենիքդ ըլլայ հրգօր:

ՀԱՐՑՈՒԹՆԵՐ. — Փոքրիկ աղջիկը լրնջ պետք է ընէ՝ — Իր ան-
ձին համար լրնջ պետք է ուզէ Աստուծոյ։ — Ինչո՞ւ համար պետք է
աղօթէ։ — Ուրիշ լրնջ խնդրելու է աղօթքին մէջ։

10. ՓԻՍԻԿԸ ԵՒ ՃԱԳԱՐՆԵՐԸ

Փիսիկ աղբարը, որ մը, պտոյտի ելած էր գիւղին
մօտերը, երբ պատի մը ծայրը ճաղարնոց ⁽¹⁾ մը նշմա-
րեց ու ներս մտաւ։

Ճաղարները, մեծ ու պզտիկ, սարսափահար ⁽²⁾ ծակէ
ծակ փախան, բայց մեր
փիսիկը չյուսահատե-
ցաւ, գնաց անկիւն մը
խելօքիկ մը նստաւ։
Կարծես մէկուն կ'սպա-
սէր։

Ճաղարները տես-
նելով որ կատուն եր-
թախէ չունէր, իրենց
կողմէ պատգամաւոր-
ներ ⁽³⁾ զրկեցին հարցը-
նելու համար թէ ի՞նչ

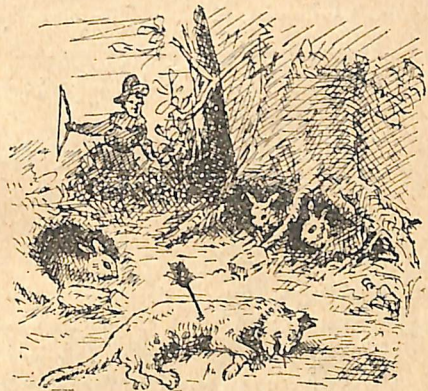
ընելու եկած էր իրենց բնակարանը, և ի՞նչ կ'ուզէր։

Անուշ ձայնով մը պատասխանեց կատուն թէ եկած
էր իրենց ազգին բարքերը ուսումնասիրելու ⁽⁴⁾, թէ աշ-
խարհի ամէն կողմը կը պտրտէր տեղեկանալու ⁽⁵⁾ համար
ամէն տեսակ անասուններու սովորութեանց։

Միամիտ պատգամաւորները հաւատացին անոր խօս-
քին, ու գացին իրենց եղբայրներուն իմացուցին թէ այդ

օտար հիւրը ճշմարիտ փիլիսոփայ ⁽⁶⁾ մըն էր, ու սկսան
գովել անոր համեստ կերպարանքը, փառաւոր մուշտակը,
անուշ աչքերը և ներդաշնակ ձայնը։

— Այս կենդանին, կ'ըսէին ճաղարները, եկած է
իմաստութիւն փրն-
տըռկ։ Բոլոր մեծ
բաղաքները ճամ-
բորդած է եղեր, հի-
մայ Շիքակոյէն ⁽⁷⁾
կու գայ ու Թրանս-
վալ ⁽⁸⁾ պիտի եր-
թայ։ ասանկ երե-
ւելի ⁽⁹⁾ գիտունէ մը
մեղի վնաս չի կրնար
գալ։

Այս աղուոր խօս-
քերը մեծ ազդեցութիւն ըրին ժողովուրդին վրայ։

Միայն ծերունի ճաղար մը չկրցաւ համոզուիլ այդ
ճանրաբարոյ փիլիսոփային խօսքերուն։ Բայց անոր խօսքը
ո՞վ մտիկ կ'ընէր։ Բոլոր ճաղարները իրար անցեր էին, ու
մեծ բազմութեամբ գացին ողջունել ⁽¹⁰⁾ Փիսիկը, որ խ-
կոյն վրանին ցատքելով վեց եօթը հատը մէկէն խելոցեց։

Միւսները ծակերնին փախան սարսափած, ամփնալով
իրենց անխորհուրդ ⁽¹¹⁾ գործէն,

Այն ատեն, մեր վարպետ կատուն անոնց որջին ⁽¹²⁾
շրանը առջին եկաւ, անուշիկ ձայնով մը բացատրելով
թէ շատ անօթի ըլլալուն այդ յանցանքը գործած էր, և
թէ այսուհետեւ ընաւ ճաղարի մը ձեռք չպիտի դպցնէր։
Այս մասին յաւիտենական ⁽¹³⁾ դաշինք ⁽¹⁴⁾ կնքելու պատ-
րաստ էր իրենց հետ։

Իսկոյն, ճաղարները հետը խօսակցութեան սկսան,
սակայն առանց անոր ճանկերուն մօտենալու, և ժամա-

բով բանակցութիւնը շարունակեցին, մինչեւ որ իրենց եղբայրներէն մէկը որջին ետեւի կողմէն դուրս ցատկելով, քնաց մօտերը գտնուող հովիւ մը կանչեց:

Հովիւը իր աղեղն ու նետը առաւ ու վազեց եկաւ, կատուն տեսաւ, և նետ մը արձակելով գետինը փռեց զայն: Կատուն վերջին շունչը տուած ատեն ըսաւ.

«Անգամ մը որ խաբես, ա՛լ մէկը չի հաւատար խօսքիդ:»

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Ստախօսը եթէ օր մը ճշմարիտ աշխատէ, իրեն չեն հաւատար:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- (1) **Ճագարնոց.** — Ճագարներու բնակարան:
- (2) **Սարսափահար.** — Շատ վախցած:
- (3) **Պագամաւորներ.** — Լուր տանող բերողներ:
- (4) **Բարբեր ուսումնասիրել.** — Հասկնալ թէ ինչպէս կ'ապրին:
- (5) **Տեղեկանալ.** — Իմանալ:
- (6) **Փիլիսոփայ.** — Իմաստուն մարդ:
- (7) **Շիֆալօ.** — Ամերիկայի մէջ քաղաք մը:
- (8) **Թրանսվալ.** — Ափրիկէի մէջ անգլիական երկիր մը:
- (9) **Ծրեւելի.** — Ամէն կողմ ճանչցուած:
- (10) **Ողջունել.** — Բարեւել:
- (11) **Անխորհուրդ.** — Առանց մտածելու:
- (12) **Որջ.** — Կենդանիներու բնակարան:
- (13) **Յալիսեցնական.** — Մինչև աշխարհի վերջը տեսող:
- (14) **Պաշտօն.** — Պայմանագիր:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Փիլիկ աղբարը ինչ նշմարեց եւ ուր մտաւ: — Ճագարները ինչ ըրին: — Կատուն ինչ ըրաւ: — Ճագարները ո՞վ ղրկեցին փիլիկին եւ ինչ հարցուցին: — Ի՞նչ պատասխանեց կատուն: — Պատգամաւորները ինչ պատասխան ըրին իրենց եղբայրներուն: — Ուրկէ կուգայ եւ ուր կ'երթայ եղեր կատուն: — Ճագարները հաւատացի՞ն այս խօսքերուն: — Ծեր ճագար մը ինչ կարծիք յայտնեց: — Երբ ճագարները գացին ողջունել փիլիկը, անիկա ինչ ըրաւ: — Երբ ճագարները փախան, ինչ ըսաւ: — Այս անգամ ճագարները հաւատացի՞ն անոր խօսքին: — Ինչո՞ւ հաւատացին:

II. ԳՈՂՑՈՒԱԾ ԶԻՆ

Գիշեր մը, ագարակապանի⁽¹⁾ մը ձին գողցուեցաւ իր ախոռին մէջէն: Մշակութեան եղանակն⁽²⁾ էր, եւ խեղճ մարդը անհրաժեշտ⁽³⁾ պէտք ունենալով ձիու մը, հարկադրուեցաւ⁽⁴⁾ ուրիշ մը գնել:

Սակայն վաճառանոց⁽⁵⁾ հասաւ չհասաւ, տեսաւ որ իր ձին այնտեղ կապուած էր: Անմիջապէս քովը մօտեցաւ, սանձէն⁽⁶⁾ բռնեց, ու պահանջեց զայն ծախու հանողէն որ ետ տայ իր ձին:

— Խելքի՞դ եկեր է, մա՛րդ Աստուծու, պատասխանեց ձիավաճառը, այս ձին ես անցեալ տարի գնած եմ, և տարիէ մը ի վեր քովս է. կարելի է քուկինիդ կը նմանի, բայց անիկա չէ:

— Է՛հ, շատ աղէկ, պողաց ագարակապանը, իսկոյն երկու ձեռքերովը ձիուն աչքերը գոցելով, քանի որ քուկդ է, ըսէ՛ նայիմ, ո՞ր աչքը կոյր է:

Գողը որ մանրամասնաբար⁽⁷⁾ քննած չէր ձին, վայրկեան մը չուարեցաւ⁽⁸⁾, սակայն յետոյ ինքզինքին գալով, ըստ բախտի⁽⁹⁾ պատասխանեց.

— Զախ աչքը կոյր է:

— Կը սխալիս, գոչեց գիւղացին, ձախ աչքը բան մը չունի:

— Այո՛, այո՛, աջ աչքը պիտի ըսէի, պատասխանեց աւաղակը:

— Հիմայ յայտնի է թէ, ըսաւ ագարակապանը իր

չուրջը գտնուող բազմութեան, այս մարդը աւաղակ⁽¹⁰⁾ մը և ստախօս մըն է: Նայեցէ՛ք այս ձին միականի⁽¹¹⁾ չէ, երկու աչքերն ալ ողջ առողջ են. բայց ես դիտմամբ ըսի զինքը փորձելու համար:

Բոլոր ներկայ գտնուողները ծափահարեցին:

Յետոյ, երբ ոստիկանները⁽¹²⁾ գողը բռնեցին, ագարակապանը ուրախ զուարթ իր ձիուն վրայ հեծնելով, իր զիւղին ճամբան բռնեց:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Սոս խօսողը եւ խարդախութիւն ընողը միշտ կը խաչատուտի:

ԲԱՅԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- (1) Ագարակապան. — Ագարակ բանեցող: [ժամանակ]
 (2) Մշակութեան եղանակ. — Հողը փորելու և ցորեն ցանկելու
 (3) Անհրաժեշտ. — Անպատճառ:
 (4) Հարկադրուեցաւ. — Ուզէ չուզէ պէտք եղաւ:
 (5) Վաճառանոց. — Շուկայ:
 (6) Սանձ. — Ձիուն վիզէն անցած չուանը,
 (7) Մանրամասնաբար. — Մէկիկ մէկիկ
 (8) Շուտեցաւ. — Ինչ ըսելիքը չգիտցաւ:
 (9) Ըստ բախտի. — Բերնին եկածը:

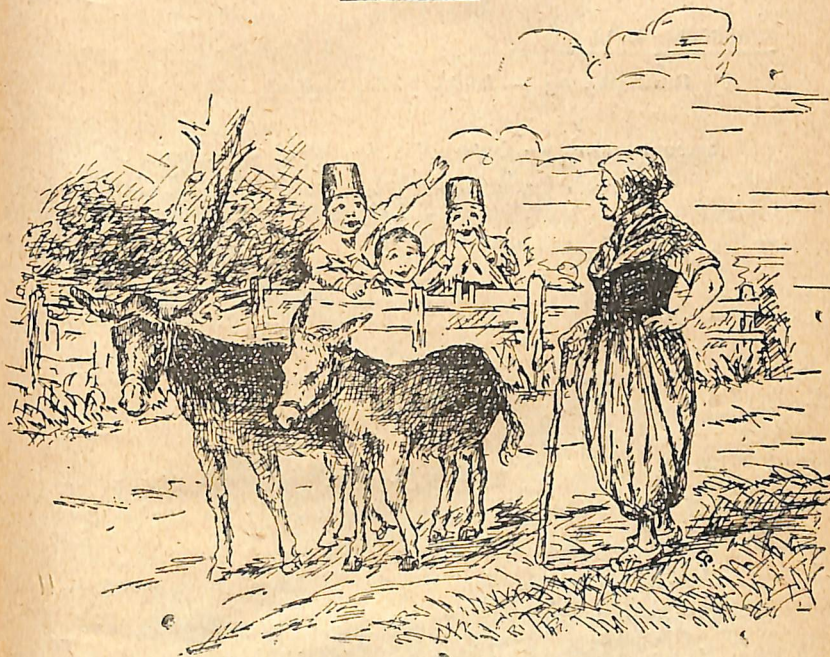

(10) Աւաղակ. — Դող:

(11) Միականի. — Մէկ աչք ունեցող: [էն]:

(12) Ոստիկան. — Դողերը, չարագործները բռնող պաշտօնային (բառ):

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Դիշեր մը ինչ պատահեցաւ ագարակին մէջ՝ — Ագարակապանը ինչ ընել հարկադրուեցաւ. — Վաճառանոցին մէջ ինչ տեսաւ. — Ի՞նչ ըրաւ երբ իր ձին տեսաւ. — Միւս մարդը ինչ պատասխանեց. — Այն ատեն ինչ ըրաւ ագարակապանը. — Դողը ինչ ըսաւ. — Ինչպէս յայտնի եղաւ անոր գող ըլլալը. — Ձիուն որ աչքը կոյր էր:

12. ԱՂՈՒՈՐ ԴԱՍ ՄԸ

Խեղճ հովուուհի մը իշուկներ առած,
 Դաշտերուն մէջէն կ'երթար յամրընթաց⁽¹⁾,

Երբ իր դէմն ելան անառակ մանչեր,
Գիւղին դպրոցէն նոր արձակուած դեռ,
Որոնց կը պակսէր նիւթ մը խնդալիք:
— Բարի՛ լոյս, ըսաւ, էշերու մայրիկ,
Մէկն որ ամէնէն խենդուկն էր խումբին:
— Զաւակնե՛րս, յարեց իսկոյն հովուուհին,
Աստուծո՛ւ բարին:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Ծաղրողը միշտ կը ծաղրուի:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(¹) Յամբըրքաց. — Կամաց կամաց քաղելով:

ՀԱՐՑՈՒԾՆԵՐ. — Հովուուհին ինչ կ'ընէր — իր դէմը չով
ելաւ — Այդ ժանչերուն ինչ կը պակսէր — Անոնցմէ ամէնէն խեն-
դուկը ինչ ըսաւ հովուհիին — Հովուուհին ինչ պատասխանեց,
— Ի՞նչ հասկցանք այս ոտանաւորէն:

13. ԱՆԻՐԱԻ ԳԱՆԳԱՏ

Վաճառական մը տօնավաճառէն(¹) տուն կը դառ-
նար: Զիտուն կոնակին վրայ պայուսակ(²) մը դրեր էր,
որուն մէջ շատ դրամ կար:

Սաստիկ անձրեւ կու գար, և խեղճ մարդը մինչեւ
ոսկորները թրջուեր էր: Ուստի կրած նեղութենէն դրժ-
գոհ՝ կը գանգատէր(³) Աստուծոյ դէմ:

Ճամբան՝ հարկ եղաւ խիտ անտառէ(⁴) մը անցնիլ:
Հագիւ քիչ մը առաջ գացեր էր, երբ սարսափելով տե-
սաւ որ գող մը ծառի մը ետին կեցեր՝ հրացանը ձեռքը
նշան կ'առնէր իրեն: Բայց հրացանը կրակ չառաւ, և

վաճառականին կեանքը ազատեցաւ, որովհետեւ գողին
վառօղը անձրեւէն թրջուեր էր:

Այն ատեն վաճառականը հասկցաւ թէ որքան անի-
րաւ(⁵) էր Աստուծոյ դէմ գանգատելուն:

Եթէ անձրեւ չգար, մարդը մեռած պիտի ըլլար, և
իր տղաքը ի գուր(⁶) պիտի սպասէին իր դարձին, բայց
Աստուած որ բարի է, այդ անձրեւը դրկեր էր անոր թէ՛
կեանքը, թէ՛ դրամը ազատելու համար:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Երբեք մի՛ գանգատիր Աստուծոյ
դեմ, որովհետեւ ինչ որ կ'ընէ բարի է:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(¹) Տօնավաճառ. — Տեղ մը ուր առեւտուրով զբաղողներ որոշեալ
օր մը իրենց վաճառքը կը բերեն ծախելու (Բ-Վ-Բ):

(²) Պայուսակ. — Դպրոցականի կամ ճամբորդի պարկ (չ-Բ-Բ):

(³) Եր գանգատէր. — Դժգոհութիւն կը յայտնէր:

(⁴) Խիս անտառ. — Շատ ծառերով անտառ (Բ-Բ):

(⁵) Անիրաւ. — Իրաւունք չունեցող:

(⁶) Ի գուր. — Պարապ տեղը:

ՀԱՐՑՈՒԾՆԵՐ. — Վաճառականը ուրիշ կը դառնար եւ հետը
ինչ ունէր — Ինչո՞ւ կը գանգատէր Աստուծոյ դէմ — Անտառէն անցած
ատենը ինչ տեսաւ — Ի՞նչպէս կրցաւ մահուրէն ազատիլ — Եթէ անձ-
րեւ չգար, ինչ պիտի ըլլար — Աստուած ինչո՞ւ դրկեր էր անձրեւը:

14. ՓՈԽԱԴԱՐՁ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Երկու փոքրիկ մուկեր իրենց ծակէն դուրս ելան ու-
տելիք գտնելու համար:

Մէկուն անունը Ճգիկ էր, միւսինը՝ Պզիկ:

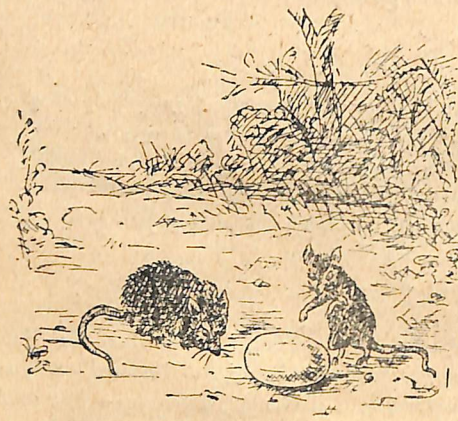
Ասդին անդին պտըտելէ յետոյ, մացառի⁽¹⁾ մը մէջ հաւկիթ մը գտան, զոր հաւ մը նոր ածեր էր:

— Աս ի՞նչ աղուոր ուտելիք է, ըսաւ ձգիկ ուրախութենէն հաւկիթին շուրջը ցատքոտելով:

— Կեցիր նայինք մեզի պիտի մնա՞յ, ըսաւ միւսը, ընկերոջը ցոյց տալով աղուէսը որ հեռուն, անտառին եզերքը կայնէր էր:

— Փախչինք, պոռաց ձգիկ, վախէն դողալով. մեր կողմը կու գայ կոր:

Իրաւ աղուէս աղբարն ալ ուտելիք փնտռելու ելեր էր, բայց մեր մուկիկները չէր տեսեր տակաւին:

— Հաւկիթնիս անոր պիտի թողունք, գոչեց Պղիկ: Ձէ՛, ես անօթի եմ. պէտք է որ հետեւնիս տանինք:

Աղէկ. բայց ի՞նչպէս պիտի տանէին: Ասիկա դրժ-

ուար գործ էր: Մուկերը վաղելու համար իրենց չորս տոտիկներուն պէտք ունէին, և հաւկիթը իրենց տոտիկներուն մէջ առնելով չէին կրնար քալել: Հաւկիթը պոչ կամ ծայր չունէր որ բերանին առնէին ու ետեւէն քաշէին: Ձէին կրնար զլտորել⁽²⁾, որովհետեւ հաւկիթը ճամբան կը կոտրէր: Ի՞նչ ընէին: Աղուէսը սկսեւ էր իրենց կողմը գալ:

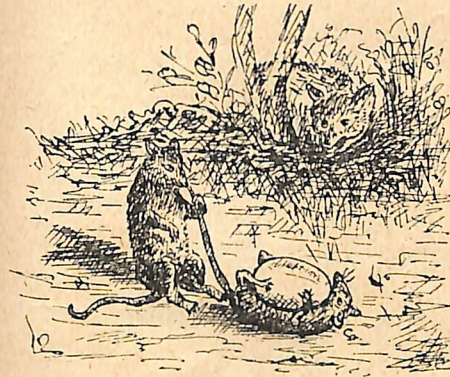
— Սըտեղը կռնակի վրայ պառկէ՛, ըսաւ Պղիկ իր ընկերոջը, և չորս տոտիկներուդ մէջ հաւկիթը աղէկ մը

բռնէ՛ փորիդ վրայ. ես ալ քու պոչէդ խածնելով, զքեզ կը քաշեմ մեր ծակը կը տանիմ:

— Այո՛, այո՛, աղէկ ըսիր: Բայց պոչս քաշած ատենդ շատ չցաւցնես:

— Ո՛չ, մի՛ վախնար, ուժով չեմ խածնէր: Շուտ ընենք, հիմայ աղուէսը կու գայ:

ձգիկը կռնակի վրայ պառկեցաւ, և Պղիկը հաւկիթը անոր չորս տոտիկներուն մէջտեղը դրաւ: Յետոյ անոր պոչը իր ցուկին⁽³⁾ մէջ առաւ ու սկըսաւ քաշել:

Դիւրին գործ մը չէր ասիկա: Ճամբուն վրայ քարեր կային, և կը վախնար որ ընկերոջը ոսկորները կը

ցաւին, մորթը կը պատուտի: Յետոյ շատ շուտ չէր կրնար երթալ, որովհետեւ ստիպուած էր ետ ետ քալելու:

Բայց վերջապէս երկու մուկիկները ողջ առողջ իրենց ծակը հասան, և շուտ մը հաւկիթով մէկտեղ ներս մտան ու հանգիստ սրտով կերան:

Աղուէսը զանոնք աչքէն կորսնցնելով, ետ դարձաւ: Այսպէս երկու փոքրիկ կենդանիները զիրար սիրելնուն և իրարու օգնելնուն համար, կրցան ամէնէն խորամանկ⁽⁴⁾ կենդանիին ձեռքէն ազատել:

Եթէ իրարու հետ չհամաձայնէին, իրարու հետ կռուէին, ի՞նչ պիտի ըլլար:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Պե՛ս Է մի՛շ իրարու օգնել:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- (1) Մացառ. — Փշոտ ճիւղեր:
 (2) Գլխորեկ. — Ինք իր վրայ դարձնելով քաղցնել:
 (3) Յուռկ. — Կենդանիներու բերանը:
 (4) Խորամանկ. — Վարպետորդի:

ՀԱՐՑՈՒԹՆԵՐ. — Մուկերը ինչո՞ւ դուրս ելան իրենց ծակէն. — Ի՞նչ գտան. — Երբ հաւկիթը պիտի ուտէին ի՞նչ տեսան. — ձգիկը ինչ ըստւ. — Պղիկը ինչ միջոց գտաւ հաւկիթը փախցնելու. — ձգիկը ինչպէս պսակեցաւ, եւ հաւկիթը ինչպէս բռնեց. — Պղիկը ինչո՞ւ կախաց կը քաշէր ձգիկին պոչէն. — Մուկիկները ինչո՞ւ յաջողեցան. — Եթէ իրարու ճետ կուռէին, ինչ պիտի ըլլար:

15. ՈՐՅԸ ԵՒ ԿՆՁՆՆ

«Աւա՛ղ խեչակա⁽¹⁾ իմ կոտրեցաւ մըրիկէն.
 Տաք արեւուն կայծերը զիս կը մըրկեն⁽²⁾,»
 Կ'ըսէր որթ⁽³⁾ մը գետին ինկած յուսահատ,
 Ու կը թափէր արցունք շատ:

Հոն կնճնի⁽⁴⁾ մը կը բարձրանար յաղթ⁽⁵⁾ ու սէգ⁽⁶⁾,
 Որ յուզուելով արցունքներէն որթին հէք⁽⁷⁾,
 Անոր վըրայ ձգեց թեւերն իր գըրծած,
 Եւ մըրմնջեց ձայնով ցած:

— Եկո՛ւր, ըլլամ քեզի նեցուկ⁽⁸⁾, ապաւէն⁽⁹⁾.
 Պատսպարեմ ըզքեզ տաքէն ու հովէն:
 Անբեր⁽¹⁰⁾, ամուկ⁽¹¹⁾ և անօգուտ ծառ մ'եմ ես.
 Գէթ օգտակար ըլլամ քեզ:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Միշտ պե՛տ է զօրաւորը սկարին
 օգնէ, ունեցողը յունեցողին տայ:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- (1) Խեչակ. — Փայտ մը որ տունկերը վեր բռնելու կը ծառայէ:
 (2) Կը մըրկեն. — Այրելու համի կը տաքցնեն:
 (3) Որթ. — Խաղողի տունկ:
 (4) Կնճնի. — Ծառ մը (հօւս աղօծ):
 (5) Յաղթ. — Մեծ և զօրաւոր:
 (6) Սէգ. — Հպարտ:
 (7) Հէք. — Խեղճ:
 (8) Նեցուկ. — Կռքնելու տեղ:
 (9) Ապաւէն. — Պաշտպան:
 (10) Անբեր. — Պտուղ չտուող:
 (11) Ամուկ. — Պտուղ չտուող:

ՀԱՐՑՈՒԹՆԵՐ. — Որթը ինչ կ'ըսէր եւ ինչ կ'ընէր. — Կնճնին
 ինչ ըրաւ անոր. — Ի՞նչ ըսաւ անոր:

16. ՔԱԶԱՍԻՐՏ ՈՒԼԻԿԸ

Մեծ մայրաքաղաքներու մէջ կը գտնուի ընդարձակ
 պարտէզ մը, որուն մէջ աշխարհիս չորս կողմերէն տեսակ
 տեսակ ծաղիկներ, բոյսեր և կենդանիներ կը հաւաքեն ու
 կը խնամեն: Այս պարտէզին Բուսաբանական անունը
 կու տան, և անոնց մուտքը աղատ է⁽¹⁾:

Բարիգի Բուսաբանական պարտէզին մէջ չատ խոչոր
 պօռ⁽²⁾ մը կար, որուն ամէն առտու ուլիկ մը կը տա-
 նէին որ ողջ ողջ ուտէ:

Սովորաբար, խեղճ ուլիկը այդ զարհուրելի⁽³⁾ օձը
 տեսնելով, այնքան կը վախնար, որ կ'երթար վանդակին
 մէկ անկիւնը կը կծկտէր, և առանց դիմադրելու, կը
 թողուր որ զազանը զինքը ուտէ:

Անցեալները, սեփ սեւ ուլիկ մը տարին, բայց անի-

կա միւսներուն պէս հանդարտ չկեցաւ. սկսաւ կոտորչնելովը⁽¹⁾ և ոտքերովը հարուածներ տալ օձին զվսուռն:

Պիտի մտածէք անշուշտ թէ խնդուլթիւն էր ասիկա, քանի որ պօան ափնաւի մեծ, ափնաւի ուժով էր, որ վերջը վերջը պիտի ուտէր խեղճ փոքրիկ կենդանին:

Բայց ափնաւի թալթլեցաւ սեւ ուլիկը, ափնաւի քաջութեամբ կոտեցաւ, որ պարտէզին պահապաններէն մէկը ըսաւ.

— Այս կենդանին կատղեր է, մեր պօային աչքը պիտի հանէ, առնենք տանի՛նք, թո՛ղ հանդարտի. վաղը նորէն կը բերենք:

Նւ ուլիկը դուրս հանեցին վանդակէն, ու անոր տեղ ուրիշ մը բերին զոր օձը կերաւ:

Հետեւեալ օրը սեւ ուլիկը նորէն առջի օրուան պէս ըրաւ. ոտքերովը, կոտորչներովը սկսաւ ուժգին հարուածներ տալ օձին:

Այդ միջոցին Բուսաբանական պարտէզին տնօրէնը հոնկէ կ'անցնէր. հարցուց փնտուեց, և սեւ ուլիկին քաջաստուծիւնը⁽²⁾ ափնաւի իր սիրտը չարժեց, որ վարձատրելու համար զայն, հրաման ըրաւ որ դուրս հանեն վանդակէն: Այսպէս մեռնելէ աշատեցաւ փոքրիկ սեւ ուլիկը որ հակառակ իր տկարութեան, համարձակեր էր ինքզինքը պաշտպանել ահարկու⁽³⁾ օձին դէմ:

ԲՍՐՈՅԱԿԱՆ. — Քաջութեամբ եւ յարստեւորեամբ ամենեւնի սկարլ կրնայ յաղթել ամենեւնի զօրաւորին:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(1) **Մուսքը ագաս.** — Այսպէս կը կոչուի տեղ մը ուր կ'ընաս մտնել առանց դրամ վճարելու:

(2) **Պօա.** — Խոշոր օձ մըն է որ Ամերիկայի մէջ կը գտնուի. մինչև 6 մետր երկայն պօաներ տեսնուած են. Թունաւոր չէ, և իրմէ պզտիկ կենդանիներ ու միջատներ կ'ուտէ:

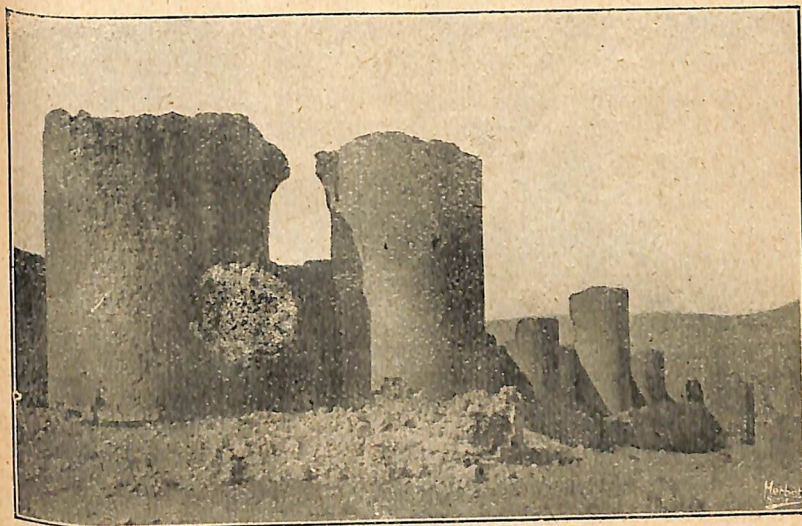
(3) **Զարհուրելի.** — Շատ վախնալիք:

(4) **Կոսոս.** — Եղջիւր (շահ-շահ):

(5) **Քաջաստուծիւն.** — Բանէ մը չվախնալ:

(6) **Ահարկու.** — Շատ վախնալիք:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ի՞նչ է բուսաբանական պարտէզ մը: — Ո՞ր կը գտնուի: — Բարիլի բուսաբանական պարտէզին մէջ ինչ կար: — Ինչ կ'ուտէր այդ մեծ օձը ամէն առտու: — Ուլիկը ինչ կ'ընէր երբ պօան տեսնէր: — Անցեալները, երբ սեւ ուլիկը տարին, ինչ ըրաւ անիկա: — Երբ պահապանը սեւ ուլիկին քաջութիւնը տեսաւ, ինչ ըրաւ: — Հետեւեալ օրը երբ սեւ ուլիկը նորէն տարին, ինչ ըրաւ: — Այն ատեն ինչ պատահեցաւ:

ԱՆԻԻ ՊԱՐԻՍՊՆԵՐԸ

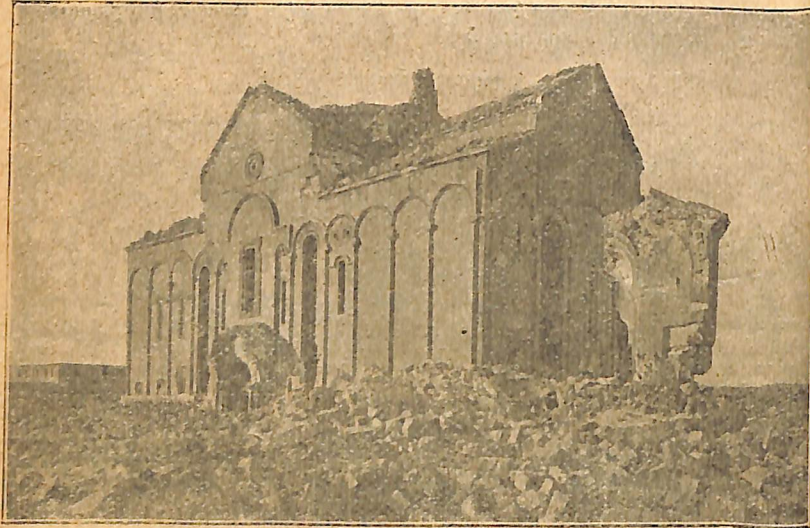
17. ԱՆԻԻ ԱԻԵՐԱԿՆԵՐԸ

Հայաստանի հին քաղաքներուն մէջ, ամէնէն նշանաւորն է Անի, որուն աւերակները դեռ կ'երեւան:

Այս քաղաքը մեր Բագրատունի թագաւորներուն կողմէ շէնցած և մայրաքաղաք⁽¹⁾ եղած էր:

Կ'ըսեն թէ հազարումէկ հատ եկեղեցի կար Անիի մէջ: Քաղաքը բարձր և ամուր պարիսպներով⁽²⁾ շրջապատուած էր, որոնց մեծ մասը դեռ կանգուն կը կենայ:

Պարիսպներէն ներս, քաղաքին մէջ կեցած է տա-
կաւին Մայր Եկեղեցին⁽³⁾ որ հազար տարի առաջ հիմ-
նուած է Սմբատ թագաւորէն: Այս եկեղեցին շինած է

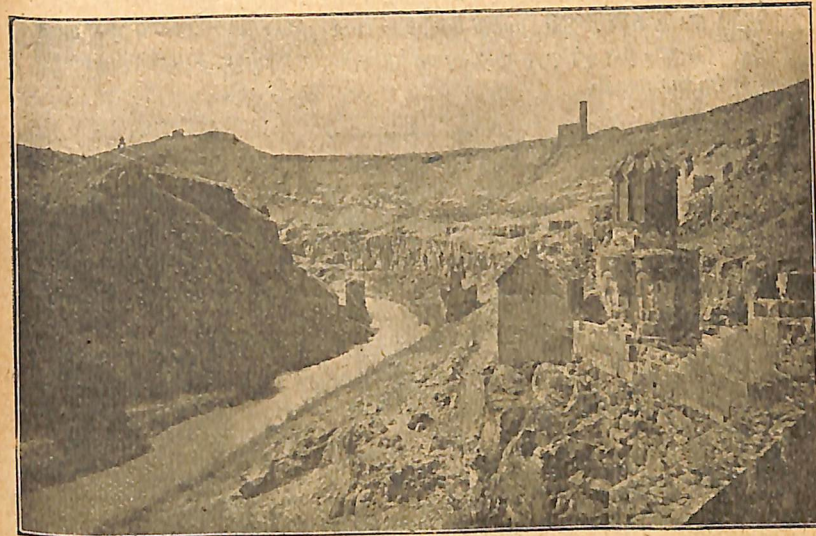

ԱՆԻԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Տրդատ անունով նշանաւոր հայ ճարտարապետ⁽⁴⁾ մը, որ նորոգած է նաև Ժ. դարուն մէջ՝ Կ. Պոլսոյ Այա-Սօֆիա եկեղեցին:

Անիի Մայր եկեղեցիին մէջի մասը շինուած է սրբա-
տաշ⁽⁵⁾ քարերով: Հսկայ⁽⁶⁾ սիւներու վրայ չորս կամար-
ներ⁽⁷⁾ կ'երեւան այնքան լայն, որ մէջերնէն կրնայ մարդ
անցնիլ:

Կէս փլած շէնքերուն մէջ կ'երեւայ նաև, ուրիշ ե-
կեղեցիներէ զատ, Բագրատունի թագաւորներուն պալատը
որ եռայարկ⁽⁸⁾ շէնք մըն է: Հին ատենները շէնքերը
ընդհանրապէս միայարկ էին, և շատ հազուադիւս էր
տեսնել մէկ յարկէ աւելի ունեցող շէնքեր:

ԱԽՈՒՐԵԱՆ ԳԵՏԸ

Այս պալատէն կ'երեւայ գեղեցիկ տեսարան մը, Մաղ-
կոյաձորը՝ որուն մէջէն Ալաճա գետակը օձի պէս սողոս-
կելով, կ'երթայ կը թափի Ախուրեան գետին մէջ:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(1) Մայրաքաղաք. — Այն քաղաքը ուր թագաւորը կը բնակի:

(2) Պարիսպ. — Բարձր և հաստ պատեր:

(3) Մայր եկեղեցի. — Ամէնէն մեծ և փառաւոր եկեղեցին:

(4) Ճարտարապետ. — Ան որ շէնքեր շինելու արուեստը ունի:

(5) Սրբատաշ. — Մաքուր տաշուած:

- (⁶) Հսկայ. — Շատ մեծ և բարձր:
 (⁷) Կամար. — Կէս բոլորակի ձեւով զարդեր:
 (⁸) Մռայարկ. — Երեք յարկով:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Հայաստանի հին քաղաքներուն ամէնէն նշանաւորը հրն է: — Ո՞վ էր այս քաղաքը շէնցնողը եւ ւմայրաքաղաք ընողը: — Քանի հատ եկեղեցի կար, կ'ըսեն, Անիի մէջ: — Պարիսպին մէջի Մայր եկեղեցին քանի տարի առաջ շինուած է: — Ո՞վ շինած է: — Ուրիշ ինչ շէնք կ'երեւայ աւերակներուն մէջ: — Այդ պալատէն ինչ կը տեսնուի:

18. ՀԱՅ ՏՂԱՅ

Ո՞վ հայ տըղայ, քա՛ջ տըղայ,
 Թոռնիկն ես քա՛ջ Վարդանայ(¹),
 Պարկեշտ մարդ մը եղի՛ր դուն.
 Աղգըդ քեզմով պարծենայ:

Ո՞վ հայ տըղայ, քա՛ջ տըղայ,
 Թոռնիկն ես մեծ Վարդանայ.
 Մեծ գիտուն մը եղի՛ր դուն.
 Հայրենիքիդ ոահվիրայ(²):

Ո՞վ հայ տըղայ, քա՛ջ տըղայ,
 Թոռնիկն ես դուն Վարդանայ.
 Արի(³) զինուոր մ'եղի՛ր դուն,
 Որ Աղգըդ փառք ըստանայ:

Ո՞վ հայ տըղայ, քա՛ջ տըղայ —
 Թոռնիկն ես վեհ Վարդանայ.
 Մեծ առաքեալ(³) մ'եղի՛ր դուն,
 Աղգիդ հոգին բարձրանայ:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Հայ տղայ մը պէտք է իր փաջ նախահայրերուն օրինակին հետեւի, եւ ջանայ օգտակար ըլլալ իր հայրենիքին:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- (¹) Քաջ Վարդան. — Հայ զօրավար որ քրիստոնէական կրօնքին համար Պարսիկներուն հետ պատերազմեցաւ:
 (²) Ռահվիրայ. — Առաջնորդ:
 (³) Արի. — Քաջ:
 (⁴) Առաքեալ. — Աստուծոյ կողմէ դիւրում:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Քաջ Վարդան ձեր ինչն է: — Դուք անոր ինչն էր: — Քաջ Վարդանայ թուը ինչպէս ըլլալու է: — Իր հայրենիքին համար ինչ ըլլալու է: — Ինչո՞ւ զինուոր պէտք է ըլլայ: — Ինչո՞ւ առաքեալ պէտք է ըլլայ:

19. ՎԱՐՍԱԿԻ ՀԱՏԻԿՆԵՐԸ

Մարկոս աղբար գործաւոր մըն էր որ սուրհանդակի(¹) ձիերու ախոռի մը մօտ անակ մը կը բնակէր:

Քիչ մը կառք վարել գիտնալուն՝ սուրհանդակապետը զայն քոյի առաւ:

Քանի մը չաբաթ անցնելէ ետքը, ախոռին մանչերը իրեն համար ըսին թէ վարսակ(²) կը գողնայ: Առջի իրիկունը, կունակը մեծ պարկ(³) մը առած՝ զաղտուկ տուն մանելը տեսեր էին:

Սուրհանդակապետը անմիջապէս Մարկոսի տունը գնաց և ամէն կողմ աչքէ անցուց, բայց հատ մը վարսակ չգտաւ:

Այն ատեն Մարկոս տէրոջը ըսաւ. «Ձեր իրաւունքն

է, տէ՛ր, որ գողը փնտռէք, բայց քանի որ իմ անմեղ ըլլալս հասկցաք, կը պահանջեմ որ զիս զրպարտողները⁽⁴⁾ պատժէք: »

Այս խօսքերը ըսած ատեն՝ անանկ մը դարկաւ սեղանին, որ ամբողջ սենեակը երեբաց, և քանի մը վարսակի հատեր ինկան սեղանին վրայ:

Մարկոս իր գողցած վարսակը այդ սենեակին առատադին մէջ պահեր էր: Մուկ մըն ալ գացեր ծակ մը բացեր էր առատադին⁽⁵⁾ մէջ, և վարսակի հատիկները այդ ծակէն վար կ'իյնային:

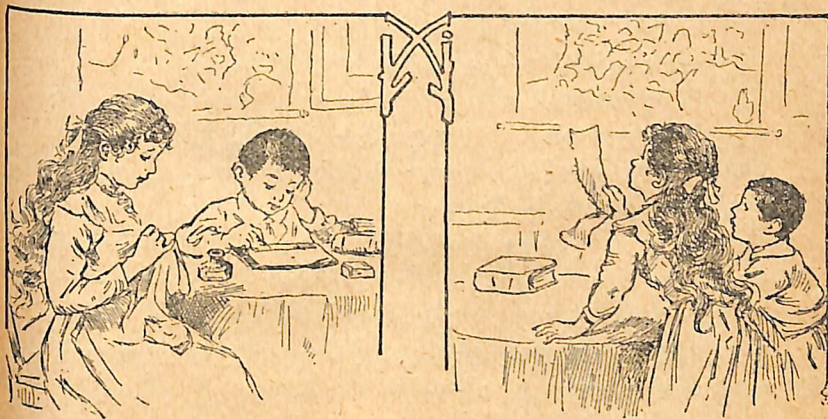
Մարկոսին թեւերէն կապելով բանտ տարին զինքը, ուր միայց երկար այտեն:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Երբեք յանգամ մը գաղտնի չի մնար: Դաղտնի յանգամ գործողները օր մը խայտառակ կ'ըլլան:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- (1) **Սուրհանդակ.** — Նամակ բերող տանող:
 (2) **Վարսակ.** — Տեսակ մը բոյս, զոր ձիերը կ'ուտեն (հալաֆ):
 (3) **Պարկ.** — Մեծ տոպրակ (շալա):
 (4) **Զրպարտող.** — Մէկուն վրայ սուտ յանցանք ձգող:
 (5) **Առատադ.** — Ձեղուն:

ՀԱՐՏՈՒՄՆԵՐ. — Ո՞վ էր Մարկոս աղբար: — Սուրհանդակապետը ինչո՞ւ քովը առաւ զայն: — Ախոռին մանչերը ինչ ըսին իրեն համար: — Սուրհանդակապետը ինչ ըրաւ: — Վարսակ գտան: — Այն ատեն Մարկոսը ինչ ըսաւ տէրոջը: — Այդ խօսքերը ըսած ատեն երբ ձեռքը սեղանին դարկաւ, ինչ պատահեցաւ: — Մարկոս ուր պահեր էր իր գողցած վարսակը: — Մուկը ինչ ըրեր էր: — Ի՞նչ ըրին Մարկոսին:

20. Թ Ո Ւ Ղ Թ Ը

Հարմա դժուար դաս մը ունի գրելիք:

Ուսուցիչը պատուիրած էր իրեն թերթ մը թուղթ առնել, աղէկ մը գիտել և ըսել թէ ինչ կը տեսնէ:

— Ա, կ'ըսէ Հարմա, այս թուղթը ճերմակ է. ուրիշ բան չեմ գիտեր որ ըսեմ. դուն բան մը գիտե՞ս, քուրիկ, կը հարցնէ Հերմինէին:

— Կրնաս ըսել թէ այդ թուղթին թերթը բարակ է, կը պատասխանէ քոյրը:

— Ատկէ ի՞նչ կ'ելլէ, կը յարէ⁽¹⁾ Հարմա, տեսնելով որ գործը պիտի երկարի:

— Ատկէ ան կ'ելլէ որ, հաստ թուղթեր ալ կը գտնուին. նայէ՛ սա բառգիրքիդ վրայի կողքը⁽²⁾ որքան հաստ է:

— Աղէկ, ատ ալ գրենք. ուրիշ բան գիտե՞ս:

— Նայէ՛, ի՞նչ է պատճառը որ բառգիրքիդ բարակ էջերը այնքան դիւրաւ կը դառնան առանց ծալուելու:

— Ի՞նչ գիտնամ:

— Որովհետեւ թուղթը ճկուն⁽³⁾ և դիմացկուն է:

— Դիմացկուն ըսի՞ր. կեցիր որ ցուցնեմ քեզի թէ որչափ դիմացկուն է, գոչեց Հարմա, և թերթը պատռեց. բայց Հերմինէ պատռած թերթը առաւ և ուշադրութեամբ վրան նայեցաւ:

— Նայէ՛, ըսաւ պահիկ մը ետքը, պատռուածքին ծայրը շատ շատ բարակ թելեր կ'երեւան. ի՞նչ են ասոնք:

— Վա՛յ, իրաւ, գոչեց Հարմա որ սկսեր էր շահագործուիլ⁽⁴⁾. ասոնք այն քուրջերուն թելերը ըլլալու են որոնցմով թուղթը կը շինուի:

— Հաւանական⁽⁵⁾ է:

— Հիմակ ես քեզի հարցնեմ, ըսաւ Հարմա, նայիմ կրնա՞ս ինծի ըսել. ինչո՞ւ համար թուղթին վրայ գրելը դիւրին է և լաթին վրայ՝ դժուար:

Հերմինէ այնպէս կը ձեւացնէ թէ չի կրնար պատասխանել: Հարմա յաղթապանծ⁽⁶⁾ կ'աղաղակէ:

— Որովհետեւ թուղթը ողորկ⁽⁷⁾ է:

Եւ քիչ մը խորհելէ յետոյ, հառաչանք մը արձակելով կը յարէ.

— Եւ շատ աժան է. այդ պատճառաւ շատ թուղթ մրտտել կու տան մեզի:

Այն ատեն Հարմա գրիչը ձեռք կ'առնէ և իր դասը կը գրէ.

«Սա թուղթին թերթը ճերմակ և ողորկ է: Նաեւ բարակ, ճկուն և դիմացկուն է: Թուղթը քուրջերէ կը շինուի և շատ աժան կը ծախուի:»

Հարմա յետոյ պիտի սորվի թէ փայտէ և յարգէ ալ թուղթ կը շինուի:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(1) Յարեց. — Ըսաւ:

(2) Կողք. — Դիրքին վրայի կափարիչը:

(3) Ճկուն. — Կակուղ:

(4) Շահագործուիլ. — Բան մը հասկնալու փափաքիլ:

(5) Հաւանական է. — Կարելի է:

(6) Յաղթապանծ. — Յաղթողի ձեւով:

(7) Ողորկ. — Վրան շիտակ:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Հարմային գրելիք դասը ինչ էր. — Հարմա թուղթը դիտելով ինչ կը տեսնէ. — Քոյրը ինչ կ'ըսէ. — Թուղթին ճկուն եւ դիմացկուն ըլլալը ինչէն կը ճասկնայ Հերմինէ. — Հարմա երբ թուղթը կը պատռէ, ինչ կը տեսնէ. — Ի՞նչ են այդ թելերը. — Հարմա ինչ կը հարցնէ իր քրոջը. — Քոյրը կրնայ պատասխանել. — Ո՞վ կը գտնէ այդ հարցումին պատասխանը. — Ուրիշ ինչ է կը շինուի թուղթը:

21. ԹԻԹԵՌՆԻԿԸ ԵՒ ԿԱԿԱՋԸ

Կակաջի⁽¹⁾ մը վըրայ կարմիր՝ կը թափի⁽²⁾

Թիթեռնիկ⁽³⁾ մը թեւէկներով իր քնքուշ⁽⁴⁾:

«Ուրկէ՞ առիր կ'ըսէ բուրումդ⁽⁵⁾ այդ անուշ
Որ աղուորիկ շափրակներէդ⁽⁶⁾ կը թըռի:»
Կակաջն ըսաւ. «Բախտն ինծի
Վարդ մը տըւաւ դըրացի:»
Ազնիւ ու բարի բլլալու համար
Հնտրենք ընկերներ միշտ քաղաքավար:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Միշտ ցանա՛ր բարի տղոց հետ ընկերանալ, որպէս զի դուն ալ անոնց նմանիս:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

- (1) Կակաջ. — Կարմիր ծաղիկ մը որ հոտ չունի (լաւ):
(2) Կը բառի. — Կը կենայ:
(3) Թիթեռնիկ. — Գեղեցիկ թռչունով թռչող միջատ մը (+էէէէէ):
(4) Քնու. — Փափուկ:
(5) Բուրում. — Հոտ:
(6) Շափրակ. — Ծաղիկին թերթերը:

ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ. — Կակաջին վրայ ո՞վ կը թառի. — Ինչո՞ր թիթեռնիկը ծաղիկներուն վրայ կը թառի. — Ի՞նչ կ'ըսէ թիթեռնիկը կակաջին. — Կակաջը ի՞նչ պատասխան կուտայ. — Ազնիւ ու բարի բլլալու համար ի՞նչ պէտք է ընել:

22. ԽՆՃԱՄՏԱՆՔԻ ԶԱՅՆԸ

Իրիկուն մը, դպրոցէն դարձին, փոքրիկ Արմինէն ճամբուն վրայէն խաւաքարտէ⁽¹⁾ տուփ մը գտաւ: Հետաքրքրութեամբ⁽³⁾ բացաւ տեսնելու համար թէ մէջը ի՞նչ կար:

Այդ տուփին մէջ լեցուն աղուոր բաներ կային. գոյնղգոյն⁽³⁾ դերձաններ, ծրարներով ասեղներ, փայլուն մատնոցներ, ժանեակներ⁽⁴⁾ և կապոյտ, վարդագոյն ժապաւէններ⁽⁵⁾ կանգուններով:

Արմինէ չատ եռանդով այդ ամէնը աչքէ անցուց, յետոյ հառաչանք մը արձակեց, կարծես ըսել ուզելով. «Մէղք որ այս բաները իմա չեն: Մայրիկս, որ աղքատ է, սա մատնոցները, դերձանները, ասեղները տարինե-

րով պիտի գործածէր, և ես ուզածիս չափ կապոյտ ու վարդագոյն ժապաւէններ պիտի կապէի մազերուս:»

Սակայն առանց բնաւ վարանելու⁽⁶⁾, աղջնակը տուփը թևին տակ առաւ, և դպրոցին ճամբան բռնեց, ուրկէ արդէն շատ հեռացեր էր:

«Տիկին, ըսաւ իր վարժուհիին, տեսէ՛ք սա տուփը գտայ փողոցէն. աղուոր բաներով լեցուն է. անմիջապէս ձեզի բերի, որպէս զի զայն կորսնցնողին տաք, եթէ գայ ուղէ: — Շատ աղէկ ըսաւ վարժուհին, համբուրելով Արմինէն յայտնելու համար անոր իր գոհունակութիւնը: Ըսէ՛ նայիմ, աղջիկս, ո՞վ քեզի խրատ տուաւ որ այս տուփը քովդ չպահես: — Սա տեղէս եկող ձայն մը, պատասխանեց Արմինէն ձեռքը սրտին վրայ դնելով, այն ձայնը որուն վրայ կը խօսիք մեզի շատ անգամ: Երբ տուփը գտայ, այդ ձայնը կը կրկնէր ինձի. «Յիշէ՛, յիշէ՛» եւ մտիկ ըրի իրեն:

Երկու որ ետքը, տուփը տէրոջը տրուեցաւ. փոքրիկ կառքով մը գիւղէ գիւղ պտըտող փերեզակ⁽⁷⁾ մը կորսնցուցեր էր զայն: Այդ մարդը ուղեց վեհանձնօրէն⁽⁸⁾ վարձատրել⁽⁹⁾ Արմինէն իր ուղղամտութեան համար, բայց փոքրիկ աղջիկը տասը վարանոց գրիչ մը միայն ընդունեցաւ:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Ուղղամիտ մարդը միշտ կը վարձատրուի:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- (1) Խաւաֆաւս. — Շատ հաստ և կարծր թուղթ (شاه-کاغذ):
(2) Հեսաֆրուքեամբ. — Ամէն բան հասկնալու փափաքով:
(3) Պոյնգզոյն. — Տարբեր գոյնով:

- (4) Ժանեակ. — Դերձանով կամ մետաքսով շինուած ծակ ծակ հիւսուածք (چال-چال):
(5) Ժապաւէն. — Մետաքսէ շերտ (چاپ-چاپ):
(6) Վարանելու. — Տարակուսելու:
(7) Փերեզակ. — Մանրավաճառ:
(8) Վեհանձնութեամբ. — Առատութեամբ:
(9) Վարձատրել. — Փոխարինութիւն ընել:

ՀԱՐՑՈՒԾՆԵՐ. — Արմինէն ինչ գտաւ ճամբուն վրայէն. — Ինչո՞ւ բացաւ տուփը. — Ի՞նչ կար տուփին մէջ. — Արմինէն ինչո՞ւ հառաչեց. — Արմինէն տուփը ինչ ըրաւ. — Ի՞նչ ըսաւ իր վարժուհիին. — Վարժուհին ինչ հարցուց անոր. — Ի՞նչ պատասխանեց Արմինէն. — Տուփը որո՞ւ տուին. — Ո՞վ էր այդ տուփին տէրը. — Տուփին տէրը ինչ ըրաւ Արմինէնին:

23. ԱԼԿԵՈՆԻՆ⁽¹⁾ ԲՈՅՆԸ

Օգոստոս ամսուան մէջ գիշեր մը, սև ամպեր արագ արագ հորիզոնէն վեր կը բարձրանային. հովը սկսեւ էր փչել. փայլակները կը շողային⁽²⁾, և հեռուէն կը լսուէր որոտումին խուլ գոռումը:

Լուսիկ աճապարանքով⁽³⁾ իր ծաղկամանները ներս կ'առնէր:

Յանկարծ փոթորիկը պայթեցաւ⁽⁴⁾ ուժգին⁽⁵⁾:

Փոքրիկ աղջիկը սարսափած փախաւ, պոռալով.

— Մայրի՛կ, մայրի՛կ, ո՛ւր ես:

— Հոս եմ, զաւակս. ի՞նչ կայ:

— Տեսա՞ր սա սարսափելի փայլակը որ կրակէ օծի կը նմանէր: Լսեցի՞ր որոտումին սոսկալի ձայնը: Ո՛հ, որքա՛ն կը վախնամ. բոլոր անդամներս կը գողան կոր:

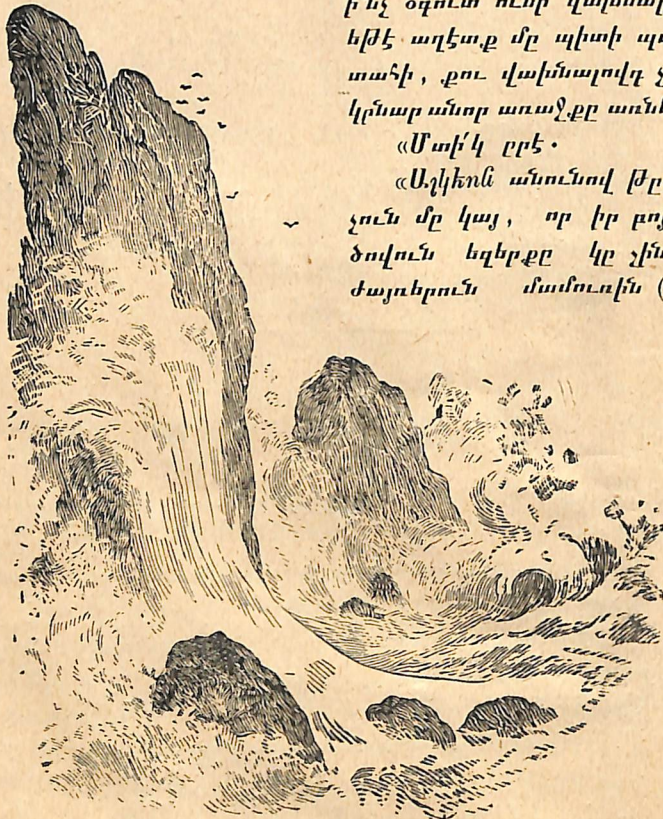
— «Հանդարտէ՛, սիրելի աղջիկս, քովս եկ՛ուր: Երբոր երկինք կ'որոտայ, պէտք է խորհիլ թէ շատ հազ-

ուաղէպ է⁽⁶⁾ որ կայծակէն աղէտք⁽⁷⁾ մը յառաջ գայ : Տէս, աղջիկս, ես մինչև այս տարիքս, երբեք այդ տեսակ արկածի⁽⁸⁾ մը ականատես չեմ եղած⁽⁹⁾ : Եւ յետոյ,

ինչ օգուտ ունի վախնալը . եթէ աղէտք մը պիտի պատահի, քու վախնալովդ չես կրնար անոր առաջքը առնել :

«Մտի՛կ ըրէ .

«Արկեոն անունով թռչուն մը կայ, որ իր բոյնը ծովուն եզերքը կը շինէ, ժայռերուն մամուռին⁽¹⁰⁾

մէջտեղը : Այս բոյնը փոքրիկ ծակ մը ունի երկկնքին կողմը : Թուխսը⁽¹¹⁾ հոնկէ շունչ կ'առնէ :

«Փոթորիկին ատեն ծովը կ'ալեկոծի, ջուրը կը բարձրանայ, հովը կը փչէ մոլեգին⁽¹²⁾ և բոյնը կը ցնցէ⁽¹³⁾ : Սակայն, մայրը հանդարտ կը քնանայ առանց վախնալու :

որ իր ձաղերուն վնաս մը կը հասնի, որովհետեւ չատ հազուադէպ է որ ալեկոծ ծովը թուխսը կուլ տայ⁽¹⁴⁾ :

«Մենք ալ ալեկոծին պէս ըլլանք, սիրելի՛ պզտիկ աղջիկս, և երբեք մեր յոյսը չկարենք Նախախնամութենէն՝ կեանքի ցաւերուն, արամութիւններուն և փոթորիկներուն միջոցին :»

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Մարդ ինչ դժբախտութեանց ալ հանդիպի, պէտք չէ յուսահատի, որովհետեւ Աստուած կ'որոնի ամեն անոնց որ իրեն կը դիմեն հաւատով :

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- (1) Ալկեոն. — Ծովային թռչուն մը :
- (2) Եր ռոլային. — Կը փայլէին :
- (3) Անապարանգով. — Փռնով, շուտով :
- (4) Պայքեցաւ. — Հոս կը նշանակէ՝ մէջտեղ ելաւ :
- (5) Ուժգին. — Ուժով :
- (6) Հազուադէպ է. — Շատ քիչ կը պատահի :
- (7) Աղէտք. — Մեծ դժբախտութիւն :
- (8) Արկած. — Դժբախտ պատահար :
- (9) Ականատես չեմ եղած. — Աչքովս չեմ տեսած :
- (10) Մամուռ. — Քարերու վրայ բուսնող խոտ մը (բուսիկ) :
- (11) Թուխս. — Հաւերուն և թռչուններուն նոր ծնած ձագերը :
- (12) Մոլեգին. — Կատաղած :
- (13) Ծնցել. — Ուժով երբեցնել :
- (14) Կուլ տալ. — Կլլել :

ՀԱՐՑՈՒԹՆԵՐ. — Գիշեր մը ինչ պատահեցաւ. — Լուսիկ ինչ ըրաւ. — Ի՞նչ ըսաւ իր մօրը. — Մայրը ինչ պատասխանեց իր աղջրկանը. — Շատ անգամ կայծակէն աղէտք յառաջ կու գայ. — Վախնալը օգուտ ունի. — Ալկեոնը ո՞ր կը շինէ իր բոյնը. — Թուխսը ո՞րկէ շունչ կ'առնէ. — Երբ փոթորիկ ըլլայ, մայրը կը վախնայ :

24. ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

— Փոքրիկ թռչուն, ըսաւ տղան,
Նայէ՛ աղուոր սա վանդակիս⁽¹⁾,
Քեզի համար հիւսեցի զայն
Ոսկի թելով որ մէջն ապրիս:

Գորգըդ⁽²⁾ ծաղիկ, խշտակդ⁽³⁾ է լոռ⁽⁴⁾.
Քեզի կորեկ⁽⁵⁾ թուզ ու խաղող
Պատրաստած եմ աղուոր աղուոր.
Եկո՛ւր այստեղ, ոստերդ թո՛ղ:

Թըռչունն ըսաւ. — Փո՛քր աղջնակ,
Քու վանդակէդ ճոխ⁽⁶⁾ ու փարթամ⁽⁷⁾

Կը նախընտրեմ⁽⁸⁾ ծառն ու ծրմակ⁽⁹⁾.
Ոչ թուզ կ'ուզեմ, ոչ համադամ⁽¹⁰⁾.

Քու պալատիդ⁽¹¹⁾ մէջ ծիածան⁽¹²⁾
Դուն բանտարկել կ'ուզես զիս զատ,
Բայց կեանքն անկախ՝ կեանք է միայն.
Ապրիլ կ'ուզեմ ես հոս ազատ:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Առեղի աղէկ է աղիս ըրրաւ եւ ա-
զատ, քան թէ հարուս եւ գերի:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- (1) **Վանդակ.** — Թելերով կամ փայտիկներով շինուած ծակ ծակ փոքրիկ շէնք մը ուր թռչունները կը պահեն:
- (2) **Գորգ.** — Գետինը փռելիք կապերտ (խաւ):
- (3) **Խոտեակ.** — Անկողին:
- (4) **Լոռ.** — Մամուռ:
- (5) **Կորեկ.** — Թռչունի ուտելիք:
- (6) **Ճոխ.** — Հարուստ:
- (7) **Փարթամ.** — Հարուստ:
- (8) **Կը նախընտրեմ.** — Առելի կը սիրեմ:
- (9) **Ծրմակ.** — Անտառ:
- (10) **Համադամ.** — Աղուոր ուտելիքներ:
- (11) **Պալատ.** — Թագաւորի բնակարան:
- (12) **Ծիածան.** — Դոյնզգոյն:

ՀԱՐՑՈՒԾՆԵՐ. — Տղան ինչ ըսաւ թռչունին: — Տղան ինչ ու-
տելիք պատրաստեք էր թռչունին: — Թռչունը ինչ պատասխան
տուաւ տղուն: — Ինչո՞ւ թռչունը չէր ուզեր այդ գեղեցիկ վանդա-
կին մէջ ապրիլ:

25. Մ Ա Տ Ն Ո Յ Ը

Մեծահարուստ⁽¹⁾ այրի տիկնոջ մը մէկ հատիկ աղ-
ջիկը հիւանդացաւ ու մեռաւ :

Երկար տարիներ խեղճ կինը լացաւ ողբաց իր աղջ-
կան վրայ զոր հոգիին պէս կը սիրէր :

Բնաւ մօտաւոր աղգական մը չունէր . որո՞ւ պիտի
ձգէր իր մեծ հարստութիւնը :

Խորհեցաւ որ իր գիւղին մէջէն աղքատ աղջիկ մը
քովը առնէ , մեծցնէ , կրթէ զայն , և բոլոր ունեցածը
անոր թողու :

Բայց գիւղին բան չէր գտնուի այնպիսի աղջիկ մը որ
արժանի ըլլար իր բարիքներուն :

Ուստի միջոց մը խորհեցաւ :

Օր մը իր տունը հրաւիրեց գիւղին բոլոր այն աղ-
ջիկները որոնց մասին ամէն մարդ գովեստով կը խօսէր :

Մեծ հանդէս մը տուաւ . պար , երգ , տեսակ տե-
սակ խաղեր , ամէն տեսակ զուարճութիւն կար . և վերջն
ալ վիճակահանութիւն մը տեղի ունեցաւ զանազան
պարգեւներով⁽²⁾ , ինչպէս գոհարներ⁽³⁾ , աղուոր կերպաս-
ներ , զմայելի հովահարներ , նկարներ⁽⁴⁾ պարունակող
գիրքեր , և շատ մըն ալ պակաս արժէք ունեցող առար-
կաներ՝ սակայն ամէնքն ալ սիրուն և հաճելի :

Ամէն աղջիկ կ'երթար թիւ մը կը քաշէր պզտիկ
շագոյրի⁽⁵⁾ մը մէջէն . եթէ իր թիւը չահէր , գտնուած
առարկաներուն մէջէն ուզածը ընտրելու⁽⁶⁾ իրաւունքը
կ'ունենար : Տան տիկինը դրան մը վարագոյրին ետին
նստած , գաղտուկ կը դիտէր այս տեսարանը և ուշա-
դրութիւն կ'ընէր թէ ամէն ոք⁽⁷⁾ ի՞նչ պիտի ընտրէր :

Դիտէ՞ք այդ բոլոր աղջիկներուն ո՛րը ընտրեց ինքը .
այն աղջիկը որ այդքան թանկագին⁽⁸⁾ առարկաներուն
մէջէն մատնոց մը առեր էր մասին վրայ փորձելէ յե-
տոյ . վասն զի այդ ընտրութիւնը ցոյց կուտար թէ հա-
մատ , աշխատասէր և լուրջ⁽⁹⁾ էր :

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ . — Աշխատասէր տղան ամենուն սի-
րելի է , եւ ան է որ կը փարձատրուի :

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(1) Մեծահարուստ . — Շատ հարուստ :

(2) Պարգեւ . — Նուէր :

(3) Գոհար . — Շատ սուղ և զեղեցիկ բար :

(4) Նկար . — Գունաւոր պատկեր :

(5) Շագոյր . — Պայուսակ :

(6) Ընտրել . — Բանի մը հաւելելով ուրիշներէն զատել :

(7) Ամէն ոք . — Ամէն մէկը :

(8) Թանկագին . — Սուղ :

(9) Լուրջ . — Խելքը զուլիսը :

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ . — Մեծահարուստ տիկնոջ աղջիկը ինչ եղաւ —
Տիկինը որո՞ւ ուզեց ձգել իր հարստութիւնը . — Ի՞նչ միջոց խորհեցաւ
արժանաւոր աղջիկ մը գտնելու համար . — Վիճակահանութեան մէջ
ինչ պարգեւներ կային . — Ամէն աղջիկ ինչ կը քաշէր շագոյրին
մէջէն . — Տիկինը ինչ կ'ընէր . — Տիկինին հաւնած աղջիկը ինչ պար-
գեւ ընտրեց էր . — Ինչո՞ւ տիկինը այդ աղջկան հաւնեցաւ :

26. ԼԵՒՈՆ ՎԵՐՋԻՆ

Հայոց վերջին թագաւորը կը կոչուի Լեւոն Լուսին-
եան, որ քաջ և առաքինի⁽¹⁾ մարդ մըն էր :

Թագաւոր ըլլալէն ետքը, տասը տարի շարունակ
պատերազմեցաւ թշնամիներու դէմ, որոնք վերջապէս
պաշարեցին զինքը իր զինուորներուն հետ Կապանի բեր-
դին⁽²⁾ մէջ :

Այն տեղ անոթի մնալով, ամէնքը ստիպուեցան կա-
տուի և էշու միա ուտել . յետոյ բոլորովին սով⁽³⁾ տիրեց,
և Հայոց թագաւորը անձնատուր⁽⁴⁾ եղաւ ու գերի բռ-
նուեցաւ : Իրեն հետ գերի բռնուեցան նաև իր կինը՝
Մարիամ թագուհին և իր աղջիկը՝ Ֆիմի :

Ասոնք ամէնքը մէկտեղ եփպտոս տարուեցան ուր
մնացին եօթը տարի :

Երբ ազատ թողուեցան, Լեւոն թագաւորը իր կնոջը
և աղջկանը հետ ուխտի գնաց Երուսաղէմ : Հոն Մարիամ
և Ֆիմի Ս. Յակոբայ վանքը մտան, ուր ապրեցան մին-
չեւ իրենց կեանքին վերջը :

Իսկ Լեւոն գնաց Եւրոպա, ուր թագաւորներ հիւրըն-
կալեցին⁽⁵⁾ զինքը :

1393ին մեծաւ Հայոց վերջին թագաւորը Բարիդի
մէջ : Սէն-Տընի եկեղեցիին մէջ ցարդ կը մնայ իր գե-
րեղմանը, որուն վրայ կ'երեւայ իր արձանը պառկած,
իր արքայական նշաններով, ծիրանի⁽⁶⁾ հագած, զլուխը
թագով պսակուած, ձեռքը մական⁽⁷⁾ բռնած և ոտքե-
րուն տակ երկու առիւծ պառկած :

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- (1) Առաքինի. — Բարի և պարկեշտ
- (2) Բերդ. — Բարձր պատերով շէնք մը :
- (3) Սով. — Ուտելիք չգտնուիլը :
- (4) Անձնատուր եղաւ. — Ինքզինքը թշնամիին ձեռքը յանձնեց :
- (5) Հիւրընկալեցին. — Ընդունեցին :
- (6) Ծիրանի. — Թագաւորներու յատուկ կարմիր վերարկու :
- (7) Մական. — Թագաւորական գաւազան :

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ո՞վ է Հայոց վերջին թագաւորը. — Ի՞նչպէս
մարդ էր. — Թագաւոր ըլլալէն ետքը ի՞նչ ըրաւ. — Թշնամիները Լեւոն
ըրին իրեն. — Այնտեղ ի՞նչ պատահեցաւ. — Ինչո՞ւ անձնատուր եղաւ
թշնամիին. — Գերի բռնուելէն ետքը ո՞ւր տարուեցաւ. — Ո՞վ կար
իրեն հետ. — Ո՞րչափ ատեն եփպտոս մնաց. — Երբ ազատ թող-
ուեցան ո՞ւր գացին. — Մարիամ եւ Ֆիմի ո՞ւր ապրեցան անկէ ետքը
եւ ո՞ւր մեռան. — Լեւոն թագաւորը ո՞ւր գնաց. — Ո՞ւր մեռաւ. —
Ո՞ւր թաղուեցաւ :

27. ԱՂՈՒՈՐ ԱՍՏՂԻԿԻՆ

Աղուոր աստղիկ դուն ոսկեզէս⁽¹⁾
 Որ երկինքին մէջ կ'ապրիս,
 Ծաղիկ մըն ես, կանթեղ մըն ես,
 Որ լոյսովդ կ'այրես զիս:
 Ախ, անգամ մը իջի՛ր դուն վար
 Այդ ամպերուն լեռներէն,
 Մօտէն տեսնեմ լոյսդ վառ վառ⁽²⁾,
 Եւ կը թողում քեզ նորէն:
 Կամ երկնցուր ինձ լուսափայլ⁽³⁾
 Ենարան⁽⁴⁾ մը արծաթէ,
 Որ մօտենամ քեզ քայլ առ քայլ
 Լոյսդ սրտիս մէջ ծաթէ⁽⁵⁾:
 Կամ ինձի տուր, փոքրիկ արեւ,
 Մեծ թռչունի զոյգ⁽⁶⁾ թեւեր
 Փետուրի պէս թեթեւ թեթեւ,
 Որ անոնցմով թռչիմ վեր:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- (¹) Ոսկեզէս. — Ոսկիի գոյն պոչով:
 (²) Վառ վառ. — փայլուն:
 (³) Լուսափայլ. — Լոյսով փայլուն:
 (⁴) Ենարան. — Շարժող սանդուխ:
 (⁵) Ծաթիկ. — փայլիկ:
 (⁶) Զոյգ. — Երկու հատ:

ՀԱՐՑՈՒԾՆԵՐ. — Ինչո՞ւ տղան աստղիկին «ոսկեզէս» կ'ըսէ:
 — Ինչո՞ւ «ծաղիկ ես» կ'ըսէ: — Ի՞նչ ըսել է ամպերուն լեռներէն:
 — Տղան ինչո՞ւ կ'ըզէ որ աստղիկը ենարան մը երկնցնէ վար: —
 Ինչո՞ւ թռչունի թեւեր կ'ըզէ ունենալ:

28. ԾԱՂՐԱՆՔԻՆ ՊԱՏԻԺ

Ամառուան մէջ, կիրակի առտու մը, ողնին⁽¹⁾ դաշ-
 տերը պտըտելու գնաց, մինչ իր կինը, տնակին մէջ, ցո-
 րեկուան կերակուրը կը պատրաստէր:

Մացառի մը մօտ նապաստակ մը ելաւ դիմացը, ու
 հարցուց իրեն.

— Ի՞նչպէս եղեր է որ ասանկ գեղեցիկ առտու մը
 դաշտ ելեր ես:

— Պտըտելու ելայ, պատասխանեց ողնին:

Պտըտելու, ըսաւ նապաստակը խնդալով. այդ ծուռ
 սրունքներով ի՞նչ աղուոր պտոյտ կ'ըլլայ:

Այս խօսքը ողնին ջիղերուն դաւաւ, եւ խնդրիւքէն
 ելելով պոռաց.

— Կը կարծես թէ քու սրունքներդ իմիններէս աղէ՞կ են:

— Ատիկա տարակոյս չի վերցնիր:

— Կը սխալիս, գոչեց ողնին. գրաւ կը դնեմ որ ես,
 քեզմէ չուտ կը վազեմ:

— Այդ ծուռ սրունքներդ. խեղդ ես, ինչ ես պա-
 տասխանեց նապաստակը. բայց փորձե՛նք, եթէ կ'ուզես:
 Ի՞նչ գրաւ դնենք:

— Շիշ մը գինի և օխա մը ստեպղին⁽²⁾:

— Շատ աղէկ, օ՛ն սկսինք:

— Ո՛չ, առարկեց ողնին. ես այս առտու դեռ բան մը
 չեմ կերեր. հոս սպասէ՛. տուն երթամ, պատառ մը բան
 ուտեմ. կէս ժամէն կուգամ:

Նապաստակը հաւանեցաւ, և փշոտ կենդանին չիտակ
 տուն վազեց, միտքը դնելով որ աղուոր խաղ մը խաղայ
 անգուլթ անասունին որ զինքը ծաղրեր էր:

— Կնիկ, ըսաւ, շո՛ւտ հետս դաշտ եկուր: Նապաստակի մը հետ չի՞ մը գինի և օխայ մը ստեպղին գրաւ դրի պնդելով որ ես իրմէ աղէկ կը վազեմ:

— Խնդեցա՞ր, ի՞նչ եղար, ըսաւ խեղճ կնիկը դող կլկելով. դուն նապաստակին հետ կրնա՞ս մրցիլ:

— Ատ իմ գիտնալիք բանս է. դուն իմ գործիս մի՛ խառնուիր, միայն հնազանդէ՛:

Կինը անմիջապէս ճամբայ ելաւ, և ամուսինը հետեւեալ հրահանգները⁽³⁾ տուաւ անոր.

— Աղէ՛կ մտիկ ըրէ. սա մեծ դաշտին մէջ պիտի վազենք. նապաստակը մէկ կողմէն, և ես՝ միւս կողմէն: Դուն այստեղ պահուրտէ, և երբ նապաստակը մօտենայ, երեւան ելիր ու ըսէ՛. «Ես քեզմէ առաջ հասայ»:

Յետոյ կնոջը ցոյց տուաւ պահուրտելիք տեղը, և ինք հեռացաւ:

Նապաստակը որ իրեն կ'սպասէր, «Մէկ, երկու, երեք» գոչեց, ու նետի պէս մեկնեցաւ: Ողնին մէկ քանի քայլ առաւ միայն, յետոյ փոսի մը մէջ պահուրտեցաւ:

Երբ նապաստակը դաշտին ծայրը հասաւ, ողնին կինը երեւան ելելով գոչեց. «Ես քեզմէ առաջ հասայ»:

Արագաքայլ⁽⁴⁾ կենդանին ապշած⁽⁵⁾ մնաց, որովհետեւ երկու ողնիները ճիշտ իրարու կը նմանէին, ու ստիպուեցաւ վճարել չի՞ մը գինի և օխայ մը ստեպղինը, որուն ջուրովը աղուորիկ ապուր մը եփեց ողնիին կինը իրիկուան ճաշին համար:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Պեսf չե երբեք ծաղրեյ ուրիշները, որովհետեւ ծաղրողը շատ անգամ ծաղրանքի առարկայ կ'ըլլայ:

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(1) Ողնի. — Կենդանի մը որուն մարմինը ամբողջ փուշերով ծածկուած է:

(2) Ստեպղին. — Կարմիր պտուղ մը (հալւած):

(3) Հրահանգ. — Պատուէր:

(4) Արագաքայլ. — Շուտ քալող:

(5) Ապշած. — Շփոթած, շուարած:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ողնիին դիմացը ով ելաւ. — Նապաստակը ինչ հարցուց ողնիին. — Ի՞նչ պատասխանեց ողնին. — Նապաստակը ինչ ըսաւ անոր. — Ողնին ինչ բանի գրաւ դրաւ. — Յետոյ ողնին ձեր գնաց. — Ողնին ինչ ըսաւ իր կնկանը. — Կինը ինչ ըրաւ. — Ողնին ինչ հրահանգ տուաւ իր կնկանը. — Նապաստակը ի՞նչ ըրաւ. — Ողնին ինչ ըրաւ. — Ողնիին կինը ինչ ըրաւ. — Գրաւը ով շահեցաւ. — Ով վճարեց չի՞ մը գինի եւ ստեպղինը:

29. Գ Ա Մ Ե Ր Ը

Հարմային գրպանները միշտ լեցուն են. ամէն տեսակ բան կայ մէջը, գնդակներ, դանակ մը, հող⁽¹⁾ մը, առասան⁽²⁾, և դեռ ուրիշ բաներ:

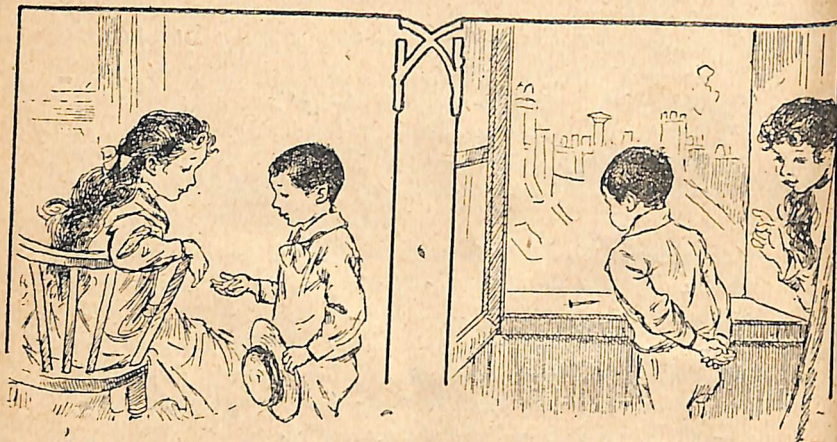
Այսօր նոր տեսակ մըն ալ աւելցած է, երեք հատ գամ, նոր նոր աղուոր:

Ասոնք իր աջ ձեռքը բռներ է որ գրպանը չծակի: Մերթ ընդ մերթ⁽³⁾ անոնց վրայ կը նայի և կ'ուրախանայ: Ի՞նչ փայլուն են, և ի՞նչ սուր է ծայրերնին, ի՞նչ աղուոր տափակ գուլիներ ունին:

— Ասոնք արծաթ են, չէ՞, ըսաւ Հարմա իր քրոջը:

Հերմինէ խնդաց իր եղբորը միամտութեանը վրայ:

— Ո՛չ, Հարմա՛, ըսաւ, արծաթէ գամ չի չինուիր: Արծաթը կակուղ է և զիւրաւ կը ծոխ: Արծաթէ գամը

չի կրնար կարծր⁽¹⁾ փայտի մը մէջ մտնել: Յետոյ գամերը պէտք է աժան ըլլան, և արծաթը սուղ է:

— Ուրեմն ի՞նչ են, հարցոյց Հարմա, շատ ցաւելով իր գամերուն արծաթ չըլլալը իմանալով:

— Երկաթ են, պատասխանեց Հերմինէ:

Երկաթ են մի՞, պոռաց Հարմա, ի՞նչ կ'ըսես, ասանկ փայլուն երկաթ տեսած ունի՞ս:

— Երբ երկաթը ժանգոտ կամ ներկուած չէ, փայլուն կ'ըլլայ. նայէ՛ մայրիկին բանալիները:

Հարմային սիրտը կտորեցաւ:

Բայց հիմայ որ գիտէ թէ կը ժանգոտին, կ'ուզէ զիսնալ նաեւ թէ ինչպէս կը ժանգոտին:

— Գամերդ ինձի տո՛ւբ, կ'ըսէ քոյրը, զանոնք ջուրով թրջեմ և պատուհանին առջեւ դնեմ. վաղը առտու ժանգոտած պիտի ըլլան:

Հարմա գամին մէկը միայն կուտայ. մէկ հատը կը բաւէ, եթէ անիկա ժանգոտելով աւրուի, գոնէ միւս երկուքը փայլուն կը մնան:

Հետեւեալ առտուն, անկողնէն ելածին պէս Հարմա պատուհանը կը վազէ, կը բանայ: Ի՞նչ տեսնէ, գամին վրայ շատ մը կարմիր արատներ⁽⁵⁾ կան:

— Ժանգը աս է, ըսաւ քոյրը, եթէ աւելի երկար ատեն դուրսը ձգես, դամբ բոլորովին ժանգ պիտի դառնար: Երկաթը խոնաւութեան չի դիմանար: Ասոր համար է որ կը ներկեն զայն երբ հարկ ըլլայ բաց օդին ու անձրեւին մէջ թողուլ:

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(1) Հոլ. — Խաղաղիկ մը որ իր վրայ կը դառնայ:

(2) Առասան. — Բարակ չուան:

(3) Մերք ընդ մերք. — Երբեմն:

(4) Կարծր. — Զծռոլ (սեւեւ):

(5) Արատ. — Բիծ (լէւեւ):

ՀԱՐՑՈՒԾՆԵՐ. — Հարմային գրպանը ինչ կը գտնուի միշտ: — Խնչպէս են այդ գամերը: — Հարմա մինչ կը հարցնէ քրոջը: — Հերմինէ ինչ կը պատասխանէ: — Գամերը ինչպէս կը ժանգոտին: — Ինչո՞ւ համար քաց օդին ձգուելիք գամերը կը ներկեն:

30. ՆԱՊԱՍՏԱԿԸ

Այդպէս ինկած դաշտ անտառ,
Ո՞ր կը վազես անդադար,
Ո՞վ նապաստակ աղուորիկ.
Հերի՛ք վազես, ա՛լ հերիք:

Ականջներդ տնկած վեր,
Կ'անցնիս լեռներ ու սարեր⁽¹⁾.
Անօթի՞ ես, ծարա՞ւ ես
Որ կը թռիս հովի պէս:

Ինչ որ կ'ուզես քեզ կուտամ,
Կերակուրներ համադամ⁽²⁾:
Շաքա՞ր կ'ուզես թէ պիտտակ⁽³⁾,
Ո՞վ անուշիկ նապաստակ:

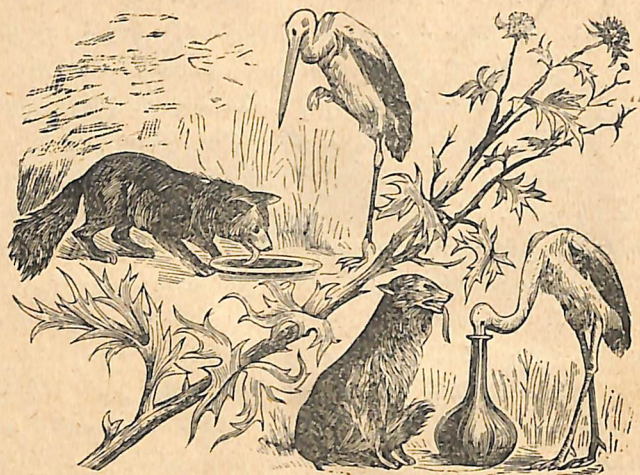
Թո՛ղ դաշտերը լայնածիր⁽⁴⁾.
Քիչ մը քովըս մօտեցի՛ր
Իմ թևերըս, գիրկս ու ծոց
Լլա՛ն քեզի օրօրոց:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ. — Նապաստակը չորքոտանի սիրուն կենդանի մըն է որ աշխարհի ամէն կողմը կը գտնուի: Կը սնանի⁽⁵⁾ արմատներ, խոտեր, տերեւներ, պտուղներ և հունտեր կրծելով: Նապաստակները ցորեկները իրենց որջէն⁽⁶⁾ դուրս չեն ելլեր շատ վախկոտ ըլլալուն պատճառաւ, և միայն գիշերները ուտելիք գտնելու կ'ելլեն, և լուսնին լուսովը կը պտըտին իրարու հետէ վազվաւտելով: Այս կենդանիները շատ կը քնանան միշտ աչքերնին բաց, այնքան սուր ականջ ունին, որ տերեւի մը շարժիլը լսելով կ'արթնան: Իրենց առջևի թաթերը հոտի թաթերէն կարճ ըլլալուն շատ աւելի զիւրութեամբ վեր կ'ելլեն լեռներէն, քան թէ կ'իջնեն, և շատ արագընթաց⁽⁷⁾ են: Եօթը կամ ութը տարի միայն կրնան ապրիլ: Առանձին կը բնակին և ձայն ձուռն չեն հաներ մինչև որ մէկը չնեղէ զիրենք:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- (1) Սար. — Լեռան գլուխը:
- (2) Համադամ. — Համով եփուած:
- (3) Պիտտակ. — Պտուղ մը (ֆլուրէ):
- (4) Լայնածիր. — Լայն:
- (5) Կը սնանի. — Կը կերակրուին:
- (6) Որջ. — Անտուռի բնակարան:
- (7) Արագընթաց. — Շուտ քալող:

ՀԱՐՅՈՒԾՆԵՐ. — Նապաստակը ինչպէս կենդանի է. — Ո՞ր կը գտնուի. — Ինչո՞վ կը սնանի. — Ե՞րբ դուրս կ'ելլէ որջէն. — Ինչո՞ւ համար ցորեկները չի պտըտի. — Նապաստակները ինչպէս կը քնանան. — Նապաստակներուն ականջը ինչպէս է. — Առջեւի թաթերնին երկայն է, թէ ետեւի. — Աւելի զիւրաւ վեր կ'ելլեն, թէ վար կ'իջնեն. — Քանի տարի կ'ապրին. — Շատ կը պուռան:

31. ԱՂՈՒԷՍՆ ՈՒ ԱՐԱԳԻԼԸ

Աղուէսը որ մը սեղան պատրաստեց մացառի մը շուքին տակ, և արագիլը⁽¹⁾ ճաշի հրաւիրեց: Ճաշը պարզ էր, մէկ տեսակ մը ապուր միայն զոր տափակ պնակի մը մէջ լեցուցած բերաւ:

Արագիլը, որուն կտուցը շատ երկայն ու բարակ է, չկրցաւ փշրանք մը բան ուտել այդ պնակին մէջէն, և բոլոր կերակուրը աղուէսը ինք լափեց:

Արագիլին սիրտը շատ վիրաւորուեցաւ այս անբաշխաւոր հիւրընկալութենէն⁽²⁾, և միտքը դրաւ որ ինք ալ խաղ մը ընէ անոր փոխարէն:

Ուստի քանի մը շաբաթ ետքը գնաց աղուէսին աղաչեց որ ճաշի գայ իրեն. «Կը խօսինք կը խնդանք, կ'ուտենք կը խմենք, և աղուոր ժամանակ կ'անցընենք», ըսաւ անոր:

Աղուէսը ուրախութեամբ ընդունեց այս հրաւերը, և որոշեալ ժամուն ելաւ գնաց:

Համեղ կերակուրին հոտը աշխարհք բռներ էր, և աղուէսին ախորժակը հետզհետէ աւելի կը բացուէր:

«Այս ինչ աղուոր բաներ պատրաստեի ես, կ'ըսէր արագիլին. շատ ծախքէ ելի ես, սիրելի բարեկամս», ու անհամբեր կ'սպասէր համադամ ճագարներուն որոնք շամբուրին վրայ շարունակ կը դառնային:

Մէջ մըն ալ նայիս, աղուոր ամանի մէջ սեղան բերուեցաւ ճագարին միտը սքանչելի խորոված. դժբախտաբար ամանին բերանը նեղ ու վիզը շատ երկայն էր:

Արագիլը անմիջապէս կտուցը խոթեց ու սկսաւ ախորժակով ուտել:

Բայց աղուէսին ցուկը լայն էր ու անոր մէջ չէր մտներ:

Ուստի անօթի ծարաւ իր տունը դարձաւ, սաստիկ նեղացած, ականջները կախ:

Մինչ արագիլը խնդալով կը պոռար ետեւէն.

«Անուշենը ըլլայ, աղուէս եղբայր. երբ որ կ'ուզես հրամայէ նորէն»:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Ինչ որ ընես, ան կը գտնես. ուսի պէտք է շարունակեմք ու փաղափարութեամբ փառուիլ անհուն հետ, երբ կ'ուզենք որ անոնք ալ նոյնպէս փառուին մեզի հետ:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(1) **Արագիլ.** — Երկայն ոտքերով, երկայն կտուցով թռչուն մըն է

(2) **Հիւրընկալութիւն.** — Հիւր ընդունիլ: (Էջ 66)

ՀԱՐՑՈՒԹՆԵՐ. — Աղուէսը ուր սեղան պատրաստեց, — Զով հրաւիրեց, — ճաշը ինչ ամանի մէջ բերաւ. — Արագիլը ինչո՞ւ չկրցաւ ուտել. — Ո՞վ կերաւ կերակուրը. — Արագիլը ինչ ըրաւ ասոր փոխարէն. — Արագիլին բերած կերակուրը ինչ տեսակ ամանի մէջ դրուած էր. — Ո՞վ կերաւ այդ կերակուրը. — Ինչո՞ւ աղուէսը չկրցաւ ուտել. — Արագիլը ինչ պոռաց աղուէսին:

32. Գ Ա Գ Ի Կ Ա.

Այս պատկերին մէջ կը տեսնէք արձան⁽¹⁾ մը. երկար մօրուքով, պատկառելի⁽²⁾ մարդ մըն է, գլուխը ապարօշ⁽³⁾ փաթթած և երկար վերարկու մը հագած որ մինչեւ ոտքերը կ'իջնէ: Ասիկա Հայոց Բագրատունի թագաւորներէն Գագիկ Ա. ի արձանն է որ վերջերս գտնուեցաւ Անիի աւերակները փորուած միջոցին:

Այդ արձանին քով եկեղեցական մը կեցած է, ան

ալ Իզմիրեան կաթողիկոսն է որ լուսանկարուած⁽⁴⁾ է Անի գտնուած ատեն:

Գագիկ Ա. նշանաւոր եղած է իր խելքով ու իր գործերով: Ինք Հայաստանի մէջ առաջ տարած է երկկրագործութիւնը⁽⁵⁾ և վաճառականութիւնը⁽⁶⁾ վաճառքեր ու դպրոցներ հաստատած է, և եկամուտներ⁽⁷⁾ կապած է եկեղեցիներուն և եկեղեցականներուն:

Երեսուն տարի թագաւորած է Անիի մէջ ասկէ ինը դար առաջ, ուր չինել տուած է մեծ ու փառաւոր եկեղեցի մը, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ անուանով:

Իր կինն ալ, Կատրամիտէ թագուհին աւարտեց Անիի Մայր Եկեղեցիին շինութիւնը զոր Սմբատ թագաւորը սկսած էր, և որուն պատկերը տեսաք արդէն:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- (1) Պատկառելի. — Յարգանք ազդող:
- (2) Արձան. — Քարէ կամ գոճէ շինուած կերպարանք:
- (3) Ապարօշ. — Գլխու փածկոց:
- (4) Լուսանկարել. — Պատկերը քաշել:
- (5) Երկրագործութիւն. — Հողը փորել, ցորեն, գարի կայլն ցանել ու բուսցնել:
- (6) Վաճառականութիւն. — Առուտուր ընել:
- (7) Եկամուտ. — Շէնքերէ, տուններէ, տեղերէ առնուած վարձք:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Այս պատկերին մէջ տեսած արձաննիդ ինչպէս է. — Որո՞նք արձանն է այն. — Քովը գտնուող եկեղեցականը ո՞վ է. — Գագիկ Ա. թագաւորին արձանը ո՞րկէ գտնուեցաւ. — Ի՞նչպէս թագաւոր էր Գագիկ. — Ի՞նչ նշանաւոր գործ ըրած է. — Որչա՞ի ատեն թագաւորած է. — Քանի՞ դար առաջ. — Անիի մէջ ինչ շէնք չինել տուած է. — Իր կինը ինչ գործ ըրած է. — Ի՞նչ է իր կնոջ անունը:

33. Փ Ի Ս Ի Կ Ս

Փափուկ մուշտակով⁽¹⁾ աղուորիկ փխիկ,

Եկուր քնացիր հոս ծունկիս վրայ,

Աչուկդ գոցէ՛, և մըշիկ մըշիկ

Հանգչէ հանդարտիկ, քունդ անուշ ըլլայ:

Դուն չար կատու չես, չես ճանկրտաւիր զիս,

Օր մը դպած չես իմ թել մը մազիս:

Փայլուն աչուկներդ յակնթի⁽²⁾ նըման,

Երբ ինծի նայիս, կը ինդան կարծես,

Ու թաթիկներդ ալ թաւիչ⁽³⁾ կը դառնան

Երբ անոնց ծայրով իմ դէմքս շոյես⁽⁴⁾:

Դուն դուր կատու չես, չես լացըներ զիս

Օր մը դպած չես հացիս կամ կաթիս:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(1) Մուշտակ. — Անասունի մազոտ մորթ (+խ-ր+):

(2) Փակիկ. — Ծանրագին կարմիր քար մը (է-տ-ս-ի):

(3) Թաւիչ. — Մազոտ մետաքսէ կերպաս մը (+ա-թ-ի-չ):

(4) Շոյես. — Դգուես:

ՀԱՐՑՈՒՄԵՆԵՐ. — Ի՞նչ կ'ըսես փխիկիդ: — Փխիկիդ չնր է, —
 Կը ճանկրտէ՞: — Փխիկիդ աչուկները ինչի կը նմանին: — Թաթիկ-
 ները ինչպէս կ'ըլան, երբ դէմքդ շոյէ: — Փխիկիդ զքեզ կը լացնէ:

34. ԴԻԻՑԱԶՆՈՒՇԻՆ

Մեռնինք հայրենիքին համար:

Յրանսացիները 1870 ին կը պատերազմէին Գերմա-
 նացւոց հետ:

Բախտը Գերմանացւոց կողմն էր այս անգամ, և
 Յրանսացիք, հակառակ իրենց քաջութեան, պարտուեցան:

Երբ Բրուսիացիք Մէցլի⁽¹⁾ մօտեցան, բոլոր բնակիչ-
 ները ձգեցին փախան: Շրջականները ազարակ մը կար,
 որուն մէջ աղջիկ մը պահապան ձգեր էին:

Երբ թշնամի զինուորները եկան տունը պաշարելու⁽²⁾,
 տեսան աղջիկը, և առին իրենց պետին⁽³⁾ քով տարին:

Սպան⁽⁴⁾ աղջկանը ըստու.

— Մի՛ վախճար, քեզի չարիք մը չենք ըներ, մի-
 այն հարցումներուս պատասխան տո՛ւր: Երկու ժամ ա-
 ռաջ Փրանսական բանակ⁽⁵⁾ մը անցաւ հոսկէ, ո՞ր կողմ
 գնաց:

Աղջիկը տոգունեցաւ⁽⁶⁾, յետոյ վայրկեան մը մտա-
ծելէ ետքը, պատասխանեց.

— Ֆրանսացի եմ ես, և չեմ կրնար ըսել ձեզի ինչ
որ կրնայ ֆրանսացիներուն միաս պատճառել:

— Հիմալ գաղտնիքը բերնէդ կ'առնենք, յարեց
բրուսիացի սպան, և զինուորներուն դառնալով, պոռաց.

— Զինուորներ, դուրս հանեցէ՛ք այս աղջիկը և պա-
տին կապեցէ՛ք:

Սպային հրամանը դորձադրուեցաւ, և վեց հոգի
կարգաւ շարուեցան, հրացանին աղջկանը ուղղած, իրենց
պետին հրամանին սպասելով քաշելու համար:

— Հիմայ, ըսաւ սպան աղջկանը, հիմայ խօսէ՛ նայիմ:

Աղջիկը լուռ կեցաւ:

— Նորէն կը հրամայեմ քեզի, խօսէ՛:

Դարձեալ լուռ կեցաւ:

— Զինուորներ, կրա՛կ,

Եւ դիւցազն աղջիկը ինկաւ մեռաւ գնտակներէն
զարնուած:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(1) Մէջ. — Գերմանական բաղաբ մը:

(2) Պատարեւ. — Շրջապատել:

(3) Պեճ. — Մեծ:

(4) Սպայ. — Մեծ զինուորական:

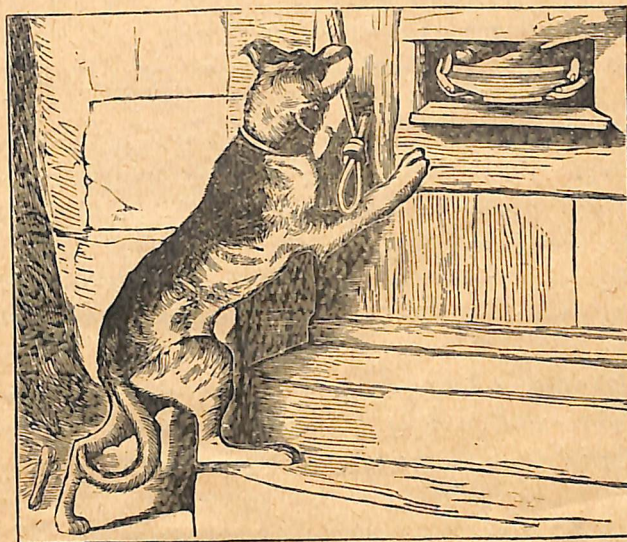
(5) Քանակ. — Շատ զինուորներու խումբեր:

(6) Տոգունեցաւ. — Գոյնը նետեց:

(7) Գործադրուեցաւ. — Կատարուեցաւ:

(8) Դիւցազն. — Մեծ քաջութեան տէր:

ՀԱՐՑՈՒՄԵՐ. — Ֆրանսացիները երբ պատերազմեցան
Բրուսիացուց հետո, — Ո՞վ յաղթուեցաւ. — Երբ Ֆրանսացիք փա-
խան, ագարակին մէջ ի՞նչ մնաց. — Թշնամի զինուորները աղջկանը
ինչ հարցուցին. — Աղջիկը ի՞նչ պատասխանեց. — Ետքը ի՞նչ պա-
տահեցաւ. — Ֆրանսացի աղջիկը ինչո՞ւ մեռաւ:

35. ԽԵԼԱՑԻ ՇՈՒՆ ՄԸ

Մեծ քաղաքի մը մէջ քանի մը բարեգործ⁽¹⁾ տիկին-
ներ մէջերնին գրամ ժողովեր էին, և ամէն օր խեղճ
թաղի մը աղքատ ծերունիներուն կերակուր կու տային:

Կէս օրին, աղքատները կու գային ցած անակի մը
առջին, զանգակի մը չուանը կը քաշէին. պզտիկ պա-
տուհան մը կը բացուէր գրեթէ գետնին հաւասար, և
պնակ մը կերակուր կը դրուէր պատուհանին առջեւ:
Ծերունին իր հետը բերած ամանին մէջ կը լեցնէր կերա-
կուրը և կ'առնէր կը տանէր:

Յետոյ, ուրիշ մը կու գար, և ամէնքն ալ իրարու
ետեւէ իրենց կերակուրը առնելով կը մեկնէին:

Շուն մը, որ միշտ այն տեղուանքը կը պտըտէր անոնց բրածը ուշադրութեամբ զիտեց, ծերունիներուն շուրջը սլքտաց⁽²⁾ որ իրեն ալ բաժին մը հանեն, բայց տեսնելով որ զինքը մտածող չկար, որոշեց ինք իր զըլ-խուն ճարը տեսնել:

Օր մը, աղքատներուն մեկնելէն ետքը, գնաց ինք ալ զանգակին չուանը քաշեց. պատուհանը բացուեցաւ, և պնակ մը կերակուր երեւան ելաւ: Շունը անմիջապէս լալիեց⁽³⁾. դայն ու հեռացաւ:

Այս յաջողութենէն⁽⁴⁾ քաջալերուած⁽⁵⁾, խելացի կեն-դանին սկսաւ ա՛լ ամէն օր պատուհանին առջին ներ-կայանալ:

Ծառաները հասկցան շանը վարպետութիւնը, բայց ձայն չհանեցին, ուղեկով կերակրել այդ շունը որ այդքան խելք ցոյց կու տար փորը կշտացնելու համար:

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(1) Բարեգործ. — Բարիք ընող:

(2) Սլքաց. — Պտըտկեցաւ:

(3) Լալիել. — Շուտ շուտ ուտել:

(4) Յաջողութիւն. — Գործի մը զուխ ելլելը:

(5) Բաջալերուած. — Ուժ առած:

ՀԱՐՏՈՒՄՆԵՐ. — Բարեգործ տիկիները ի՞նչ կ'ընէին. — Պա-տուհանին առջեւ ի՞նչ կը դրուէր. — Ծերունին ի՞նչ կ'ընէր. — Շունը ի՞նչ բրաւ. — Շունը մէկ անգամ միայն քաշեց զանգակին չուանը — Ծառաները ի՞նչ ըրին:

36. ԲԱՐԻ ՊԻԺՈՒՆ

Պօղոս պըտոյտի տարած էր Պիժուն,
Տան պահապանը, հաւատարիմ շուն.
Եւ անոր մէկ փոքր յանցանքին համար
Տըւած էր խկոյն պատիժ մը յարմար:
Երբ կը դառնային, հազիւ կէս ճամբան,
Երկու չար տըղաք իր դիմացն ելան.
Կ'ուզէին կըռուիլ, վընասել իրեն,
Ու կը պոռային. «Մ'անցնի՛ր այս տեղէն:»
Իր ճամբան կտրած արգելք կ'ըլլային⁽¹⁾.
Բայց Պիժուն յանկարծ հաչելով ուժգին
Իր սուր ալուաներն անոնց ցոյց տըւաւ,
Եւ տըղաքն խկոյն փախան ըշտապաւ⁽²⁾:
Պօղոս այն ատեն համբուրեց Պիժուն.
«— Դուն ինձմէ լաւ ես, չունի՛կս իմ սիրուն,
Ըսաւ գգուանքով⁽³⁾: Երբ ծեծեմ ըզքեզ
Դուն չես բարկանար, ոտքըս կը լըզես.
Իսկ երբ չար տըղաք վըրաս յարձակին,

Իսկոյն աչքերէդ բոցեր ժայթքին :
 Տղաք կը սոսկան հաջելէդ անգամ :
 Իմ աղու՛ր Պիժուս , անգլին⁽¹⁾ բարեկամ :

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Մի՛ վնասե՛ք կենդանիներուն . ա-
 նոնք շատ անգամ օգտակար կ'ըլլան ձեզի եւ կը պաշտպանեն
 զձեզ բշխարիներու դէմ :

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- (1) Ա. ԲԵԼԻՔ Կ'ԸՐԼԱՅԻՆ. — Զէին թողուր :
 (2) ՇԱՊԱԼ. — Շուտ շուտ :
 (3) Պ. ԳՈՒԱՆԲՈՎ. — Շոյելով :
 (4) Ա. ԳԵԼԻՆ. — Շատ մեծ արժէք ունեցող :

ՀԱՐՑՈՒԹՅՆԵՐ. — Ո՞վ էր Պիժունս - Ի՞նչ ըրաւ Պօղոս Պիժունին :
 — Դիմացինն ո՞վ ելաւ : — Տղաքը ի՞նչ պողացին : — Պիժուն ի՞նչ
 ըրաւ : — Տղաքը ի՞նչ ըրին : — Պօղոս ի՞նչ ըսաւ այն ատեն Պիժունին :

37. Ս. ՍԱՐԳՍԻ ՍԱԳԸ

«Այսօր անունիս օրն է , ըսաւ փոքրիկ Սարգիս իր
 եղբայրներուն ու քոյրերուն . այս իրիկուն խորոված սագ
 մը պիտի ուտենք» :

Երբ մուրթ կոխեց , լոյսերը վառեցին , և սղաքը
 զուարթութեամբ վազեցին տեղերնին նստեցան ճաշի սե-
 ղանին շուրջը , անհամբեր սպասելով խոստացուած կերա-
 կուրին :

Վերջապէս սպասուէին եկաւ , և կրակին առջեւ շամ-
 փուրին⁽¹⁾ անցուած սագը դիտելով . «Կէս ժամ պէտք է ,
 ըսաւ , որ աղէկ մը եփի» :

Տղաքը , այս խօսքերը լսելով , սկսան լալ պոռալ :

Այն ատեն սպասուէին վարպետութիւն մը բանեցնելով ,
 ըսաւ անոնց . «Խելօք կեցէ՛ք , այսօր սարսափելի աղապիւ-
 ճիւղ մը կը պտըտի փողոցները , և անառակ տղաքը տոպ-
 րակը կը դնէ կը տանի : Եթէ չըլտէք , սագը անոր կու-
 տամ» :

Մանուկները այս խօսքերուն կարեւորութիւնն չտուին
 և սկսան ա՛լ աւելի պոռչտալ⁽²⁾ որ սագը բերէ :

Սպասուէին պատուհանը բացաւ , շամփուրը առաւ և
 պատուհանէն դուրս երկնցնելով , ըսաւ . «Ա՛ռ , աղապիւ-
 ճիւղ , սա սագը դուն կե՛ր , անուշներ ըլլայ» :

— Շնորհակալ եմ , պատասխանեց հաստ ձայն մը
 փողոցէն :

Ճիշդ այդ վայրկեանին անօթի գող մը կ'անցնէր ցած
 պատուհանին տակէն , որ շամփուրը անցուած սագը յա-
 փշտակելով փախաւ :

Մանչ աղջիկ սկսան աղաղակներ արձակել , ողբալ ,
 ճչել⁽³⁾ : Մայրերնին այս աղմուկները լսելով , քովերնին
 վազեց և պատահածը իմանալով՝ ըսաւ .

— Ահա՛ ձեր անհամբերութեան և որկրամոլութեան⁽⁴⁾
 պատիժը , տղա՛քս : Այս իրիկուն սագի տեղ պանիր հաց
 միայն պիտի ուտէք» :

Յետոյ սպասուէին դառնալով .

«Քանի՛ քանի անգամ պատուիրած եմ քեզի , ըսաւ ,
 որ ատանկ սուտ բաներ չպատմես տղոց : Անմիտ անհնա-
 զանդութիւնդ պատժելու համար , ամառկանէդ վար պի-
 տի դնեմ սագին և շամփուրին գինը» :

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- (1) ՇԱՄՓՈՒՐ. — Սուր երկամ որուն վրայ միս կ'անցընեն և կը
 [խորովեն] :
 (2) ՊՈՐՉՏԱԼ. — Պոռալ կանչել :
 (3) ՃՇՆԵԼ. — Սուր ձայներ հանել :
 (4) ՈՐԿՐԱՄՈԼՈՒԹԻՒՆ. — Շատակերութիւն :

ՀԱՐՑՈՒԹՆԵՐ. — Սարգիս ինչ ըսաւ իր եղբայրներուն եւ քոյրերուն: — Երբ մուտք կոխեց տղաքը ինչ ըրին: — Սպասուհին ինչ ըսաւ տղոցը: — Տղաքը այս խօսքերը լսելով ինչ ըրին: — Սպասուհին ինչ ըսաւ: — Մանուկները լսեցին: — Այն ատեն սպասուհին ինչ ըրաւ: — Փողոցէն ձայն մը ինչ պատասխանեց: — Ո՞վ էր այդ խօսքերը ընողը: — Տղաքը ի՞նչ ըրին: — Մայրերնին երբ պատահածը իմացաւ, ի՞նչ ըրաւ:

38. ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Ամէնքդ ալ գիտէք սա երգը զոր կ'երգեն հայ տղաք Վարդանանց տօնին օրը:

Իմ հայրենեաց հոգիս Վարդան,

Անուշ Վարդան,

Հոգիս հոգւոյդ եղնի զուրպան⁽¹⁾, և ըն:

Այս երգը չինուած է քաջ Վարդան Մամիկոնեանի համար, որ տամարհինգ դար առաջ, 1036 ուրիշ քաջութիւն հետ նահատակուեցաւ ⁽²⁾ Հայաստանի մէջ:

Այն ատենները Պարսիկները կրակը կը պաշտէին, եւ իրենց թագաւորը ուզեց որ Հայերն ալ կրակապաշտ ըլլան: Վարդան որ Քրիստոնեայ դօրաւար մըն էր, դէմ դրաւ, և հայ քաջերու գլուխը անցած՝ անոնց վրայ յարձակեցաւ:

Յազկերտ շատ զօրք դրկեց Հայաստան, և Աւարայրի դաշտին մէջ երկու բանակները պատերազմեցան իրարու հետ:

Պարսիկները իրենց հետ շատ մը փիղեր⁽³⁾ բերեր էին, որոնք իրենց բանակին առաջք տեղաւորուեցան:

Այն ատեն տակաւին հրացան չկար. հեռուէն նետով⁽⁴⁾ կը կռուէին:

Հայերը մեծ քաջութեամբ կռուեցան մինչեւ իրիկուն, բայց Վարդան զարնուեցաւ ու մեռաւ. իրեն հետ մեռան նաեւ բազմաթիւ քաջ զօրավարներ, ու Հայերը ցրուեցան:

Այն ժամանակէն ի վեր ճիշդ 1462 տարի անցած է, և Հայերը ամէն տարի մեծ հանդէսներով կը տօնեն քաջ Վարդանի եւ իր ընկերներուն յիշատակը:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

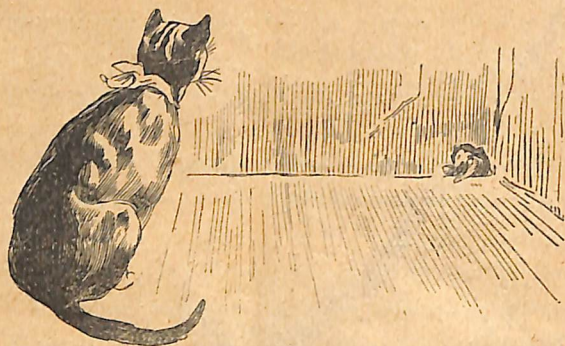
(1) **Եղնի զուրպան.** — Մէկուն համար մեռնի:

(2) **Նահաւակուիլ.** — Մէկը կամ բան մը պաշտպանելու համար մեռնիլ:

(3) **Փիղ.** — Մեծ կենդանի մը որ պատիճ ունի:

(4) **Նետ.** — Հին ատենները զործածուած զէնք մը որ սուր ծայրով երկամ մըն է և լարի մը վրայ քաշուելով կը նետուի:

ՀԱՐՑՈՒԹՆԵՐ. — Ի՞նչ երգ կ'երգեն Վարդանանց տօնին օրը: Ո՞վ է քաջ Վարդան: — Ի՞նչ ըրած է: — Ո՞ր նահատակուեցաւ: — Յազկերտ ո՞վ էր: — Ի՞նչ առաջարկեց Հայերուն: — Հայերը ընդունեցին: — Վարդան ի՞նչ ըրաւ: — Ո՞ր պատերազմեցան: — Ետքը ի՞նչ պատահեցաւ: — Այդ պատերազմէն ի վեր բանի տարի անցած է:

39. ԿԱՏՈՒՆ ԵՒ ՄՈՒԿԸ

Ծակին մէջէն օր մը մուկը տեսաւ կատուն :
— «Ինչո՞ւ համար, ըսաւ, չարիք կ'ընես մեզ դուն :
Խեղճ մուկերը հասցուցած չեն քեզի վրնաս :
Եթէ ճանչնաս զանոնք դուն գո՛հ պիտի մընաս :
Դիշեր ցորեկ ինչո՞ւ ըզմեզ կը հալածես⁽¹⁾ :
Կ'ուզե՞ս, քեզի բաժին հանեմ⁽²⁾ կերած հացէս :
Եւ հաշտուինք, մըտերմանանք իրարու հետ,
Վըրէժն⁽³⁾ ու քէն⁽⁴⁾ ալ մեր մէջէն ըլլան անհետ⁽⁵⁾ :
— Բարի մուկ մը կ'երեւաս դուն և խելացի,
Այդ խօսքերըդ բարձր ու վրսեմ չատ սիրեցի :
Կ'ուզեմ զքեզ ժօտէն տեսնել, ելիր ծակէդ,
Ցուցո՛ւր ինձի սա անուշիկ հասակըդ գէթ⁽⁷⁾ :
Առաջ եկո՛ւր, ի՜նչ կը վախնաս, անոր կ'ըսէր :
Ես ոչ քեզի, ոչ քու ցեղիդ չեմ վրնասեր :»
Մուկն անխոհեմ ելաւ ծակէն տոտիկ տոտիկ :
Կատուն ցաքտեց ու զայն ըրաւ բըզիկ բըզիկ :

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Միշտ զգոյշ կեցիք շողոփորքներէն :

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- (1) Կը հալածես. — Ետեւէս կ'իյնաս :
- (2) Բաժին հանեմ. — Մաս մը տամ :
- (3) Վըրէժ. — Չարիքի փոխարէն չարիք :
- (4) Գէն. — Հակառակուածիւն :
- (5) Անհետ ըլլան. — Վերան :
- (6) Վսեմ. — Շատ բարձր :
- (7) Գէթ. — Դոնէ :

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Մուկը զո՞վ տեսաւ. — Ի՞նչ ըսաւ անոր. —
Կատուն ի՞նչ պատասխանեց :

40. ԲՈՂԿԸ

Խեղճ պարտիզպան մը, իր պարտէզէն, աճաղին⁽¹⁾
բողկ⁽²⁾ մը հանեց որուն վրայ ամէն մարդ կը հիանար :
Ու առաւ տարաւ զայն գիւղապետին որ հարուստ մարդ
մըն էր, և դաշտերուն ու պարտէզներուն մշակութեան
մեծ հոգ կը տանէր :

Ուստի աղուոր բողկը տեսնելով, գովեց պարտիզ-
պանին աշխատութիւնը, չնորհակալ եղաւ, ու երեք ոսկի
նուէր տուաւ զայն քաջալերելու համար :

Դիւղլին⁽³⁾ մէջէն, ագարակապան մը, որ հարուստ,
բայց ծակաչք⁽³⁾ էր, երբ այս բանը իմացաւ, ըսաւ
ինքնիրեն :

«Գեղեցիկ հորթ⁽⁴⁾ մը ունիմ. անմիջապէս գիւղապե-
տին տանիմ : Եթէ բողկին համար երեք ոսկի տուաւ, իմ
հորթիս համար ո՞վ գիտէ ի՜նչ պիտի տայ :»

Իսկոյն կենդանիին վիզէն չուան մը անցուց ու գիւ-
ղապետին տանելով, աղաչեց որ ընդունի իր նուէրը :

Գիւղապետը չառ խելացի մարդ մըն էր, և ազա-
րակապանին բնաւորութիւնը զիտէր. ուստի հասկցաւ
անոր միտքը, ու ըսաւ.

— Քանի որ այդչափ կ'աղաչես, կ'ընդունիմ. բայց
ես ալ կ'ողգեմ քեզի նուէր մը ընել փոխարէն: Ուստի
անանկ պարգև մը տամ որ հորթիդ երեք անգամը ար-
ժած է ինծի:

Ու հանեց պարտիզպանին բերած խոշոր բողկը
տուաւ ազարակապանին, պատժելու համար անոր ծա-
կաչքութիւնը:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Ծակաջ մարդը ոչ մեկէն կը սիրուի:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(1) Ա. հազիմ. — Շատ մեծ:

(2) Բադկ. — Բոյս մը (բարձր):

(3) Ծակաջ. — Ձկնացող:

(4) Հորթ. — Կովի ձագ:

ՀԱՐՑՈՒԾՆԵՐ. — Պարտիզպանը ի՞նչ տարաւ գիւղապետին: —
Գիւղապետը ի՞նչ ըրաւ աղուոր բողկը տեսնելով: — Ծակաջ ազա-
րակապանը ի՞նչ ըրաւ, երբ ասիկա իմացաւ: — Յետոյ ի՞նչ ըրաւ. —
Գիւղապետը ի՞նչ ըսաւ անոր: — Ի՞նչ նուէր տուաւ փոխարէն:

41. ԼՈՒՍԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆ

Այս տարի, չառ գեղեցիկ մրցանակ մը ստացայ.
կայի՛ն ոսկեզարդ կողքով սքանչելի գիրք մըն է, որուն
մէջ չառ մը պատկերներ կան, ու չառ մըն ալ պատմու-
թիւններ և շահեկան տեղեկութիւններ:

Այդ գիրքին մէջ կարդացի թէ հիմակուան մարդիկը
տեղի աղէկ լուսաւորուած են քան առջի մարդիկը:

Հինաւորաց⁽¹⁾ գլեակներու² մէջ գործածուած ջահե-
րու⁽³⁾ պատկերներ կան այս գիրքին մէջ, և անոնց քով
ճրագներ⁽⁴⁾: Մեծ մայրիկս կ'ըսէ թէ ժամանակաւ այդ
ճրագներէն կը վառեն եղբր իրենց տանը մէջ:

Գիրքին մէջ խօսուած է նաև մեր հիմակուան գործա-
ծած մոմերուն և քարիւղի⁽⁵⁾ լամպարներուն վրայ:

Կան նաև երկտրական լուսաւորութեան վրայ տե-
ղեկութիւններ զոր մեր գիւղին մէջ տեսած չենք:

Այդ գիրքը կարդալէս ի վեր մեծ փափաք ունէի
տեսնելու իրական ջահեր և երկտրական լամպարներ:

Անցեալ շաբթու մեր գիւղին մէջ իրարանցում մը
կար. մեր գիւղին տօնավաճառին օրն էր: Մեծ բաղմու-
թիւն լեցուած էր հրապարակին⁽⁶⁾ վրայ, և բոլոր մօտակայ
գիւղերէն ու քաղաքներէն վաճառորդներ տեսակ տեսակ
ապրանքներ բերած էին ցուցադրելու⁽⁷⁾:

Առդին անդին վրաններ⁽⁸⁾ կանգնեցին: Երբ իրի-
կուն եղաւ, փափաքիս հասայ: Խուժք մը մարդիկ «պու՛մ,
պու՛մ» թմբուկ⁽⁹⁾ կը զարնէին, ուրիշներ զուռնայի մը
ձայնով կը պարէին: Եւ քանի մը գեղջուկներ խոշոր ջա-
հեր բռնած էին ձեռքերնին որոնք կը վառէին սև մու-
խեր արձակելով որ մարդուս աչքերն ու կողորդը կ'այրէր:

Սկսայ հազալ, և աչքերէս արցունք եկաւ, բայց քիչ
մը հեռուն հրաշալի տեսարան մը կար:

Կապիկներու խաղարան մը հաստատու էին մեծ շէն-
քի մը մէջ ուրկէ արձակուած լոյսը հրապարակը կը լեց-
նէր: Մեքենայ մը արագ արագ դառնալով կը լուսավառէր
լամպարները ցորեկուան լոյս մը տարածելով ամէն կողմ:
Մեքենան խոշոր հողի մը պէս ձայն կը հանէր, և երբեմն
կայծեր կը ցատքեցնէր: Այս էր երկտրական լոյսը:

Երջանիկ ենք որ հին ատենները աշխարհք չենք եկած
և քսաներորդ դարուն մէջ կ'ապրինք :

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- (1) Հինաւուրց. — Հին ժամանակի :
- (2) Պղեակ. — Թագաւորներու կամ իշխաններու բնակարան :
- (3) Զահ. — Վրան կուպր քսուած ցուպ զոր կը վառեն :
- (4) Ճրագ. — Ոչխարի ճարպով շինուած մօմ (էւղ մօմ) :
- (5) Քարիւղ. — Մեր հիմակուան վառած հեղուկը (էւղ) :
- (6) Հրապարակ. — Փողոցին մէջ լայն տեղ մը :
- (7) Ցուցադրել. — Մէջտեղը դնել ցուցնելու համար :
- (8) Թմբուկ. — Տեսակ մը գեղջուկ նուագի գործիք (թմբուկ) :
- (9) Վրաց. — Լաթէ շինուած պատասպարան (շաւաշ) :

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Այս տարի մրցանակ ստացած զիրքիդ մէջ
ի՞նչ կարդացիր : — Ի՞նչ պատկեր տեսար այդ զիրքին մէջ : — Այդ
զիրքը կարդալէդ ետքը ի՞նչ փափար ունեցար : — Անցեալ շաբթու
ինչ՞ով իւրարանցում կար ձեր գիւղին մէջ : — Տօնավաճառին ի՞նչ
կը բերեն գիւղը : — Երբ իրիկուն եղաւ, ի՞նչ ըրին : — Հասկցա՞ր թէ
հին ատենները ի՞նչ լոյս կը վառէին մարդիկ : — Ելեկտրական
լոյսը ի՞նչպէս էր :

42. ԿԱՂԱՄԲԸ

Երկու մեծկակ տըղաք, Արսէն և Գասպար
Պարտէզի մը պատին քովէն կ'երթային .
Արսէն ըսաւ . «Սա կաղամբը տե՛ս, աղբա՛ր,
ի՛նչ խոշոր է, ի՛նչ աղւոր, ի՛նչ ահագին :
— Ատ ալ բա՞ն է, գոչեց Գասպար հեգնութեամբ,⁽¹⁾
Մեր մատուռին զանգակատան չափ խոշոր

Ես կաղամբ մը տեսած եմ, բայց ի՛նչ կաղամբ :
— Ես ալ, ըսաւ, չինեցի դեռ անցեալ օր

Մեր մատուռին մեծութեամբ սա՞ն⁽²⁾ մը խեցի⁽³⁾ :
— Ինչո՞ւ այդչափ մեծ չինեցիր, տընաչէն⁽⁴⁾ :
— Չը՛հասկցա՞ր, ապո՛ւշ, դիտմամբ չինեցի
Որ քու կաղամբ այդ սանին մէջը խաչեն :
:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Մեծխօսիկութիւնը շատ ծաղրելի
քերութիւն մըն է . համեստ մարդը ինք իր անձը, իր գոր-
ծերը չի մեծցներ, եւ անոնց վրայ չի խօսիր :

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- (1) Հեգնութեամբ. — Ծաղրելով :
- (2) Սան. — Կերակուր եփելու աման :
- (3) Խեցի. — Հողէ շինուած և փուռի մէջ եփուած նիւթ :
- (4) Տընաչէն. — Տունը շէն պահող (հոս հեգնութեամբ ըսուած է) :

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Երկու տղաքը ո՞ւր կ'ընթանային : — Արսէն
ի՞նչ ըսաւ Գասպարին : — Գասպար ի՞նչ պատասխանեց : — Արսէն
հաւատա՞ց անոր ըսածին : — Ի՞նչ պատասխան տուաւ : — Գասպար
ի՞նչ հարցուց : — Արսէն ի՞նչ պատասխանեց :

43. ՇԱՀՈՒՆ ԿԷՍԸ

Դիւղացի ազնուականի⁽¹⁾ մը տունը հարանիք կար։ Հիւրերը հաւաքուեր էին արդէն, և օրերէ ի վեր կը տեսէին պարերը, խաղերը և հացկերոյթները։

Որսեր, հաւեր, պտուղներ, անուշեղէններ առատ առատ⁽²⁾ կը բերէին սեղանին վրայ։ Միայն ձուկ չկար, որովհետեւ գիւղը շատ հեռու էր քաղաքէն, ու ձմեռը սաստիկ բլլալուն՝ ծովը յուզուած էր շարունակ, և ձուկ չէր բռնուեր։

Յանկարծ ծառայ մը եկաւ ասան տէրոջը իմաց տուաւ թէ ձկնորս մը խոշոր ձուկ մը բերեր էր։ Ամէնքը ուրախացան, և ձուկն ու ձկնորսը ներս բերուեցան հիւրերուն քով։

— Ապրի՛ս, ըսաւ ազնուականը, ձուկդ շատ աղուոր է, ուղած գինդ պիտի տամ։ Փանի՞ դրուշ կ'ուզես։

— Ես դրամ չեմ ուզեր, տէ՛ր, պատասխանեց ձրկնորսը, բայց եթէ անպատճառ բան մը տալ կ'ուզէք, հարիւր խարազանի հարուած տուէ՛ք ինծի։

Ամէնքը զարմացան, բայց ձկնորսը կը պնդէր։

Վերջապէս տան տէրը ստիպուած՝ հրաման ըրաւ որ մարդը պառկեցնեն ու անոր փափաքը կատարեն։

Յիսուն հարուած արուկէ ետքը, «Կեցէ՛ք, կեցէ՛ք, պողաց ձկնորսը, այս գործին մէջ ընկեր մը ունիմ ես, պէտք է որ վարձքին կէսը անոր տաք»։

— Կանչէ՛ նայինք, որ խնդն է ընկերդ, ըսաւ տան տէրը։

— Ձեր դռնապանն է, պատասխանեց խեղճ մարդը։ Ձթողուց որ ներս մտնեմ, մինչև որ չխոստացայ ձուկին

փոխարէն առածիս կէսը իրեն տալ։ Հիմայ կ'ուզեմ խոստումս կատարել։

— Վա՛յ, վա՛յ, ըսաւ տան տէրը, անմիջապէս բերէ՛ք դռնապանը, և իր վարձքը⁽³⁾ տուէ՛ք իրեն։

Անխրաւ դռնապանը բերին, յիսուն հարուած տուին իրեն, և տունէն ձամբեցին։ Իսկ ձկնորսը առատօրէն վարձատրեցին։

ԲԱՐՈՅԱՆ. — Շահախնդրութիւնը անագնիւ բան է. շահախնդի մարդիկ միշտ կը խայտառակուին եւ խրենց արժանի պատիժը կը գտնեն։

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՆՆԵՐ

(1) **Ա.գնուական.** — Բարձր ընտանիքի վերաբերող մարդ։

(2) **Ա.ուս.** — Լեցուն, շատ։

(3) **Վ.արձ.** — Փոխարինութիւն։

ՀԱՐՑՈՒԹՆԵՐ. — Դիւղացի ազնուականին տունը ի՞նչ կար. — Սեղանին վրայ ի՞նչ բան կը պակսէր. — Ինչո՞ւ ձուկ չէր բռնուեր. — Ծառան ի՞նչ իմաց տուաւ. — Ձուկն ու ձկնորսը ի՞նչ ըրին. — Ազնուականը ի՞նչ ըսաւ. — Ձկնորսը ի՞նչ պատասխանեց. — Տան տէրը ի՞նչ ըրաւ. — Յիսուն հարուած արուկէ ետքը, ձկնորսը ի՞նչ պողաց. — Դռնապանը ի՞նչ ըսեր էր ձկնորսին։

44. ՏՈՐՔ ԱՆԳԵՂ

Շատ դարեր առաջ, Հայաստանի մէջ, երիտասարդ մը կար Տորք անուշով, այնքան ուժով, այնքան քաջ, որ սովորական մարդու չէր նմաներ։ Հասակը ծառի պէս բարձր էր, կուրծքը լերան պէս լայն, բայց դէմքը այնչափ սարսափելի էր, որ երեսը նայող կը զարհուրէր։

Դեռ տղայ էր, երբ ձեռքով ժայռեր կը ճեղքէր: Առիւծը, վագրը⁽¹⁾, բոլոր գազաններ կը դողային իր առջեւ, ու ոտքերը կը լզէին: Իսկ Տորք զանոնք կը կերակրէր. իր բերած որսերէն կուտար անոնց, բայց եթէ զինքը բարկացնէին, ա՛յ Սասունա՛ծ այնտեղ բան չունէր:

Երկրին շուրջը գտնուած գիւղացիները բոլորն ալ իրեն կը գիմէին, երբ իրենց գլխուն փորձանք մը գար, ու անմիջապէս օգնութեան կը հասնէր անոնց:

Սնագամ մը խեց որ Սև Ծովի կողմէն թշնամիներ կու գային, գիւղերը կը կողոպտէին, մարդիկը գերի կը բռնէին, տղաքը կը չարչարէին: Սնմիջապէս վազեց գնաց, բայց աւազակներուն նաւերը հեռացեր էին: Տորք սաստիկ զայրացած՝ պոռաց, առիւծի պէս մռնչեց⁽²⁾, և լեռներէն խոշոր կտորներ փրցնելով նաւերուն ետեւէն նետեց: Ծովը գլրդեցաւ⁽³⁾, ալիքները բարձրացան, նաւերը սկսան տատանիլ⁽⁴⁾ ու մէկիկ մէկիկ բոլորն ալ ծովուն տակ սուզեցան⁽⁵⁾, աւազակներն ալ մէկտեղ:

Տորք սակայն իր ուժին չափ ճարտարութիւն⁽⁶⁾ ալ ունէր: Իր եղունգներով ժայռերը կը փորէր, ու սքանչելի արձաններ⁽⁷⁾ կը չինէր: Բաւական էր որ մէկուն երեսը նայէր քանի մը վայրկեան. անոր պատկերը կը քանդակէր⁽⁸⁾ քարին վրայ:

Թագաւորը Տորքին համբաւը⁽⁹⁾ լսելով, ուզեց զայն տեսնել: Մարդ զրկեց ու իր պալատը հրաւիրեց զայն: Մեր հսկան⁽¹⁰⁾ ահագին ծառ մը վերցուցած գետնէն կոնակը առաւ, անոր ճիւղերէն կախեց այծեամբներ⁽¹¹⁾, վայրի ոչխարներ, եղջերուներ⁽¹²⁾, և այսպէս ներկայացաւ թագաւորին:

Թագաւորը հիացաւ մնաց այդ քաջ տղան տեսնելով որ աշտարակի⁽¹⁴⁾ մը չափ խոշոր էր և ուժեղ. «Ապրի՛ս, Տորք, ըսաւ, դուն մէկ մարդ չես, ամբողջ բանակ մըն ես»:

Իր պալատին մէջ հիւրընկալեց զայն, շատ պատիւներ ըրաւ, իր սեղանը նստեցուց, և նուէրներ տուաւ: Ու սկսաւ հետը խօսակցիլ տեսնելու համար թէ այդ հրակայ երիտաւորը արդեօք իր ուժին չափ խելք ալ ունէ՞ր:

Տորք խելք ալ ունէր. այնչափ իմաստուն⁽¹⁵⁾ պատասխաններ կու տար թագաւորին հարցումներուն որ կը զարմացնէր զայն:

Օր մը թագաւորը հարցուց. «Ո՞ւժը աւելի բարձր է թէ խելքը?»

Տորք պատասխանեց. «Երկուքն ալ լաւ են. վատուժ⁽¹⁶⁾ մարդը մեծ խելք չի կրնար ունենալ. և ուժեղ մարդն ալ չի կրնար անխելք ըլլալ, բայց արժանիքը զանոնք ունենալուն մէջ չէ. զանոնք գործածելուն մէջ է. մեծ մարդը ան է որ իր ուժը և խելքը բարիի կը գործածէ»:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(1) Վագր. — վայրենի և անզուժ գողան մը:

(2) Մռնչել. — Առիւծի ձայն հանել:

(3) Դրդել. — Տեղէն խախտել:

(4) Տատանիլ. — երեւալ:

(5) Սուզեցաւ. — Տակը իջան:

(6) Դարտարութիւն. — Արուեստ:

(7) Արձան. — Քարի վրայ փորուած պատկեր:

(8) Քանդակել. — Փրկել:

(9) Համբաւ. — Մեծ անուն:

(10) Հսկայ. — Շատ խոշոր մարդ:

(11) Այծեամբ. — վայրի այծ:

(12) Եղջերու. — Ստնաւոր կենդանի մը որ ոտի պէս եղջիւրներ ունի (կէպէ):

(13) Եղջիւ. — Եղջերուի էգը:

(14) Աշտարակ. — Շատ բալ ձր շէնք:

(15) Իմաստուն. — Խելացի:

(16) Վատուժ. — Ուժ չունեցող:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ինչպէ՞ս մարդ էր Տորք: — Հասակը ինչպէ՞ս էր: — Կո՛ւրծը ինչպէ՞ս էր: — Իր տղայութեանը ի՞նչ կ'ընէր. — Առիւծը վագրը ի՞նչ կ'ընէին իրեն: — Ինք ի՞նչ կ'ընէր անոնց: — Իրեն գիմողներուն, ի՞նչ կ'ընէր: — Երբ լսեց որ թշնամիները գիւղերուն վրայ կը յարձակէին, ի՞նչ քրաւ: — Ի՞նչ պատահեցաւ: — Տորք իր ուժէն զատ ի՞նչ յատկութիւն ունէր: — Ի՞նչ կը շինէր: — Թագաւորը ի՞նչ քրաւ Տորքին համբաւը լսելով: — Տորք ինչպէ՞ս ներկայացաւ թագաւորին: — Թագաւորը ի՞նչ ըսաւ անոր: — Յետոյ ի՞նչ քրաւ անոր: — Անոր խելքը փորձելու համար ի՞նչ հարցուց: — Տորք ի՞նչ պատասխանեց:

45. Ո Ր Բ Ը

Ձեր մօր քնքուշ գրկին մէջ տաք
Երբոր հանգիստ կը քննանաք,
Կը պառկի որքն հողին վրայ.
Մտածեցէ՛ք, փոքրիկ տղա՛ք:

Դուք ամէն բան ունիք առատ,
Համբոյր, չաքար խաղալիք շատ.
Որքն հողեր ունի միայն.
Մտածեցէ՛ք, փոքրիկ տղա՛ք:

Ձիւնն երբ ծածկէ բոլոր աշխարհք,
Բոցին⁽¹⁾ առջև դուք կը խայտաք⁽²⁾.
Կը դողդըղայ որբը սակայն.
Մտածեցէ՛ք, փոքրիկ տղա՛ք:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Պե՛տ է մեր ուրախութեան մեջ,
իշենք որքերը եւ օգնենք անոնց:

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(¹) **Բոց.** — Կրակէն դուրս ելած փայլուն լոյսը:

(²) **Կը խայտաք.** — Կը ցատրուէք:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Երբ դուք ձեր մօր զիրկը կը քննաք, որբը ի՞նչ կ'ըլլայ: — Դուք երբ ամէն բան ունիք, որբը ի՞նչ ունի: — Երբ ձիւնը աշխարհը ծածկէ, դուք ի՞նչ կ'ընէք, որբը ի՞նչ կ'ըլլայ:

46. Մ Ո Ւ Թ Տ Ե Ղ Ը

Մայրը նոր վառեր էր լամպարը, որովհետեւ մութը
կը կոխէր:

Սեղանին առջին հատած է Սմբատ, վեց տարեկան
աղիկ մը որ կը խօսի, կը խնդայ. անոր քով, Արամ, իր
հօրեղբորորդին, տրտում տխուր կը կենայ:

— Սմբատ, կ'ըսէ մայրը, թաշկինակս պարտէզը
ձգեր եմ, թթենիին տակ: Գնա՛ բեր, տղա՛ս:

— Այո՛, մայրի՛կ, կը պատասխանէ Սմբատ, ու տե-
ղէն կ'ելլէ:

Ձե՛ս վախնար, կ'ըսէ ցած ձայնով Արամ:

— Ինչէ՛ն վախնամ:

— Ձեմ գիտեր, բայց այնչափ մութ է որ...: Եթէ
անկիւն մը՝ բան մը երեւայ աչքիդ...:

— Հարկաւ, մայրիկին թաշկինակը պիտի երեւայ աչ-
քիս ու պիտի առնեմ բերեմ:

Սմբատ դուրս կ'ելլէ: Հազիւ քանի մը քալ առեր
էր մութ ծառուղիին⁽¹⁾ մէջ, երբ խոշոր չղջիկ⁽²⁾ մը
կ'սկսի թռչիլ իր բոլորափքը:

— Ա՛հ, կ'ըսէ Սմբատ խնդալով, եթէ խեղճ թիթեռ-
նիկ մը ըլլայի, պիտի սարսափէի քեզմէ:

Քիչ մը անդին բու(3) մը կը թռչի ծառերուն տակ
տխուր ճիչ մը արձակելով: Սմբատ ա'լ աւելի կը խնդայ:

— Եթէ անտիտուր պղտիկ ճնճղուկ(4) մը ըլլայի,
ինչպէս պիտի դողդղայի բոյնիս մէջ:

Վերջապէս թթնիին տակ համնելով, կը տեսնէ որ
նստարանի մը վրայ խոշոր սեւ կատու մը կծկտեր(5)
պառկեր է, եւ աչքերը երկու բոցի պէս կը փայլին: Սըմ-
բատ կը մարի խնդալէն:

— Ես մուկ չեմ որ զիս ուտես, աչքերդ ինչ խոշոր
խոշոր բացեր ես, խնդ փխիկ:

Յետոյ թաշկինակը կը գտնէ, կ'առնէ տուն կ'երթայ:

— Առ թաշկինակդ, մայրի'կ, կ'ըսէ սննհակէն ներս
մանելով:

Արամ դողդղալով անոր մօտեցած է:

— Բան մը չերեւոյց աչքիդ, կը մրմնջէ ականջն ի
վար, իրաւ, բան մը չտեսար:

— Հապս, կը պատասխանէ Սմբատ հանդարտօրէն,
չղջիկ մը տեսայ որ քովէս անցաւ ու թեւիս դպաւ, բու
մը տեսայ որ «Հո՛ւ, հո՛ւ» պոռաց երեսիս, եւ խոշոր սեւ
կատու մը որ աչքերը կտր կտր բացած երեսս նայեցաւ:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Խեղացի տղայ մը երբեք պե՛տ չի
փախնայ մութիւն, ստուերիւն, կամ երեւակայական քա-
ներէ: Միշտ պե՛տ է մտածե քե փախնալու ճշմարիտ պատ-
ճառ մը կա՞յ. եթէ չկայ, ծաղրելի կ'ըլլայ փախնալուն հաւատ:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(1) Ծառուղի. — Ճամբայ մը որուն երկու եզերքը ծառեր կան
կարգաւ:

(2) Զղջիկ. — Տեսակ մը գիշերային թռչուն (չէ՛ճէ Գ՝Ն՝Ն):

(3) Բու. — Գիշերային թռչուն մը (պոյգո՛ւ):

(4) Ճնճղուկ. — Փոքրիկ թռչուն մը (ե՛րէ):

(5) Կծկտերէ. — Թեւը ոտքը ժողկեր է:

47. ՏԱՍԸ ՏԱՐԵԿԱՆ ՇԵՐՈՍ ՄԸ

Այն տարին ձմեռը սովորականէն աւելի սաստիկ էր
Կարնոյ մէջ(1):

Առտու մը, Զիթոլ գիւղին տղաքը Կարնոյ դաշտը
գացեր էին սահնակ խաղալու(2) սառին վրայ:

Բարչամ տասը տարեկան մանչ մը այս խումբին
գլուխը անցած՝ կ'առաջնորդէր անոնց, որովհետեւ ամէնէն
խելացին ու սրտոտն էր մէջերնին: Բայց ինքն ալ տղայ
էր, և այնքան խաղի ինկաւ, որ չնշմարեց(3) թէ գիշեր
կ'ըլլար:

Մութը կոխեր էր, աստղերը սկսեր էին փայլիլ ճեր-
մակ երկինքին վրայ, և տղաքը շարունակ կը սահէին:

Յանկարծ սարսափի աղաղակ մը լսուեցաւ:

— Արջը(4), ա՛րջը, կը պոռային տղաքը, և կատաղի
դադանը քովերնին հասեր էր արդէն. փախչելու ժամա-
նակ չկար:

— Տեղերնէդ մի՛ շարժիք, ըսաւ Բարչամ. ուժով մը
արջին նայելով, որ քանի մը քայլ անդին կեցեր էր. ես
ձեզի պիտի ազատեմ:

Եւ լայն դանակը քաշեց մէջքէն:

Ճիշդ այդ պահուն արջը տղոցը վրայ յարձակեցաւ,
բայց Բարչամ անոր դիմացը վաղեց:

Երբ անգուլթ գազանը ոտքի վրայ ելաւ, կայնեցաւ
փոքրիկ տղան իր թեւերուն մէջ խեղդելու համար, տղան
դանակը անոր մարմնին մէջ խոթեց մինչև ծայրը. բայց
արջը իր ճիրաններով(5) սեղմեց դայն: Բարչամ դանակը
թողուց, երկու ձեռքովը գազանին կոկորդը բռնեց և բո-
լոր ուժովը սեղմեց:

Երկուքը մէկտեղ ձիւնին մէջ թաւալեցան(6), մինչ-

դեռ տղաքը գիւղ կը վազէին «օգնութիւն» պոռալով:
Երբ գիւղացիները հասան, գործը գործէն անցեր էր.
տղան ալ արջն ալ մեռեր էին:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Ազնիւ արտի սեր մարդը իր կեանքը
կը զոհէ ուրիշները ազատելու համար:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- (¹) **Կարիւն.** — Հայաստանի մէջ քաղաք մը (Երզնէ):
(²) **Սահեակ խաղալ.** — Սառին վրայ սահելով զուարճանալ:
(³) **Չնեմարեց.** — Աչքին չզարկաւ:
(⁴) **Արջ.** — Մարդակեր գաղան մը (արջ):
(⁵) **Ճիրտն.** — Վայրի կենդանիներու եղունգները:
(⁶) **Թաւալիլ.** — Գլտորիլ:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ձմեռը ինչպէս էր այն տարին: — Ձիթող
գիւղին տղաքը ի՞նչ ընելու գացեր էին: — Բարշամ ի՞նչ ըրաւ: —
Մինչեւ ե՞րբ խաղացին տղաքը: — Յանկարծ ի՞նչ խուեցաւ: — Ին-
չու պոռացեր էին տղաքը: — Ի՞նչ ըսաւ Բարշամ: — Յետոյ ի՞նչ
ըրաւ: — Արջը ինչ ըրաւ: — Երբ Բարշամ դանակը զազանին փորը
խոթեց, ան ի՞նչ ըրաւ: — Երկուքը մէկէն ի՞նչ եղան: — Միւս տղաքը
ի՞նչ ըրին: — Գիւղացիք կրցա՞ն Բարշամը ազատել: — Ի՞նչ տեսակ
գործ էր Բարշամին ըրածը:

48. ՈՍԿԻ ՏԱՊԱՐԸ

Փայտահատ(¹) մը ծովուն հզերքը, բարձր ժայռի մը
վրայ ծառ մը կը կտրէր: Յանկարծ կացինը(²) ձեռքէն ին-
կաւ և ջուրերուն մէջ կորսուեցաւ:

Խեղճ մարդը սկսաւ լալ ողբալ, որովհետեւ եթէ կա-
ցին չունենար, ի՞նչպէս փայտ պիտի կտրէր, և եթէ փայտ
չկտրէր, ո՞ւրիշ դրամ պիտի գտնէր իր կինը և զաւակները
կերակրելու համար:

Իր ողբերը լսելով, ծովին մէջէն պարիկ մը ելաւ, և
իրեն մօտենալով ըսաւ.

— Ինչո՞ւ կուլաս, ըսէ՛ ինծի. ամէն ցաւիդ ես կրնամ
դարման(³) գտնել:

— Կացինս ծովը ինկաւ, ըսաւ մարդը հեծկլտալով(⁵),
և դրամ չունիմ որ ուրիշ մը գնեմ:

Պարիկը վայրկեան մը ալիքներուն մէջ աներևոյթ
եղաւ, յետոյ նորէն դուրս ելլելով, ոսկի տապար մը
տուաւ փայտահատին:

— Ասիկա իմն չէ, ըսաւ փայտահատը, իմն պարզ
երկաթէ էր:

Այն ատեն պարիկը պուաւ անոր իր երկաթէ գոր-
ծիքը, ու ծովուն մէջ անհետացաւ:

Գեղջուկը աւելի եռանդով աշխատեցաւ այն օրը, և
երբ իրիկունը տուն դարձաւ, եղիւութիւնը(⁶) պատմեց իր
եղբորը Տիրանին որ իրեն պէս փայտահատ էր:

— Ապո՛ւշ, ըսաւ Տիգրան անոր, ինչո՞ւ չափի ոսկի
տապարը. հիմակ ա՛լ աշխատելու պէտք չէիր ունենար:

Հետեւեալ առտուն կանուխ Տիգրան իր կացինը առաւ
ծովեզերք գնաց, և տապարը նետեց ծովուն խորը, յետոյ
սկսաւ լալ պոռալ:

Անոր լացը լսելով, բարի պարիկը դուրս ելաւ ծովէն
ու հարցուց.

— Ինչո՞ւ կուլաս, ըսէ՛ ինծի. ամէն ցաւիդ կրնամ
դարման գտնել:

Եւ փայտահատը պատմեց անոր թէ կացինը ձեռքէն
ինկեր էր:

Պարիկը վայրկեան մը աներևոյթ եղաւ(⁷) ալիքնե-
րուն մէջ, յետոյ նորէն դուրս ելլելով, ոսկի տապար մը
բերաւ անոր:

Տիգրան ուրախութեամբ յափշտակեց(⁸) զայն պարիկի
ձեռքէն, ու շուտով հեռացաւ ծովեզերքէն: Բայց ճամ-

բան՝ ոսկի տալարը ձեռքին մէջ հող կտրեցաւ, և փսոր փսոր գետինը թափեցաւ:

Այսպէս պատժուեցաւ խարդախ⁽⁹⁾ ու ազահ փայտահատը:

Մինչդեռ հետեւեալ օրը, իր պարկեշտ եղբայրը, կացինով ծառը կտրած ատեն, պարկ մը ոսկի գտեր էր հողին մէջէն:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Շիսակ խօսող եւ պարկեշտ մարդը անպատճառ օր մը յաջողութեան կը հասնի, իսկ ասպիսու եւ խարդախ մարդը անպատճառ կը պատժուի:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- (1) Փայտահատ. — Փայտ կտորող:
- (2) Կացի. — Փայտ կտրելու գործիք:
- (3) Պարման. — Դեղ, ճար:
- (4) Հեծկլալ. — Լալ ողբալ:
- (5) Եղելութիւնը. — Պատահածը:
- (6) Անեղեւոյք եղաւ. — Անյայտ եղաւ:
- (7) Յափճակեց. — Քաշեց առաւ:
- (8) Խարդախ. — Խարբեայ:

ՀԱՐՑՈՒԹՆԵՐ. — Փայտահատը ի՞նչ կ'ընէր: — Ի՞նչ պատահեցաւ իրեն: — Մարդը ի՞նչ ըրաւ: — Ծովուն մէջէն ո՞վ ելաւ: — Ի՞նչ հարցուց իրեն. — Փայտահատը ի՞նչ պատասխանեց. — Պարիկը ի՞նչ բերաւ փայտահատին: — Փայտահատը առա՞ւ անոր տուած կացինը: — Պարիկը ի՞նչ ըրաւ: — Իրիկունը որո՞ւ պատմեց այս եղելութիւնը: — Տիգրան ի՞նչ ըրաւ հետեւեալ առտուն: — Պարիկը ե՞րբ ոսկի կացինը տուաւ, Տիգրան ի՞նչ ըրաւ զայն. — Ճամբան՝ կացինը ի՞նչ եղաւ: — Իսկ պարկեշտ եղբայրը ի՞նչ գտաւ հողին տակէն:

49. ԲԱՐԻ ԶԱՒԱԿ ՄԸ

Օգը շատ տաք էր. դաշտէն կը դառնայի յողմած դաղրած⁽¹⁾ երբ հօրս հանդիպեցայ որ գիւղ կ'երթար:

— Վահան, ըսաւ, մեծ բեռէ մը պիտի ազատես զիս, եթէ սա ծրարը գիւղ տանիս. այնչափ տեղ երթալու ուժ չունիմ:

Տասերկու տարեկան էի. շատ չէի սիրեր քալել, և առտուրնէ ի վեր անօթի ծարաւ աշխատեր էի. գիւղը հեռու էր, և ուշ պիտի մնայի ճաշելու:

Մերժումի չարժում մը ընկու վրայ էի, որովհետեւ շատ դժուար կու գար ինձի այնչափ ճամբայ քալել: Եթէ մերժէի⁽²⁾, հայրս ինք պիտի երթար, վաճառ գի կարեւոր բան մըն էր տարուելիք ծրարը, զոր չէր կրնար օտարի մը յանձնել⁽³⁾:

Բան մը կեցուց չարժումս:

— Կը տանիմ, սիրելի՛ հայրիկ, ըսի սրտանց:

— Շնորհակալ եմ, Վահան, ըսաւ. կ'ուզէի ձեռքովս տանիլ, բայց այսօր վիճակս աղէկ չէ:

Մինչև ճամբուն դարձած տեղը հետս քալեց, և ինձմէ բաժնուած պահուն, ձեռքը թեւիս վրայ դնելով ըսաւ. «Շնորհակալ եմ, սղա՛ս, դուն միշտ բարի զաւակ մը եղար ինձի համար:»

Շուտով ծրարը տեղը յանձնեցի և վերադարձայ:

Տանը մօտեցած միջոցիս, խուճ մը գործաւորներ տեսայ դրանը քով հաւաքուած⁽⁴⁾: Ասոնցմէ մէկը, զիս տեսնելով, քովս եկաւ ու լալով ըսաւ.

«Ձեր խեղճ հայրը մեռաւ տունէն ներս մտած միջոցին. ձեզի ուղղած խօսքերը իր վերջին բառերը եղան:»

Այսօր ծերունի եմ, բայց որչափ երջանիկ կ'զգամ ինքզինքս, քանի կը յիշեմ թէ հօրս վերջին խօսքերը եղան ինծի ուղղած սա բառերը. «Դուն միշտ բարի զաւակ մը եղար ինծի համար:»

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Սիրեցե՛ք ձեր ծնողքը. երբեք մի՛ վշտացնե՛ք զանոնք, որպէս զի զանոնք կ'որսնցնէ՞ք ետքը խղճի խայթ չունենալ:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- (¹) **Յոգնած դադրած.** — Չափազանց յոգնած:
 (²) **Եթէ մերժէի.** — Եթէ չտանէի:
 (³) **Յանձնել.** — Տալ, վստահիլ:
 (⁴) **Հաւաքուած.** — Ժողովուած:

ՀԱՅՏՈՒԾՆԵՐ. — Դաշտէն դարձած ատենդ երբ հօրդ հանդիպեցար, ի՞նչ ըսաւ քեզի. — Ուզեցի՞ր ընդունիլ. — Ի՞նչո՞ւ համար. — Եթէ դուն մերժէիր, հայրդ ի՞նչ պիտի ընէր. — Ի՞նչ պատասխանեցիր. — Ի՞նչ ըսաւ, եւ ի՞նչ ըրաւ. — Քեզմէ բաժնուած ատենը ի՞նչ ըսաւ վերջին անգամ. — Դարձիդ ի՞նչ պատահեցաւ:

50. ՏՐԴԱՏ ԹԱԳԱՒՈՐ

Տրդատ Հայոց Խոսարով Ա. թագաւորին տղան էր որ հօրը մահէն հաքը, թշնամիներուն ձեռքէն ազատելու համար Հռոմ տարուեցաւ ուր անցուց իր մանկութիւնը(¹) և պատանեկութիւնը(²):

Այնքան անձնուէր(³), քաջասիրտ և ուժեղ էր Տրդատ որ ամէնքը կը զարմանային իր վրայ:

Անգամ մը վայրի ցուլի(⁴) մը եղջիւրները մէկ ձեռքովը բռնելով՝ փրցուց, և վիզը ոլորելով՝ սպաննեց զայն:

Ուրիշ անգամ մը, կառարչաւի(⁵) մէջ, իր հակառակորդը, իրմէ առաջ անցնելու համար, հրեց վար ձգեց զինքը. Տրդատ հակառակորդին կառքին ետեւէն վազեց և այնպէս ուժով բռնեց որ ձիերը կեցուց:

Պատերազմի մէջ ալ մեծ քաջութիւններ ըրաւ, և այնչափ նշանաւոր եղաւ որ Հռոմայեցւոց կայսրը դրկեց զինքը թշնամի թագաւորի մը հետ միանամարտելու(⁶):

Տրդատ մենամարտեցաւ և յաղթեց, ու իր յաղթութեան փոխարէն՝ Հայաստանի թագաւոր եղաւ:

Այդ միջոցին Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Գրիստոնէութիւն կը քարոզէր Հայոց մէջ որոնք կռապաշտ էին: Տրդատ որ թշնամի էր քրիստոնէութեան, Ս. Լուսաւորիչի դէմ զայրանալով⁽⁷⁾, Խոր-Վիրապը⁽⁸⁾ նետել տուաւ զայն: Լուսաւորիչ երկար տարիներ ապրեցաւ հոն՝ հայ կնոջ մը օգնութեամբ որ ամէն օր հայ մը կը նետէր Վիրապին մէջ:

Տրդատ թագաւորը չարչարելով սպաննել տուաւ կոյս Հովսիսիմէն և կոյս Գայիանէն իրենց բոլոր ընկերունքներուն հետ միատեղ, որովհետեւ քրիստոնեայ էին և իրեն կուռքերը պաշտել չէին ուզեր:

Այս չարիքները գործելէ ետքը, Տրդատ խելագարեցաւ⁽⁹⁾, և իր պալատն ու ընտանիքը թողած, սկսաւ լեռնէ լեռ թափառիլ⁽¹⁰⁾:

Իր քոյրը, Խոսրովիդուխտ Իշխանուհին, գիշեր մը, երազին մէջ հրեշտակ մը տեսաւ որ ըսաւ իրեն թէ Տրդատ չպիտի բժշկուէր, մինչև որ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչը չհանէին Խոր-Վիրապէն:

Իշխանուհին անմիջապէս մարդ զրկեց, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչը հանել տուաւ Խոր-Վիրապէն, և թագաւորը բժշկուեցաւ, ու քրիստոնէութիւնը ընդունեցաւ. իրեն հետ բոլոր Հայերն ալ կռապաշտութիւնը թողուցին ու քրիստոնեայ եղան:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(1) Մանկուքիւն. — Տղայութիւն:

(2) Պատանեկութիւն. — Տղայութենէն ետքի քանի մը տարիները:

(3) Անճնուէր. — Ուրիշներուն համար ինքզինքը մոռցող:

(4) Յուլ. — Կովին արուն:

(5) Կռաւորաւ. — Տեսակ մը մրցում է. շատ մը կռուքեր կը վազցնեն, և ով որ առաջ անցնի մրցանակ կ'ստանայ:

(6) Մենամարտիլ. — Երկու հոգի իրարու հետ կռուիլ:

(7) Զայրանալ. — Բարկանալ:

(8) Խոր-Վիրապ. — Խորունկ հոր:

(9) Խելագարեցաւ. — Խենդեցաւ:

(10) Թափառիլ. — Ասդին անդին խնայ:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ո՞վ էր Տրդատ — Ռ՞ր անցուց իր մանկութիւնը եւ պատանեկութիւնը. — Ի՞նչպէս տղայ էր Տրդատ. — Ի՞նչ ըրաւ ցուին. — Կռաւորաւքն մէջ ի՞նչ ըրաւ. — Հռոմայեցւոց կայսրը ինչո՞ւ թագաւոր ըրաւ զինքը. — Տրդատ ինչո՞ւ խորվիրապը նետել տուաւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչը. — Ս. Լուսաւորիչ ի՞նչպէս կրցաւ ապրիլ վիրապին մէջ. — Ուրիշ զո՞վ չարչարեց ու սպաննել տուաւ Տրդատ. — Ետքը ի՞նչ եղաւ Տրդատ. — Ի՞նչպէս բժշկուեցաւ Տրդատ. — Բժշկութենէն ետքը ի՞նչ ըրաւ:

50

51. ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐ ԵՒ ՇԵՐՍՄԸ

Դպրոցին մէջ մանչ մը փոքրիկ

Շատ կը ձանձրանար.

«Ո՛հ, ա՛լ հերիք, կ'ըսէ, հերի՛ք

Կարգամ անդադար.

Առտուն կ'ելլեմ ժամը եօթնին

Կէս քուն կէս արթուն.

Գիշեր եղա՛ւ. չուտ անկողին,

Թէև չունիս քուն:»

Միակ հաճոյքն էր իր կեանքին

Շերամ մը միայն,

Որուն համար կուտար հոգին.

Կը դողար վըրան:

Օր մը, տեսաւ որ կը չինէր

Բըժոժ մը ճերմակ,

Որուն մէջը պիտի փակուէր
 Իրեն պէս մինակ :
 « Ի՞նչ յիմար ես , ըսաւ անոր ,
 Որ ձեռքովդ այդպէս
 Քեզ կը չինես բանտ մը կրտսր
 Որ մէջը մանես :
 Ձե՞ս տեսներ զիս , ի՞նչպէս կուլամ
 Այս նեղ խուցիս⁽¹⁾ մէջ ,
 Եւ չե՞ս լըսեր ամէն անգամ
 Իմ ողբերս⁽²⁾ անվերջ⁽³⁾ : »
 Շերամն ըսաւ հանդարտօրէն .
 « Ինչո՞ւ ողբամ լամ .
 Ես կ'աշխատիմ որ քիչ օրէն
 Թիթեռնիկ ըլլամ : »

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ . — Պե՛տք է օրինակ առնել շերամէն որ
 անհրաժեշտ է ուրախ աւելի կ'աշխատի : Ձի դժգոհիւր իր
 յոգնութեանն որովհետեւ իր աշխատութեանը , օր մը քի-

թեռնիկ պիտի ըլլայ : Միեւնոյն բանը պե՛տք է ընեն տղան ,
 քանի որ իրենց աշխատութեանը օր մը մարդ պիտի ըլլան :

ԲԱՅՍՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- (¹) Խուց . — Փոքրիկ սենեակ :
 (²) Ողբ . — Լաց և պոռչալուք :
 (³) Անվերջ . — Վերջ չունեցող :

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ . — Դպրոցականը ի՞նչ կ'ըսէր . — Ի՞նչ էր իր
 կեանքին հաճոյքը . — Շերամը ինչո՞ւ բժոժ կը շինէր . — Ի՞նչ ըսաւ
 դպրոցականը . — Շերամը ի՞նչ պատասխանեց :

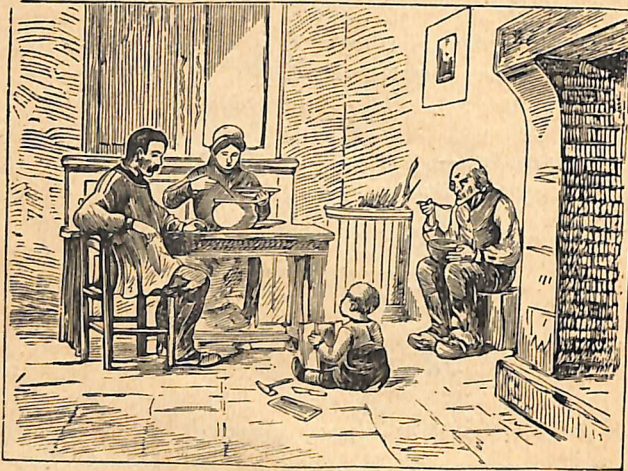
52. Պ Տ Ո Ւ Կ Ը

Ժամանակաւ շատ ծերուկ մարդ մը կար , որ քաղե-
 լու անգամ ուժ չունէր . աչքը գրեթէ չէր տեսներ , ու
 ակօայ չունէր , և երբ սեղանի նստէր , չկրնարով դգալը
 չիտակ բռնել , ապուրին մէկ մասը սփռոցին⁽¹⁾ վրայ կը
 թափէր :

Իր որդին և հարսը վերջապէս քանկեցան այս տեսա-
 րանէն , և ծերուկ պապը վառարանին ետին , անկիւն մը
 նստեցուցին , ու կերակուրը հողէ ամանի մը մէջ կու
 տային իրեն : Խեղճ ծերունին տրտմութեամբ սեղանին կը
 նայէր , ուր նստած էին իր զաւակները , և արցունք կը
 թափէր :

Եւ պատահեցաւ որ օր մը , իր դողդոջուն ձեռքե-
 լովը չկրցաւ պտուկը⁽²⁾ բռնել . ամանը վար ինկաւ ու
 կոտրեցաւ : Դեռատի կինը յանդիմանեց զինքը խստիւ .
 խեղճ մարդը չխօսեցաւ , հառաչեց միայն : Այն ատեն ,
 քանի մը փարայ տալով , փայտէ պղտիկ սնակ մը գնեցին
 որ անոր մէջէն ուտէ :

Իրիկուն մը, իրենց փոքրիկ զաւակը, որ չորս տարեկան կար, գետինը նստած՝ քանի մը փայտի կտորներ իրար բերելու կ'աշխատէր:

— Այդ ի՞նչ է ըրածդ, հարցուց հայրը:

— Պզտիկ աման մը կը չինեմ կոր, որ հայրիկն ու մայրիկը մէջէն կերակուր ուտեն, երբ ես մեծնամ և անոնք ծերանան:

Այս խօսքերը լսելով, այր և կին իրարու երես նայեցան անխօսուկ. յետոյ սկսան լալ: Ու նորէն ընդունեցան ծերուկ պապը իրենց սեղանը, իրենց հետ կերակուր կերցուցին անոր, և ա՛յ այնուհետեւ երբեք զիտողութիւն չէին ընէր⁽³⁾, երբ քիչ մը ապուր թափէր սփռոցին վրայ:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Զաւակներուն պարսֆն և յարգել իրենց ծնողքը անոնց ծերութեան մէջ, խնամք ստիչ անոնց եւ սիրով վարուիչ հետեւեցին. մտածելու են թէ իրենց աչօր մը ծեր պիտի ըլլան եւ կարօ՝ իրենց զաւակներուն սիրոյն եւ խնամքին:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

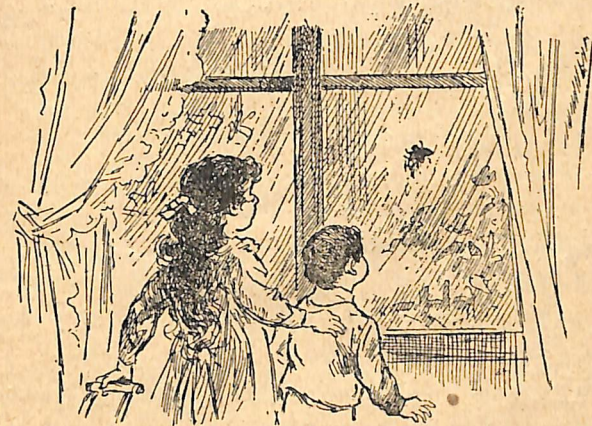
(1) **Սփռոց.** — Սեղանի ծածկոց:

(2) **Պզտիկ.** — Հոգէ աման:

[տար]

(3) **Դիտողութիւն չէին ընէր.** — Պակասութիւնը երեսին չէին

ՀԱՐՑՈՒԾՆԵՐ. — Ծերունին ի՞նչ վիճակի մէջ էր: — Կերակուր կերած ատենը ի՞նչ կը պատահէր: — Իր որդին եւ հարսը ի՞նչ ըրին: — Ծերունին զո՞ւ մնաց այս կարգադրութենէն: — Օր մը ի՞նչ պատահեցաւ: — Այն ատեն ի՞նչ ըրին: — Փոքրիկ տղեկը իր հօրը եւ մօրը այս ըրածը տեսնելով ի՞նչ ըրաւ: — Երբ հարցուցին թէ ի՞նչ կ'ընէր, ի՞նչ պատասխանեց: — Այն ատեն իր ծնողքը ի՞նչ զգացին եւ ի՞նչ ըրին:

53. Ա Պ Ա Կ Ի Ն

Հերմիսէ և Հարմա քոյր եղբայր են:

Քոյրը մեծ է, տասերեք տարու. եղբայրը փոքր է, տասը տարու:

Միշտ մէկտեղ կը խաղան պարտէզին մէջ, երբ օդը աղուոր ըլլայ:

Անցեալ օր, օդը անձրեւոտ ըլլալուն, չկրցան պարտէզ երթալ. և ստիպուեցան սենեակին մէջ մնալ:

Պատուհանին առջև նստած տխրութեամբ դուրս կը նայէին, խորհելով թէ ինչպէս պիտի անցընէին ամառուան այդ երկար օրը:

Յանկարծ խոշոր ճանճ մը որ սենեակին մէջ կը բըզդար⁽¹⁾, գնաց պատուհանին ապակիին զարնուեցաւ, և գետինը ինկաւ: Պահ մը ետքը նորէն ինքզինքը գտաւ, թռաւ ու սկսաւ տղզալ, և նորէն գնաց ապակիին զարնուեցաւ:

— Ի՞նչ ապուշ կենդանի է սա ճանճը, ըսաւ Հարմա, չի՞ տեսներ որ ապակի կայ պարտէզին և սենեակին միջև, ու կ'ուզէ դուրս ելլել:

— Ի՞նչպէս տեսնէ, ապակիին ետեւէն պարտէզը որոշ⁽²⁾ կ'երեւայ. ապակիին այնքան լուսանցիկ⁽³⁾ է որ ճանճը կրնայ խաբուիլ:

— Իրաւունք ունիս, ըսաւ Հարմա, աւելի աղէկ կ'ըլլար որ ապակիին լուսանցիկ չըլլար:

— Ճանճերուն համար աղէկ կ'ըլլար, Հարմա՛ս, յարեց Հերմինէ ժպտելով, բայց մարդոց համար, ինծի՞ համար, քեզի՞ համար. ի՞նչ գէշ բան կ'ըլլար եթէ չկարեւնայինք դուրսը տեսնել:

Բա՛ր, նորէն ճանճը ապակիին զարնուեցաւ և նորէն վար ինկաւ: Պարապ տեղը կ'աշխատիս, չես կրնար ապակիին կտորել: Ի՞նչ աղուոր բան է սա ապակին, և այնչափ աժան է որ ամէն մարդ կրնայ պատուհանին անցընել:

— Սակայն անպատեհութիւններ⁽⁴⁾ ալ ունի, պատասխանեց Հարմա, իր տխմար⁽⁵⁾ խօսքը շտկելու համար, դեռ երէկ ձեռքդ ապակիի կտորէ մը արիւնեցաւ:

— Յանցանքը իմն էր որ ուշադրութիւն չըրի: Բայց ըսէ՛ նայիմ, դիտե՛ս թէ ապակին ո՞ւրիկէ յառաջ կու գայ:

— Այո՛, պատասխանեց Հարմա վարանելով, գետնին տակէն կ'ելլէ, ածուխի պէս:

Քոյրը սկսաւ խնդալ, և Հարմա զարմացաւ երբ իմացաւ թէ ապակի չինելու համար պէտք էր աւազը⁽⁶⁾, կաւիճը և տնկաղը⁽⁷⁾ մէկտեղ հալեցնել: Եւ իր պզտիկ մնալը տեսնելով քիչ մը սիրտը կտորեցաւ:

— Օ՛հ, ըսաւ քոյրը, քիթդ մի՛ կախեր, և միտքդ պահէ՛ թէ ապակին լուսանցիկ, դիմացկուն և աժան նիւթ մըն է: Շատ օգտակար է մեզի, և երախտապարտ պէտք է ըլլանք ա՛յն մարդոց որոնք դարեր⁽⁸⁾ առաջ հնարած⁽⁹⁾ են զայն:

ԲԱՅԱՏՐՈՒՅԻՒՆՆԵՐ

(1) Բզզալ. — ճանճին ձայն հանելը:

(2) Որոշ. — Յայտնի:

(3) Լուսանցիկ. — Ան որուն մէջէն լոյսը կ'անցնի:

(4) Անպատեհութիւն. — Գէշ կողմեր:

(5) Տխմար. — Անխելք:

(6) Աւազ. — Ծովեզերքի, գետեզերքի հողը (խոհ):

(7) Տնկաղ. — Մոխիրէն ելած տեսակ մը նիւթ (բոբոս):

(8) Հնարել. — Գտնել:

(9) Գար. — Հարիւր տարի:

ՀԱՐՑՈՒԹՅՈՒՆԵՐ. — Հերմինէ եւ Հարմա ո՞վ են, եւ ի՞նչ կ'ընեն միատեղ երբ օդը աղուոր ըլլայ: — Անցեալ օր երբ անձրեւ եկաւ, ի՞նչ ըրին: — Յանկարծ ի՞նչ պատահեցաւ: — Հարմա ճանճին ըրածը տեսնելով ի՞նչ ըսաւ: — Ի՞նչ պատասխանեց Հերմինէ: — Երբ Հերմինէ հարցուց թէ ապակին ուրիկէ յառաջ կու գայ, ի՞նչ պատասխանեց Հարմա: — Ճիշտ էր ըսածը: — Հապա ի՞նչպէս կը շինուի ապակին. — Ի՞նչ տեսակ նիւթ է ապակին:

54. ՓՈՍՈՒՌԱՅԻՆ ⁽¹⁾ ԵՐԳԸ

Լուսի՛կ, լուսի՛կ, վա՛ր եկուր,
Ոստէ՛դ թըռէ՛, վա՛ր եկուր.
Քեզի բազմոց ⁽²⁾ շտկեր եմ.
Վըրան ծոպ ⁽³⁾, մէջը փետուր ⁽⁴⁾:

Լուսի՛կ, լուսի՛կ, վա՛ր եկուր,
Մութ սարէ՛դ շուտ վա՛ր եկուր
Քեզի պարտէ՛դ տնկեր եմ,
Մէջը ծաղիկ, երգ ու բոյր ⁽⁵⁾:

Լուսի՛կ, լուսի՛կ, վա՛ր եկուր,
Իմ քովիկս ման եկուր ⁽⁶⁾
Քեզի պալատ շիներ եմ
Սիւնով ⁽⁷⁾ բիւրեղ ⁽⁸⁾ ու փրփուր ⁽⁹⁾:

Լուսի՛կ, լուսի՛կ, վա՛ր եկուր,
Գլխուս վերեւ հի՛ւ եկուր ⁽¹⁰⁾.
Քեզի սեղան շտկեր եմ
Մեղրէ խորտիկ ⁽¹¹⁾, վարդէ ջուր:

Լուսի՛կ, լուսի՛կ, վա՛ր եկուր,
Այս գիշեր մեզ հիւր եկուր.
Քեզ անկողին շտկեր եմ,
Ծաղկի թերթով շատ մաքուր:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

⁽¹⁾ Փոսուռայ. — Փոքրիկ ճանճ մը որ զիշերը լոյս կուտայ:

⁽²⁾ Բազմոց. — Նստեկու տեղ («հոգի»):

⁽³⁾ Ծոպ. — Բարակ թելերով շինուած զարդ մը (բէռէն-լ):

⁽⁴⁾ Փետուր. — Թռչուններուն վրայի փափուկ մազը (բէյ):

⁽⁵⁾ Բոյր. — Անուշ հոտ:

⁽⁶⁾ Ման եկուր. — Պտըտէ:

⁽⁷⁾ Սիւն. — Շէնքի մը մէջ վերէն վար երկնցած զանաճե փայտ կամ քար:

⁽⁸⁾ Բիւրեղ. — Տեսակ մը աղուոր ապակի որով գաւաթ, շիշ կը շինեն (պէլլէ):

⁽⁹⁾ Փրփուր. — Ծովուն երեսի ճերմակ ջուերը երբ փոթորիկը ըլլայ («հոգի»):

⁽¹⁰⁾ Հիւ եկուր. — Կլոր կլոր դարձիր:

⁽¹¹⁾ Խորտիկ. — Խորոված:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Մանուկը ի՞նչ կ'ըսէ փոսուռային. — Ինչո՞ւ Լուսիկ կ'անուանէ զայն. — Ինչո՞ւ այս ոտանաւորին վրայ երգ զըրուած է. — Երգերը ի՞նչ տարբերութիւն ունին արտասանուելիք ոտանաւորներէն. — Այս երգին եղանակը զիտէ՞ք:

ՅԱԻԵԼՈՒԱԾ

ՆՈՐ ՏԱՐԻՈՅ ԵՒ ՏՕՆԵՐՈՒ ԱՌՔԻԻ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1

Խելօք տըղայ մ'եմ պըզտիկ,
Դպրոցիս մէջ մէկ հատիկ.
Սեւ աչուկներ ունիմ ես
Որ կը վառին բոցի պէս:

Բայց աչքերէս մի՛ վախնաք,
Դառնուկ մ'է սիրտս անապակ,
Որ զգացմամբն իր բարի
Ձեզ կը մաղթէ Նոր Տարի:

Ես չեմ գիտեր երգ, դաշնակ,
Եւ ձայնս ալ չէ ներդաշնակ,
Բայց ուղղելով զայն երկինք,
Կը մաղթեմ որ շատ ապրինք:

2

Աչքերուս բոցն եռանդուն
Արեւու պէս կը վառի.
Սիրտըս սիրով բաբախուն
Անուշ խունկն է բուրվառի:

Այս խունկն երկինք կը թըռի
Ինչպէս աղօթք մը երկար,
Ինչպէս շունչ մը կիթառի,
Մաղթելով կեանք քեզ համար:

3

Իմ երազիս մէջ, հրեշտակներ փոքրիկ
Հարցուցին ինձի. «Կ'ուզե՞ս խաղալիկ:»
Լեզու մ'ուզեցի շատ պերճ բառերով,
Որ յայտնեմ ձեզի իմ սէրս ու գորով:

Դպրոցն ինձ ըսին. «Կ'ուզե՞ս մրցանակ,
Բարենիչ, գիրքեր, պատիւ, գովասանք:»
Գրբիչ մ'ուզեցի, գրբիչ անվիհներ,
Արտայայտելու ձեզ իմ հոգւոյս սէր:

Անհուն ըղձառքներ անկեղծ, սիրազեղ,
Կը լեցունին փոքրիկ սրտիս մէջ անմեղ,
Եւ թէպէտ լեզուս շատ դողդոջ է դեռ,
Կը մաղթեմ ձեզի ուրախ տարիներ:

4

Թիթեռնիկի պէս զըւարթ
Եւ անոր պէս անհանդարտ,
Բայց անխօս չեմ անոր պէս.
Ծիծաղ ու ձայն ունիմ ես:
Եւ երբ լարած սրտիս թիւ,
Կու գամ Կաղանդ ձեզ մաղթել,
Թըռչնիկ կ'ըլլամ շաղակրատ
Եւ աղօթքներ կ'ուղղեմ շատ
Իմ Աստուծոյս բարեբար,
Որ ձեզի կեանք տայ երկար:

5

Բարդ բարդ ձիւներ եթէ գիշուին
Երկինքին մէջ թանձր ու մըթին,

Իհնչ փոյթ ինծի. սիրտս է պայծառ
Այս Կաղանդի տօնին համար:

Եթէ դուրսը ծաղիկ չըկայ,
Բոլոր ծառեր մերկ են հիմայ,
Իհնչ փոյթ ինծի. սիրտս է դալար
Այս Կաղանդի տօնին համար:

Ու իմ դալար մաքուր սրտով,
Ուր այնքան սէր կայ և գորով,
Ձեզ կը մաղթեմ, ո՛վ հայր և մայր,
Որ տարիներ ապրիք երկար:

6

Արեւուն լոյսը չէ այնչափ փայլուն,
Որչափ մեր կեանքը զըւարթ և սիրուն,
Որքան ձեր սէրը, ձեր խընամքն համակ
Որով մեր վրայ միշտ կը գուրգուրաք:

Այդ գուրգուրանքով, այդ սիրով ջերմիկ
Մեր մանուկ սիրտեր կ'ըլլան երջանիկ,
Եւ իրենց գըգուտս ըզգացմանց խորէն՝
Ձեր կեանքին համար անդուլ կ'աղօթեն:

Մաղթելով ձեզի բարիքներ բոլոր,
Ինչպէս դուք կուտաք մեզի ամէն օր:

7

Աղանին եմ, ու լեռներու կատարէն
Իմ չրթունքներս աւետիս ձեզ կը բերեն
Թէ Նոր Տարին եկաւ զըւարթ ու խընդուն.
Թող բերկրութեամբ լեցուի մեր կեանքն ու մեր տուն:

Շունչի մը պէս ձայնըս թեթեւ, բայց հըզօր
Կը մըմընջէ ձեզ մաղթանքներ նորանոր,
Որ երջանիկ ըլլայ ձեր կեանքն յաւիտեան:
Փափաքս այս է ձեր շատ փոքրիկ սաղըկան:

8

Ձիւնը ձերմակ, սիրտս ալ ձերմակ,
Եւ իզձերս են վարդագոյն.
Շուրջըս ծիծաղ է կեանքս համակ
Եւ աստղերով փողփողուն:
Այդ աստղերէն, այդ վարդերէն,
Այդ ձիւներէն լուսափառ
Հիւստեամ փունջ մը ձեզ կը բերեն
Սիրտս ու հոգիս սիրաւառ:

9

Եթէ չըրթունքս ըլլար քրնուր
Կամ տաւիդ մը քաղցրալար,
Պիտի հնչէր երգեր աղուոր
Աւետելով Տարին Նոր,
Ու մաղթելով որ շատ ապրիք
Ուրախ, խաղաղ, երջանիկ,
Եւ իմ կեանքս ալ սահի զըւարթ
Ձեր թեւին տակ խանդակաթ:

10

Լոյս ծիծաղ մը կը ծընի
Նոր օրուան հետ երկինքին մէջ ծիրանի.
Ծիածան մը մեր սիրտերուն կը ժպտի
Երանդներով թարմ վարդի:

Այդ լոյսերով եռանդուն
 Այդ վարդերով, ժրպիւններով փողփողուն,
 Մեր մանկական հոգիները կը լինան
 Եւ թըռչուններ կը դառնան:

Եւ թըռչունի թեւերով
 Ձեզ կը բերեն սէր, գուրգուրանք ու գորով,
 Մաղթելով որ անհոգ, անվիշտ դուք ապրիք
 Շատ տարիներ երջանիկ:

11

Եթէ զարունը բլլար մօտ
 Ծաղիկներով ծիծաղկոտ.
 Անոնց բայրէն ու թերթերէն
 Կը չինէի ձեզ նարօտ:

Եթէ ձիւնէր ճերմակ ճերմակ
 Երկինքն ի վար չարունակ,
 Ձիւնին անբիծ երանդներէն
 Կը չինէի ձեզ պըսակ:

Եթէ երկինք զըւարթ բլլար,
 Բիւր շողերէն իր վառ վառ
 Եւ անհամար արեւներէն
 Կը չինէի ձեզ բուրվառ:

Երկինք մութ է. ձիւն չի տեղար.
 Ծաղիկներն են հողմավար.
 Բայց ես դարձեալ հոգւոյս խորէն
 Միշտ կ'աղօթեմ ձեզ համար:

12

Ծաղիկով, բայրով ձեռքերս են լեցուն.
 Ես ձեր ժպիտն եմ,

Ձեր կեանքին դարուն:
 Ծիծաղով, հուրքով աչքերս են փարփառ.
 Ես ձեր բերկրանքն եմ,

Ձեր կեանքին բուրվառ:
 Ծակատս արեւով օծուած է ճերմակ,
 Եւ ես ճաճանչն եմ

Ձեր կեանքին համակ:
 Անձըս լեցուն է գորովով անդին,
 Եւ ես ձեր շունչն եմ,

Յօղը ձեր կեանքին:
 Իզձերով լեցուն իմ մանուկ հոգիս՝
 Հաւատքն, յոյսն ու սէր՝

Հօրս աւ մայրիկիս:

13

Ծաղիկ մըն եմ քաղցրարույր
 Ոստիս վըրայ գողգոջուն.
 Սիրաբաւ բաժակ մ'է մաքուր
 Ձեր գորովով լիփլեցուն:

Թըռչնիկ մըն եմ նորածին.
 Փետուրներս չեն բուսած.
 Թեւերս նոր կը յածին
 Ձեր գորովով զօրացած:

Առուակ մըն եմ ես վճիռ
 Ագբիւրէս նոր բաժնուած,
 Ծըփանքներս են մարդարիտ
 Ձեր գորովովը հիւսուած:

Ծաղիկներէն հոտաւէտ ,
Մարդարիտէն թանկագին ,
Զիս զրկեցին որ յաւէտ
Բերկրանքն ըլլամ ձեր կեանքին :

14

Շատ մեծցած եմ ես այս տարի ,
Տաղս իմ ձեռքովս առի զըրի .
Աղէկ կարգաւ սորվեցայ ես
Որ երջանիկ ընեմ ըզձեզ :
Ուստի կու գամ սրտիս խորէն
Մաղթել ձեզ կեանք զըւարթ ու չէն ,
Եւ կ'աղօթեմ որ Նոր Տարին
Զեզ բարիքներ բերէ անդին :

15

Որչա՛փ կը բաղձամ ըլլալ մեծ աղջիկ ,
Դիանալ շատ բառեր , խօսքեր գեղեցիկ ,
Որպէս զի ըսեմ ամէն օր նորէն .
«Ըզձեզ կը սիրեմ իմ սրտիս խորէն :»
Որչա՛փ կը բաղձամ որ ունենամ թեւ ,
Թռչունի թեւեր արագ ու թեթեւ ,
Որ թռչիմ թռչիմ ու մաղթանքներս իմ
Աստուած Պապային ձեռքովըս տանիմ :
Յետոյ թռչելով վար իջնեմ կրկին ,
Ու ձեզի բերեմ շնորհն երկինքին ,
Որ շատ տարիներ ուրախ երջանիկ՝
Կաղանդի օրուան ցնծութեամբ համարի :

118
16
5

ԵՊՀ գրադարան

SU0025088

